

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

DİJİTAL MEDYA DÖNEMİNDE
SİBER ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
FATİH YİĞİT POLAT
1841104012

DANIŞMAN
DR.ÖĞR.ÜYESİ A. ÜNAL BOZYER

OCAK, 2022
MUĞLA

YEMİN

Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak sunduğum “Dijital Medya Döneminde Siber Zorbalık ve Siber Mađduriyet” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden olduğuunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

07/01/2022

Fatih Yiğit POLAT

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

Soyadı : POLAT

Adı : FATİH YİĞİT

Referans No: 10375322

TEZİN ADI

Türkçe: Dijital Medya Döneminde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet

Y. Dil: Cyberbullying and Cyber Victimization in the Digital Media Era

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

●

○

○

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte :

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : BOZYER, A. ÜNAL

Unvanı : Dr.Öğr.Üyesi

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 104

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

Sosyoloji

Sociology

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER (En az üç en fazla beş adet):

1. İnternet
2. İletişim Sosyolojisi
3. Dijital Medya
4. Siber Zorbalık
5. Siber Mağduriyet

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

1. Internet
2. Communication Sociology
3. Digital Media
4. Cyberbullying
5. Cyber Victimization

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası :

Tarih : 7/01/2022

DİJİTAL MEDYA DÖNEMİNDE
SİBER ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYET
ÖZET

Bu çalışmanın amacı değişen iletişim mecraları ve sosyal medya aracılığıyla gerçekleşen siber zorbalık eylemine dikkat çekmek ve çözüm önerileri getirmektir. Araştırma iki kavram özelinde şekillenmektedir; siber zorbalık ve siber mağduriyet. Araştırmanın yöntemsel modeli olarak nicel ve nitel yöntem tercih edilmiştir. Araştırma nicel yöntemin anket tekniği ile siber zorbalık eylemlerinin yaygınlık durumunu ortaya çıkarırken, nitel yönteminin yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile siber mağduriyet yaşayan bireylerinin olaydan etkilenme durumlarını ortaya çıkartması amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi olup 3 ve 4 sınıf öğrencileri ile anket görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın yarı yapılandırılmış görüşmeleri de yine Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir.

Yapılan bu araştırmaya göre siber zorbalık eylemlerine maruz kalma oranı oldukça yüksektir. Siber zorbalık eylemlerine maruz kalan mağdurlar ile yapılan görüşmeye göre de bu durum ile karşı karşıya kalan kişiler psikolojik, sosyal ve gündelik hayat olarak derin problemler yaşamaktadırlar. Araştırma siber zorbalık eylemlerinin oldukça yüksek olmasına dikkat çekerken aynı zamanda da mağdurların yaşadığı derin psikolojik duruma da odaklanmıştır. Siber mağdurlar yaşadıkları olaylar sonucunda fiziksel özelliklerinden memnuniyetsizlik hissettikleri, sosyalleşme problemi yaşadıkları, akademik çalışma ve eğitim durumlarında isteksizlik hissettikleri ve derin mutsuzluk yaşadıkları tespit edilmiştir. Siber zorbalık eylemlerinin yol açtığı derin psikolojik durum içerisine giren mağdurlar bu durumdan kurtulamayacaklarını düşündükleri tespit edilmiş. Bazı mağdurlar da kalıcı hasarlar alarak hayatlarına bu olumsuz olayın etkileri ile devam ettikleri tespit edilmiştir. Araştırma bu durumlara örnek veriler sunmakta ve siber zorbalık eylemlerinin oranlarını gün yüzüne çıkarmaktadır.

Anahtar kelimeler: İnternet, İletişim Sosyolojisi, Dijital Medya, Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet

CYBERBULLYING AND CYBER VICTIMIZATION IN THE DIGITAL MEDIA ERA

ABSTRACT

This study aims to draw attention to the cyberbullying action that occurs through changing communication channels and social media and to offer solutions. The research is shaped around two concepts; cyberbullying and cyber victimization. Quantitative and qualitative methods were preferred as the methodological model of the research. The research revealed the prevalence of cyberbullying actions with the survey technique of the quantitative method, while the semi-structured interview technique of the qualitative method was revealed the effects of the event on individuals who experienced cyber victimization. The sample of the research is Muğla Sıtkı Koçman University and survey interviews were conducted with 3rd and 4th grade students. Semi-structured interviews of the research were also carried out with Muğla Sıtkı Koçman University students.

According to this research, the rate of exposure to cyberbullying acts is high. According to interviews made with the victims of cyberbullying, those who are faced with this situation experience deep psychological, social and daily life problems. While the research draws attention to the fact that cyberbullying acts are high, it also focuses on the deep psychological state of the victims. It has been determined that cyber victims feel dissatisfied with their physical features, experience socialization problems, feel reluctance in academic work and education, and experience deep unhappiness as a result of the events they experience. It has been determined that victims who are in a deep psychological state caused by cyberbullying acts think that they cannot get rid of this situation. It has been determined that some victims have sustained permanent damage and continue their lives with the effects of this negative event. The research provides sample data for these situations and reveals the rates of cyberbullying acts.

Key words: Internet, Communication Sociology, Digital Media, Cyberbullying, Cyber Victimization

ÖNSÖZ

Bu araştırma günümüzün en yaygın zorbalık türü olan siber zorbalık eylemini sonuçları ve şekilleri ile ortaya koymaktadır. Araştırma nitel ve nicel olarak yapılmış ve derinlemesine analizler sunulmuştur. Pandemi döneminde yürütülen araştırma online platformlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu durumunun dezavantajı düşünüldüğü zaman araştırma yüz yüze olarak yapılabilir.

İlk olarak, bu uzun ve yorucu süreçte samimiyeti ve öğrenci dostu yaklaşımıyla beni motive eden, tez yazım sürecinde beni yalnız bırakmayan, eşsiz öğretim becerileriyle yol gösteren değerli hocam A. Ünal Bozyer'e teşekkürümü sunarım.

Hayatımın tüm alanlarında olduğu gibi bu yorucu süreçte de maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme çok teşekkür ederim.

Bu süreçte enerjisiyle, neşesiyle ve iyi dilekleri ile hayatıma her zaman pozitif etki eden ve beni her kararlarımı destekleyen, beni hiç yalnız bırakmayan değerli yol arkadaşım Esra Karacan'a teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın değerli özneleri olan katılımcılarıma, hayatlarını bana açtıkları için teşekkürleri sunarım.

Fatih Yiğit POLAT

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	II
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	IV
TABLolar LİSTESİ.....	V
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
DİJİTAL MEDYA	3
1.1. Dijital Medya Dönemi	3
1.2. Kitle İletişim ve Kitle İletişim Araçlarının Değişim Süreci.....	5
1.3. İnternet	6
1.4. Sosyal Medya.....	8
1.5. Sosyal Medyanın Özellikleri: Geleneksel Sosyal Medya ve Modern Sosyal Medya.....	9
1.6. Sosyal Medyada İletişim	12
İKİNCİ BÖLÜM	16
SİBER ZORBALIK, SİBER MAĞDURİYET	16
2.1. Siber Mağduriyet.....	18
2.2. Zorbalık Türleri	20
2.2.1 Siber Zorbalık.....	22
2.2.2. Siber Zorbalık Türleri	26
2.2.3. Siber Zorbalığın Mağdurlar Üzerindeki Etkisi	28
2.3. Siber Zorbalık ile Enformasyon ve Bilgi Çağı İlişkisi.....	30
2.4. Ağ Toplumu ve Siber Zorbalık	33
2.5. Damgalama ve Siber Zorbalık	35
2.6. Nefret Söylemi ve Siber Zorbalık	37
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	40
KURAMSAL VE YÖNTEMSSEL ÇERÇEVE.....	40

3.1. Kuramsal Çerçeve	40
3.1.1 Habermas: İletişimsel Eylem Kuramı	40
3.1.2: Barlett ve Gentile Siber Zorbalık Modeli	42
3.2. Araştırmanın Amacı	44
3.3. Araştırmanın Önemi	45
3.4. Araştırmanın Yöntemsel Modeli	45
3.5. Evren ve Örneklem / Çalışma Grubu	46
3.6. Verilerin Toplanması	46
3.7. Verilerin Analizi	47
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	48
ARAŞTIRMANIN ANALİZİ	48
4.1. Bulgular	48
4.2. Görüşme Metinleri ve Söylem Analizi	58
4.2.1. Görsel Kitle İletişim Araçları ve Siber Zorbalık İlişkisi	60
4.2.2. Yazılı Kitle İletişim Araçları ve Siber Zorbalık İlişkisi	62
4.2.3. Siber Mağdurların Yaşadıkları Duygu Durumu	62
4.2.4. Ulaşılabilirlik Duygusu ve Siber Mağduriyet İlişkisi	65
4.2.5. Siber Mağduriyet Sonrası Yasal Süreç	65
4.3 Araştırmacı Gözlem Raporu	67
SONUÇ	71
KAYNAKÇA	74
EK 1. ANKET SORULARI	78
EK 2. GÖRÜŞME METİNLERİ	81
4.2.1: Katılımcı I:	81
4.2.1.1: Katılımcı II:	87
4.2.1.3: Katılımcı III:	93
4.2.1.4: Katılımcı IV:	98

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Kitle İletişim ve Medya Türleri 10

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Araştırma Grubunun Demografik Özellikleri.....	48
Tablo 2: Araştırma Grubunun Demografik Değişkenlerine Yönelik Frekans ve Yüzde Dağılımları	48
Tablo 3: Araştırma Grubunun İnternet Kullanım Durumlarına Yönelik Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	49
Tablo 4: Araştırma Grubunun Siber Zorbalık Yaygınlık Durumlarına Yönelik Frekans ve Yüzde Dağılımları	51

GİRİŞ

Geleneksel medya araçlarının yerini modern medya araçlarının alması ile birlikte gündelik hayatımız, iş hayatımız, sosyal hayatımız ve iletişim biçimlerimiz değişime uğramaktadır. Geleneksel medya döneminde kullanılan dil ve tüketicinin konumlandığı pozisyon ile modern medya döneminde kullanılan dil ve tüketicinin konumlandığı pozisyon taban tabana zıttır. Bu zıtlık modern medya dönemindeki tüketicilerinin artık üretici ve aktif pozisyonda yer alması ile başlamaktadır.

Modern medya araçları teknolojinin ilerlemesi ile kullanıcı sayısını ve yaygınlığı artırmaktadır. Oldukça ileri bir boyuta erişen teknoloji sayesinde insanlar modern medya araçlarını kullanarak iletişim kurmakta, fotoğraf ve video kaydı yapmakta, görüntülü konuşmaktadır. Teknolojinin ve medyanın bu imkânları hangi amaç ile kullanıldığı oldukça hassastır. Bu imkânlar iyi amaç ile kullanıldığında zamandan ve mekândan tasarruf sağlamak ve hayatımızı kolaylaştırmaktadır fakat kötü amaç ile kullanıldığı zaman birtakım sorunları beraberinde getirmesi kaçınılmazdır. Bu sorunların en önemlilerinden biri siber zorbalık iken bir diğeri ise siber zorbalık kaynaklı oluşan siber mağduriyettir.

Araştırmanın iki ana kavramı siber zorbalık ve siber mağduriyettir. Siber zorbalık, bir grup veya bireyin, modern medya araçlarını kullanarak, kendisinden daha savunmasız düzeydeki bir mağdura yönelik her türlü zarar verici eylemlerde bulunmasıdır. Bu eylemin en önemli ve ayırt edici özelliği kasıtlı saldırgan eylem olmasıdır. Aynı zamanda siber zorbalık, geniş bir söylem ile sanal ortamda bir saldırganın veya zorbanın interneti ya da sosyal medya araçlarını kullanarak kabul görmeyen davranışlar sergilemesi olarak tanımlanmaktadır. Siber zorbalığın birçok tanımı olmasına rağmen siber mağduriyetin tanımı kısıtlıdır. Siber mağduriyet, bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla, bir birey ya da grubun teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verici davranışlara maruz kalması ve bu davranışlardan maddi ya da manevi olarak mağduriyet yaşanması durumudur. Gündelik hayat içerisinde yaşanan zorbalığın sosyal medya araçları kullanılarak internet ortamına aktarılması ile siber ortamda da zorba kişiler ve mağdur kişiler oluşmaktadır. Sosyal medyada da zorba kişiler zarar verme amacı ile hareket eden bireyler iken mağdur kişiler zorbalığa maruz kalan, zarar gören ve olumsuz etkilenen kişilerdir.

Yapılan bu araştırma siber zorbalık ve siber mağduriyet eylemlerinin yaygınlık durumunu ve zorbalığa maruz kalan bireylerin yaşadıkları olumsuz durumunu ortaya çıkarmak amacıyla yürütülmektedir. Değişen medya araçları ile birlikte kullanıcılar istedikleri kişiler ile kolaylıkla iletişim kurabilmekte ve hızla yaygınlaşan internet ile herkes sosyal medyada aktif bir konumda yer almaktadır. Bu iki değişken ile siber zorbalık eylemlerinin yaygınlık durumu sorgulanmaktadır. Artan internet kullanımı bilinçsiz ve kontrolsüz artması kişilerin sosyal medya araçlarını güvensiz görmesine yol açabilmekte ve bu durum siber zorbalık eylemlerinin yaygınlık durumunu etkileyebilmektedir.

Siber zorbalık eylemlerinin yaygınlık durumu ve siber mağdurların yaşadıkları olumsuz durumların en aza indirilmesi için sorunun ne derece yaygın olduğunu ve sorunun ne derece hasar verici olduğunu algılanması oldukça önemlidir. Hasarın ve oranın büyüklüğü siber zorbalık eylemlerine getirilebilecek önlemleri kolaylaştıracak ve daha sağlıklı öneriler getirilmesi hakkında bilgilendirme sağlayacaktır.

Tüm bu bilgiler ışığında; üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen bu araştırma siber zorbalık eylemlerinin yaygınlık durumunu ve oranını ortaya çıkaracak olup siber mağdurlarının yaşadıkları olumsuz durumdan ne derece etkilendiklerini tespit etmeyi kolaylaştıracaktır. Siber mağdurların yaşadıkları zorbalık sonrasında gündelik, sosyal ve akademik hayatlarında yaşadıkları değişimleri ve aldıkları psikolojik hasarı ortaya çıkaracaktır. Bu tespitler doğrultusunda en sağlıklı, sürdürülebilir ve tutarlı çözüm önerileri sunarak siber zorbalık eylemlerinin yaygınlık oranını en aza indirmesi amaçlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİJİTAL MEDYA

1.1. Dijital Medya Dönemi

Günümüzde iletişim teknolojilerindeki hızlı ilerlemeler yeni iletişim teknolojileri, yeni medya, internet, sosyal medya, sosyal ağlar gibi pek çok yeni kavramı medya literatürüne sokmuştur. Bu yeni oluşumlar sosyolojik, kültürel ve ekonomik alanda da değişimlere yol açmıştır.

Yeni medya teknolojilerinin ortaya çıkışı, iki ayrı koldan ilerleyen bilgisayar ve medya teknolojilerindeki tarihsel gelişmelerin bir araya gelmesiyle mümkün olmuştur. LevManovich yeni medyanın ortaya çıkışını hazırlayan gelişmeleri 1830'lara kadar geriye götürmektedir. Bu süreç Charles Babbage'in "analitik makine" ve Louis Daguerre'in "dagerotip"i icadıyla başlayarak, 20. yy'ın ortasında modern dijital bilgisayarın geliştirilmesine kadar devam etmiştir (Başlar , Yeni Medyanın Gelişimi ve Dijitalleşen Kapitalizm, 2013). Bir yanda "analitik makine" ile bilgisayar teknolojilerindeki gelişim başlarken, bunun paralelinde "dagerotip" ile başlayan süreçte medya teknolojilerinde görüntünün, hareketli görüntünün, sesin, metnin farklı formlar kullanılarak saklanmasına tanık olunmuştur. Bu iki tarihi gelişimin birleşmesi ve tüm varolan medyanın sayısal dataya çevrilmesi sonucu yeni medya ortaya çıkmıştır. Yeni medya döneminin başlaması ile birlikte tüketici ve üretici kavramları da tamamen değişime uğramıştır. Geleneksel medya bu değişim sonrasında gücünü kaybederken yeni medya araçları gücünü ve kullanıcı sayısını artırmıştır. Her iki gelişme çizgisi de modern kitle toplumlarının işleme doğrultusunda aynı ideolojik inançları oluşturmak için insanlara aynı metinleri, görüntüleri, sesleri yayma ile onların doğum, iş ya da sabıka gibi kayıtlarını tutma ihtiyaçları sonucu gerçekleşmiştir. Fotoğraf, film, ofset baskı, radyo ve TV ilkini, bilgisayar ise ikincisini mümkün kılmıştır. Bu açıdan kitle iletişim araçları ve bilgi işlem birbirini tamamlayan teknolojilerdir, birlikte ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Böylece de modern kitle toplumunu mümkün kılmıştır (Başlar, Yeni Medyanın Gelişimi ve Dijitalleşen Kapitalizm , 2013).

Tarihi gelişmeler sonrasında geleneksel medya araçları olan kitap, gazete ve dergi gibi araçların yerini modern medya araçları olan Web, sosyal medya platformlarına geçilmesi ile başlayan bu çağa dijital medya dönemi denilmektedir. Dijital medya dönemi internet teknolojisi, internet medyası ve taşınabilir bilgi iletişim teknolojileri ile sıkı ilişkiler içerisinde ve gün geçtikçe kullanıcı sayısı artmaktadır. Kullanıcı sayısının gün geçtikçe artması ile insanların hayatlarının büyük bir alanında dijital medya araçları yer almaktadır. Bundan dolayı dijital medyanın insan hayatı için yeri ve öneminin göz ardı edilemeyecek derecede fazla olduğu ve bu durumun da her geçen gün hızla arttığı görülmektedir. Modern çağın gereklilikleri haline gelen ve artık vazgeçilmezleri arasında yer alan akıllı cep telefonları, tablet ve bilgisayar uygulamaları, her türlü mobil uygulamalar, e-ticaret uygulamaları, çevrimiçi ve çevrimdışı bilgisayar oyunları (eğitim ve eğlence amaçlı), web siteleri, animasyonlar, sosyal medya platformları, videolar dijital medya ürünleri arasında sıralanmaktadır (Türkmen , 2019). Dijital medya ürünleri kullanım olarak gün geçtikçe artmakta ve bu da dijital medya döneminin giderek daha da hissedilmesine neden olmaktadır.

Pek çok kaynakta ise dijital medya ve yeni medya isimleri birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Akar dijital medya kavramını, sadece geleneksel medyanın dijital ortama aktarılmış şekli değil, aynı zamanda daha fazla bilginin yayıldığı bağımsız etkileşimli bir ortam ya da dağıtım şekli olarak tanımlamaktadır (Akar, 2011). Bu değişimler geleneksel medya döneminde olmayan bazı kavramları dijital medya döneminde var olmasına neden olmaktadır. Geleneksel medya ve dijital medya araçlarına geçiş ile değişen konuların başında iletişim ve şiddet biçimi gelmektedir. Bu değişim hayatımıza siber zorbalık kavramını getirmiş ve bu kavram gün geçtikçe daha fazla maruz kaldığımız kavram haline gelmiştir.

Modern kitle toplumu yeni teknolojiyi kullanarak öncelikle iletişim kurmaya ve alışveriş yapmaya başlamıştır. Daha sonrasında hem teknolojinin gelişmesi hem de imkanların artması ile birlikte kitle toplumu ile dijital medya dönemi başlamıştır. Bu dönemde insanların hayatlarının her alanında medya araçları yer almaktadır ve toplum ile medya araçları bütünleşmiştir. Bu durumun birçok artışı olduğu gibi birçok da eksi tarafı mevcuttur. Dijital medya dönemine geçilmesi ile insanların hayatında oluşan kolaylıklar kısaca; hızlı ve rahat bir şekilde ulaşmak istediği kişiye ulaşmak, bilginin

yayımlı hızı artması, insanların zamandan ve mekândan soyut olarak işlemlerini hızlı bir şekilde tamamlaması örnek olarak gösterilebilir. Bu kolaylıkların karşısında ise dijital medya dönemi ile birlikte şiddet ve zorbalık eylemleri sosyal medyaya taşınmıştır.

Dijital medya dönemi ilk çıkışı itibari ile her yeni dönem gibi eleştiri almış ve toplumların özgürlüklerini sınırlandırdığı ifade edilmiştir. Özgürlük eleştirisini takip eden ve günümüz mevcut eleştirisi ile yeni medya araçları insanları tek tipleştirmeye başlamış, edilgen kişiliklere büründürmüş ve kitle olarak hareket etmelerine neden olmuştur. Bu durum tezin konusu olan siber zorbalık eylemleri ile doğrudan bağlantılı bir durumdur. Dijital medya araçları ile tek tipin dışına çıkan bireye kitle olarak saldırma eylemi tezin konusu olan siber zorbalık eylemidir ve tek tipin dışında olan birey ise siber mağdur olarak tanımlanmaktadır. Bu iki kavram ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak aktarılacaktır.

Günümüzde dijital medya toplumsal hayatı dönüştürdüğü gibi uluslararası ilişkileri de dönüştürmeye başlamıştır. Bu dönüşümü mümkün kılan şey, dijital iletişimin kendine has özellikleridir. Buna göre dijital teknoloji tek yönlü değildir, karşılıklı iletişimi mümkün kılabilmektedir, ayrıca bu karşılıklı iletişim olanağı kitle iletişimi içerisinde kişiyle özel iletişim kurabilme imkânını da sunmaktadır. Bunların yanında dijital iletişim eş zamanlı olmak zorunda değildir (Kanat, 2016). Bu gibi özellikleri toplumların ve insanların birbiri ile iletişimi kolaylaştırmakta ve kaynaştırmayı artırmaktadır. Dijital medyanın aynı özelliklerini kullanarak hızlı iletişimi kaynaşmak ve bilgi paylaşımını hızlı bir şekilde tamamlamak amacı gütmeyen durumlar da söz konusu olmaktadır. Bu durumların en hasar verici olanlarından birisi ise siber zorbalık kavramıdır. Dijital medyanın dönüştürdüğü toplumsal yapı içerisinde yine dijital medya platformları ile hızlı ve kolaylıkla ulaşım sağlayabildiği kişilere karşı olumsuz tutum sergileme eylemi olan siber zorbalık dijital medya döneminin olumsuz getirilerinden birisi olarak kabul edilmektedir.

1.2. Kitle İletişim ve Kitle İletişim Araçlarının Değişim Süreci

Kitle iletişim araçları teknolojinin hızla ilerlemesi ile büyük değişimlere ve dönüşümlere uğramıştır. Bu değişim ve dönüşüm kullanıcıya yüklediği görev ve sorumlulukları da değiştirmiştir. Kitle iletişim araçlarının değişimleri iki dönemde

incelenebilmektedir. Bu dönemler geleneksel medya dönemi ve dijital medya veya bir diğer ifade ile modern medya dönemi olarak adlandırılmaktadır.

Geleneksel medya dönemi ve araçlar iki başlık altında ayrılmaktadır; basılı geleneksel medya araçları ve görsel-ışitsel geleneksel medya araçları şeklindedir. Basılı geleneksel medya araçları kitap, gazete ve dergi şeklinde örnek verilebilmektedir. Görsel-ışitsel geleneksel medya araçlarına ise radyo, televizyon, sinema ve videolar örnek verilebilmektedir. Her dönem kendi kullanıcılarını ve tüketicilerini yaratmaktadır ve bu yarattıkları kullanıcılara bazı görevler yüklemektedirler. Bu dönemin kullanıcılar pasif, katılım göstermeyen, yönlendirilen bir konumda yer almaktadırlar.

Modern medya dönemi ve araçları geleneksel medya araçlarından oldukça farklıdır. Bu dönemi geleneksel medya döneminden ayrılan en büyük faktör hiç şüphesiz internettir. Bu dönem internet teknolojilerinin kullanıldığı, internet medyasının aktif olduğu ve taşınabilir bilgi iletişim araçlarının aktif olduğu döneme denk gelmektedir. Bu dönemin araçlarına örnek vermek gerekirse; web, sosyal medya platformları ve akıllı cep telefonları içerikleri şeklinde örnek verilmektedir.

Geleneksel medya kullanıcıları ile modern medya kullanıcıları arasında kullandıkları ürünler nedeniyle büyük farklılıklar mevcuttur. Geleneksel medya dönemi kullanıcıları dönemin onlara sunduğu araçları tüketici pozisyonundan takip etmektedirler. Modern medya kullanıcıları ise onlara sunulan araçları tüketmek ile beraber katılım da göstermektedirler. Geleneksel medya dönemi kullanıcıları pasif ve tüketici bir konumda iken modern medya kullanıcıları aktif ve içerik üretici pozisyonunda konumlanmaktadır.

1.3. İnternet

Literatüre bakıldığında internete ait farklı tanımlamalar da kullanılmıştır. İnternet İngilizce “international” ve “network” kelimelerinden meydana gelmiştir. İnternet bireylerin, devlet kurumlarının ya da özel kuruluşların ürettikleri, topladıkları bilgileri yayımlayabilecekleri ve ihtiyaç duyabilecekleri her türlü bilgiye kolayca ve hızlı bir biçimde erişebilecekleri bir araçtır (Çiftçi, 2015). Bu bağlamda internet bilgiyi yayma ve bilgiye erişim alanında küresel bir araçtır. Bu teknolojik güç her geçen gün

daha fazla bireye ulaşmakta ve her geçen gün daha fazla yayılmaktadır. Bu yayılma sayesinde de internet gündelik hayatımızın bir parçası olmakta, hayatımızı ve sosyal ilişkilerimizi şekillendirmekte ve iletişimi kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda internetin bir diğer özelliği ve tanımı ise; internet belirli elektronik dili ve kuralları kullanarak, dünyadaki bütün bilgisayarların birbirleriyle iletişimine imkn veren ve aynı zamanda “ok yönlü” bir kitle iletişim aracı olarak kullanılabilen bir teknolojidir (ifti, 2015). Çalışmada da çok yönlü iletişim aracı olması üzerinde durulmuştur.

İnternet; kullanıcılarını zaman, mekân fark etmeksizin birbirlerine erişimi sağlayan bir iletişim ağı, küresel ve yerel bir birleştirici ve aynı zamanda da küresel ve yerel bir ayırıcıdır. İnternet kullanım amacına ve şekline göre farklı hizmetler ve olanaklar sunar. İnterneti kullanan aktörlerin kullanım amacı diğer aktrle kolaylıkla ve uzlaşmacı bir iletişim kurmak ise buna olanak tanırken, interneti kullanan aktör bir diğer aktöre kolaylıkla ulaşıp ayırıcı ve zedeleyici bir iletişim kurmayı hedefler ise internet buna olanak tanır. Bu durumdan dolayı internet kullanım amacına göre olumlu ve olumsuz kullanım olarak değerlendirilmelidir. Çalışmanın öznesi interneti zedeleyici, yıprandırıcı ve ayırıcı bir araç olarak kullanmaktadır.

İnternet eğlenceden, bilgi edinmeye sosyal hayatın diğer çeşitli zenginliklerinden ekonomik hayatta yeni iş fırsatların doğmasına kadar birçok fırsat sunmasının yanı sıra başta gizlilik ve güvenlik kaygıları olmak üzere çeşitli risk ve zararların doğmasına da sebep olmuştur (Güler, Bayzan, & Güneş, 2018). Bu risk ve zararları özetlemek gerekirse; istenmeyen iletişim biçimleri ile karşı karşıya kalma, siber zorbalık, siber dolandırıcılık eylemleri gelmektedir.

İnternet, kullanıcılarına kendi arasında etkileşim, bilgi alışverişi sağlayan ve kendi kuralları olan çok büyük bir topluluktur (ifti, 2015). İnternet bireyler arası, gruplar arası, toplumlar arası ve ülkeler arası bir iletişim ağıdır. Bireyleri, grupları, toplumları ve ülkeleri birbiri ile etkileşime geçiren, iletişim kurduran bir aygıt olduğundan dolayı sosyolojik bir kavramdır. Kendi içinde kendi kuralları olan bu yapının toplumsal bir özelliği olduğundan dolayı da yine sosyolojik bir kavramdır.

1.4. Sosyal Medya

Sosyal medya, temelleri Web 2.0 teknolojileri ve felsefesi üzerine kurulmuş olan, içeriğin tüketicilerce yaratılmasına ve paylaşılmasına olanak sağlayan Internet tabanlı uygulamalar olarak tanımlanabilir (Tuncer, 2013). İçeriğinin kullanıcıları tarafından yaratılması özerk ve açık bir alan oluşturmaktadır. Özerk, yaratıcı, bağımsız ve küresel olması etkileşimi artırmakta oldukça önemli faktörlerdir. İnternetin küresel olma özelliğinden kaynaklı olarak da yaygın bir kullanımı vardır. Bu yaygın kullanımın bir getirisi olarak da sosyal paylaşımlar ve sosyal iletişim için sosyal medya araçları geliştirilmiştir. Kısacası insanların interneti kullanarak iletişim kurması ve paylaşım yapması sosyal medyayı beraberinde getirmiştir.

Sosyal medya bir sosyal etkileşim ortamıdır. İnsanların diyalog kurup fikirlerini, bilgilerini paylaşabileceği, üreticinin de tüketicinin de kullanıcı olduğu, kullanıcının sürekli iletişimde bulunduğu bir medya türüdür (Tuncer, 2013). Sosyal medya aracılığıyla insanlar istedikleri kişiye kolaylıkla ulaşmakta ve onunla iletişim geçebilmektedir. Karşılıklı etkileşimin olduğu bu ortamda iletişime geçen birey her zaman rasyonel bir iletişim kurmamaktadır. Karşı tarafta olan bireyi dezavantajlı duruma düşüren, ayrıştıran ve ötekileştiren bir dil de kullanılabilir. Sosyal medya insanları birbirine yakınlaştırdığı kadar bu yönünden dolayı da insanları birbirinden uzaklaştırabilir. Bundan dolayı sosyal medya kullanıma göre oldukça faydalı olurken yine kullanıma göre oldukça zararlı da olabilir.

Sosyal medyanın bugüne kadar bilinen medya türlerinden başlıca farkı; en az iki yönlü ve eş zamanlı bilgi aktarımına dönmesidir. Sosyal medya, İnternet'in ve cep telefonları gibi yeni iletişim araçlarının sağladığı imkânlarla zaman ve mekân sınırlamasını ortadan kaldırmıştır. Bu şekliyle sosyal medya eğlenceden eğitime, işten yardımlaşmaya kadar pek çok alanı etkisi altına almıştır. Günümüzde sosyal medya; büyümesi engellenemeyen, kimsenin reddedemeyeceği, gündemi belirleyen, bir ülkenin yönetimini değiştirebilen, kararları etkileyen bir güç haline gelmiştir (Tuncer, 2013). Bu yönüyle de oldukça etkili ve güçlü bir konumdadır. Sosyal medyanın bir diğer özelliği ise oldukça hızlı bir şekilde çok büyük kitlelere ulaşabilmesidir. Sosyal medya kullanıcısı bir görüşü savunacak olduğunda bunu çok büyük bir kitleye çok kısa bir süre içerisinde kolaylıkla yayabilmektedir. Çalışmanın öznesi bağlamında

düşünüldüğünde ise kırıcı ve yıkıcı bir görüşü de aynı hızda ve aynı kitleye kolaylıkla ulaştırmaktadır. Bu bağlamdan bakıldığında zaman sosyal medya zararı ve yararı aynı hızla yayabildiğinden dolayı oldukça faydalı olabilirken aynı zamanda oldukça tehlikeli de olabilir.

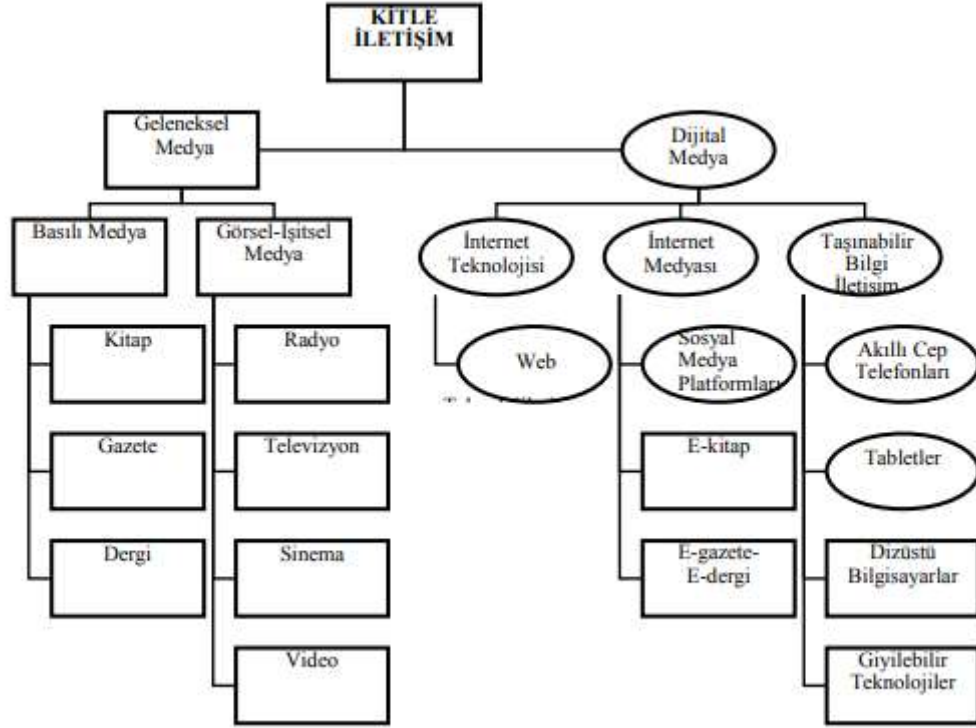
Sosyal medya denildiğinde, insanların aklına ilk olarak Facebook, Twitter, İnstagram, YouTube vb. ortamlar gelmektedir. Fakat forumlar, sözlükler, bloglar, mikro-bloglar, yani fikirlerin, bilgilerin paylaşılıp tartışılabildiği, fikir alışverişinin olduğu her alan sosyal medyaya dâhildir (Tuncer, 2013). Sosyal medya oldukça zengin ve geniş bir mecradır. Her bireyin kendisine uygun bir platformu ve içeriği olan sosyal medya organı mevcuttur.

Sosyal medya kullanıcıları kullandıkları teknolojinin temeli bütünüyle etkileşimli olduğu için pasif değillerdir yani aktif kullanıcılarıdır. Sosyal paylaşım ağlarını kullanan kişiler istedikleri bilgiye daha rahat bir şekilde ulaşırlar ve ulaştıkları bilgiyi kullanıp yeni bilgiler üretirler. Bu durumda geleneksel medya araçları ile dijital medya aracı olan sosyal medyayı birbirinden ayıran en büyük özelliktir. Sosyal medya kullanıcıları özellikle sosyal paylaşım ağlarını kullanan kişiler görüşlerini, düşüncelerini istedikleri takdirde aktarabilirler ve fotoğraflarını, videolarını vb. diğer sosyal medya kullanıcıları ile paylaşabilirler (Kırık & Karakuş, 2013). Sosyal medyanın en önemli özellikleri; içeriği kullanıcının üretmesi, sosyal medya kullanıcıların aktif bir konumda olması, oldukça hızlı bir şekilde geniş kitlelere ulaşılmasıdır. Bu özellikler kullanımın amacına ve hedefine göre faydalı ve zararlı olmaktadır. Dikkat edilmesi gereken şey üretilen içeriğin kullandığı dil ve içerikte bulunan kişilere ve başkasına zarar verip vermediğidir.

1.5. Sosyal Medyanın Özellikleri: Geleneksel Sosyal Medya ve Modern Sosyal Medya

Dijital medya dönemi ile hayatımıza giren sosyal medya gündelik hayatımızı, iletişim biçimimizi, tüketici alışkanlıklarımızı tamamen değiştirmiştir. Dijital medya ve geleneksel medya dönemleri tabanları itibari ile birbirine oldukça zıttır. Bu zıtlık dolayısıyla da kullanıcılarına farklı farklı görevler yüklemektedirler. Geleneksel sosyal medya kullanıcıları ile modern sosyal medya kullanıcıları aynı konumda ve görevde değillerdir.

Şekil 1: Kitle İletişim ve Medya Türleri

Şekil 1’de kitle iletişim başlığı altında yer alan medya kavramı ve medya türleri sınıflandırılmıştır. Medya kavramının basılı medya, görsel-ışitsel medyadan oluşan geleneksel medya ve bunların yanında günümüz teknolojisinin nimetlerinden faydalanan internet medyası ve teknolojisini kapsayan dijital medya başlıkları altında detaylandırılmıştır (Türkmen , 2019). Geleneksel medya döneminden günümüz dijital medya dönemine geçilirken internet medyasının kullanıcı sayısı artmakta iken geleneksel medya organları olan kitap, gazete ve dergilerin de giderek kullanıcı sayıları azalmaktadır.

Yeni medya, tamamen yeni bir iletişim çağını ortaya çıkarmış ve geleneksel haberleşme düzenini kökten değiştirmiştir. Yeni medya düzeni açık, ağ tabanlı, sınırsız, etkileşimli ve merkezleşmiş bir yapıya sahiptir (Aydoğan & Kırık , 2012). Geleneksel medya düzeninin değişmesi ile iletişim ve şiddet biçimleri de değişime uğramıştır. Geleneksel medya düzeninde karşımıza çıkmayan siber zorbalık kavramı açık ve etkileşime açık iletişim biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Etkileşimli, aktif,

üretici, izleyici ve katılımcı özelliklerinin hepsini bünyesinde barındıran sosyal medya kullanıcılarını mağdur ve zorba konumuna da düşürebilmektedir.

İnternet veri tabanı ile kullanıcıların aynı zamanda üreticileri olduğu sosyal medya, insanlar arasındaki iletişimin hızını oldukça artırmıştır. Sosyal medya; geleneksel sosyal medya ile modern sosyal medya olarak ikiye ayrılmıştır. Geleneksel ve modern sosyal medya arasındaki fark ise geleneksel sosyal medyada kullanıcılar içerik üretmek iken modern sosyal medyada kullanıcılar aynı zamanda üreticidir. Bu durumun bir sonucu olarak geleneksel sosyal medyada kullanıcılar sadece okuyucu iken modern sosyal medyada kullanıcılar hem okur hem de yazardır. İçinde yaşadığımız dünyayı kökünden değiştiren yeni medyanın üç ana özelliği bulunmaktadır.

Richard Rogers'ın ortaya koymuş olduğu bu üç ana özelliği şu şekilde sıralamak mümkündür (Geray , 2003);

- Etkileşim (Interaction): İletişim sürecinde etkileşimin varlığına gerek duyulmaktadır.
- Bu sayede hem alıcı hem de verici birbirinden etkilenmektedir.
- Kitlesizleştirme (Demassification): Büyük bir kullanıcı grubu içinde her bireyle özel
- Mesaj değişimi yapılabilmesini sağlayacak kadar kitlesizleştirici olabilmektedir. Bu sayede herkese farklı mesajlar gönderilebilmektedir.
- Eşzamansızlık (Asekron): Yeni iletişim teknolojileri bireye istediği zamanda mesaj

gönderme veya alma imkanını sağlamaktadır. Aynı andalık gerekliliğini ortadan kaldırır.

Etkileşim, kitlesizleştirme ve eşzamanlılık kavramları sosyal medyanın kullanıcılarına sunduğu en temel özelliklerdir. Sosyal medyanın etkileşim özelliği ile kaynakla ile alıcı arasındaki ayırım giderek ortadan kalkmaktadır. Etkileşim olanağı geleneksel kitle iletişim araçlarında bulunmamaktadır. Bu sayede sosyal medya kullanıcıları aktif bir pozisyonda konumlanmıştır. Sosyal medya ile iletişimde kaynak ve alıcı arasındaki zaman sorunu da ortadan kaldırmaktadır. Kullanıcılar paylaşılan bir içeriğe ya da

yapılan bir yoruma istedikleri zaman karşılık verebilmektedir. İnternetin hızının getirisi olan bu özellik bireylerin anında iletişime ve etkileşime geçmesine fayda sağlamaktadır. Sosyal paylaşım ağları bünyesinde yer alan kullanıcılar gerek kitle halinde iletişim kurabilmekte gerekse de birbirlerine birebir mesaj gönderebilmektedirler. Bu durum sosyal medyanın kitesizleştirme özelliğini ortaya koymaktadır.

Dijital dönemin ürünü olan sosyal medyanın kullanıcılara sunduğu en önemli avantajın bireysellik, kullanıcı merkezli uygulamalar ve içerik denetiminin kullanıcıların kontrolünde olduğu görülmektedir (Budak, 2018). Sosyal medyanın bu özellikleri ise kullanıcıların kullanım amacına göre oldukça faydalı olurken, yine kullanıcıların kullanım amacına göre oldukça zararlı olabilmektedir.

Genel olarak yapılan araştırmalara göre dijital medya ve sosyal medyanın temel özellikleri şunlardır: (Mavnacıoğlu, 2013)

- Zaman ve mekân sınırlaması olmadan paylaşımın ve tartışmanın esas olduğu bir internet uygulamaları zinciridir.
- Bireyler, kendi ürettikleri içerikleri çok kolay bir şekilde internet ve mobil ortamında yayımlamaktadırlar.
- Bireyler, sosyal medya uygulamalarında hem takip eden hem de takip edilen konumundadırlar.
- Sosyal medyanın temeli, kuralları belirlenmiş bir iletişime değil samimi bir sohbet mantığına dayanır.

Bu özellikler dolayısıyla sosyal medya gündelik hayatımızda büyük bir ivme kazanmış ve geleneksel kitle iletişim araçlarını geride bırakmıştır.

1.6. Sosyal Medyada İletişim

Sosyal medya gündelik hayat içerisinde büyük bir ivme kazanmış olan ve oldukça fazla kullanıcıya ulaşılmış güçlü bir platformdur. Bu platform sayesinde insanların iletişim kurmakta, sosyalleşmekte ve haberleşmektedir. Sosyal medyanın sağlamış olduğu bu kolaylıkların mekan ve zamandan bağımsız olması nedeniyle en fazla değişime uğrayan unsur iletişimdir. Geleneksel sosyal medya döneminden dijital

medya dönemine geçiş ile farklı iletişim araçları ve farklı iletişim biçimleri gündelik hayatımızda yer almaya başlamıştır.

Sosyal medya internet dünyasının en belirgin yapılarından biridir. Mekân kavramını ortadan kaldıran, zamanın ise ‘anlık’ olarak akmasını sağlayan bu platform, dünyanın küçük bir köy haline geldiğinin en etkileyici örneğidir (Işık, 2018). Sosyal medya üzerinden insanlar ulaşmak istedikleri kişilere çok kısa bir süre içerisinde ve çok kolay bir şekilde ulaşmaktadır. İletişim kavramını geleneksel bağlamda bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşen bir etkileşim eylemi iken günümüzde iletişimin zamanı ve mekânı ortadan kalkmıştır. Bu durum da iletilici ile alıcı arasındaki geleneksel süreci değiştirmiştir.

1990 yılından itibaren insanlar interneti aktif bir şekilde kullanmaya başlamışlardır. Bu durumun bir sonucu olarak internetin kullanımı artmış ve günümüzde de internet insanların vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. İnternetin bu gelişimi beraberinde uygulamaları, oyunları, haberleşme ağlarını ve sosyal medya araç ve uygulamalarını da getirmiştir ve bu sosyal medya platformu hızlilik, sınır tanımazlık, kolay erişilebilirlik, anlık bilgi aktarımı gibi özellikleri sayesinde kısa sürede büyük kitlelere hitap etmeyi başarmıştır (Işık, 2018). Bu özelliklerinden dolayı sosyal medya kullanıcılarının sayısı artmış ve artmaya devam edecektir. Bundan dolayı yüz yüze iletişim yerini sanal ortamdaki çevrimiçi iletişime bırakmaya başlamıştır. Bu durumda yüz yüze iletişimin gerekliliğini ortadan kaldırmış ve iletişimin üslubunu değiştirmiştir. Gündelik hayat içerisinde yüz yüze iletişim anında kullanılan olumlu, nazik ve kibar söylemler yerini sanal ortamdaki çevrimiçi iletişimde kaba, kırıcı ve hakaret içeren söylemlere bırakmıştır.

Sosyal medya insanların hayatları hakkında paylaşımlarda buldukları bir internet platformudur. İnsanlar kendileri hakkında paylaşmak istedikleri fotoğraf, video, yazı gibi ürünleri kendi sayfalarında paylaşmaktadırlar. Sosyal medya daha kapsamlı bir bakış açısıyla ele alınırsa, 5 başlık altında tanımlanabilir. Bu başlıklara göre sosyal medya (Gönenli & Hürmeriç, 2012); Medyayı sosyal bir hale getirebilmek adına oluşturulan bir platform, kişilerarası iletişimi daha kolay hale getiren çevrimiçi araçlar, kişilerin çevresiyle irtibat kurmasını sağlayan, iş birliği ve ortaklık sağlayan, etkileme

gücünü arttıran ve haber yayılımını kolaylaştıran fırsat ve ayrıcalık alanı olarak değerlendirilmektedir.

Tanımlardan ve bilgilerden hareketle sosyal medya, insanları birbirine yaklaştıran, hayatı kolaylaştıran ve iletişimi artıran bir platform olarak algılanmaktadır. Kullanım şekline ve amaca göre bu tanım doğrudur fakat eksik kaldığı durumlar söz konusu olmaktadır. Sosyal medya kullanım amacına göre oldukça kolaylaştırıcı ve faydalı bir platform iken aynı zamanda da kullanım amacına göre dikkat edilmesi gereken bir platformdur. İnsanlarının birbirine kolaylıkla ulaştığı, iletişime geçtiği ve etkileşimde bulunulan bu sosyal medya platformları kötü niyetle de oldukça fazla kullanılmaktadır. Sosyal medyanın kişilerarası iletişimi daha kolay hale getirmesi kullanım amacı zorbalık, zarar vermek olan kullanıcılara da aynı kolaylığı tanımaktadır. Bundan dolayı sosyal medya kullanım amacına göre tanımlanması gereken bir platformdur.

Sosyal medya ve iletişim kavramını açıklarken kullanılan en önemli metafor ise 'küresel köy' metafordur. Marshall (McLuhan, 2001) kavramı olan 'küresel köy' kavramı iletişim kuramlarının öncülerinden sayılmaktadır. 'Küresel Köy' teriminin tamamını anlamak için, öncelikle, "köy" terimiyle hangi anlamın bağlantılı olduğunu ayırt etmek gerekmektedir. İnsanlığın, olay ve bilgiye aynı anda iletişim kurabileceği ve tepki verebileceği küçük bir mekân fikrini ve aynı zamanda karşılıklı aşinalık nispeten yüksek bir seviyeye ulaştığı bir yeri temsil edebilmektedir (Çelik Varol & Varol, 2019). McLuhan da internet ile dünyayı artık küresel bir köy olarak tanımlamıştır. İnsanlar zaman ve mekâna bağlı kalmadan istedikleri insanla iletişime geçebilmektedir. Bu durum insanları kültürsüzleştirir mi? sorusunu akıllara getirmektedir. Bu çalışmanın konusu olmadığından bu tartışmaya değinilmemektedir ama sosyal medya ve iletişim açısından değerlendirildiği zaman internet ve sosyal medya iletişimi farklı boyutlara taşımıştır ve taşımaya devam edecektir. Bunun faydalı veya faydasız, olumlu ya da olumsuz olduğunun tartışması ise kullanıcının amacına göre değişmektedir. Kullanıcı, geleneksel sosyal medya araçlarındaki gibi pasif bir kullanıcı olmadığından dolayı olumlu amaçla kullanılmak isterse sosyal medya araçları buna hizmet eder eğer kullanıcı birine zarar vermek, ifşalamak, hakaret etmek amacıyla kullanırsa sosyal medya araçları olumsuz bir amaca hizmet eder.

Sosyal medyanın sağladığı iletişim kolaylığı iletişim biçimini ve söylem biçimini de değişime uğratmıştır. Sosyal medya araçları kullanılarak kaba, kırıcı, zarar verici ve hakaret içeren söylemler ile de karşı tarafa kolaylıkla erişim sağlanmaktadır. Bu durumda sosyal medyanın iletişim biçimini değiştirdiği gibi iletişim içi söylemleri de değişime uğrattığını göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

SİBER ZORBALIK, SİBER MAĞDURİYET

Bu çalışma, günümüz şartlarında birçok araştırmacının dikkatini çeken popüler bir araştırma konusu haline gelmiştir. Bu konjoktürde; siber zorbalık, dijital medya kullanıcılarının varoluşsal kurgularında birlik ve bütünlüğünü tehdit eden bir unsur haline geldiği bilinmektedir. Bu anlamda araştırma konumuz, siber zorbalık eylemine maruz kalan bireylerin bu durum karşısında yaşadıkları sosyal ve psikolojik kaygı durumlarının araştırılması konunun anlaşılır olması bakımından önem arz etmektedir.

Çalışmanın ana kavramlarından olan zorbalık; bir kişinin veya grubun fiziksel, psikolojik vb. açıdan kendisinden daha az güçlü bir kişiye veya gruba belli bir süreç içerisinde sergilediği zarar verici davranışlarıdır. Zorbalık davranışında 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren olağanüstü bir artış yaşanmaktadır. Zorbalık davranışı bu artışından dolayı medyanın da ilgisini çekmiş ve birçok ülkede araştırmacıların ve yazarların odak noktası olmuştur (Rigby, 2011). Sosyal medya üzerinden gerçekleşen zorbalıkta ise tanımın aksine güçlü ve güçsüz kavramı değişmektedir. Fiziksel zorbalıkta güçlü ve güçsüz arasında gerçekleşen zarar verme eylemi, sosyal medya üzerinde gerçekleşen zorbalıkta ortadan kalkar. Kimin güçlü kimin güçsüz olduğu fark etmeksizin zarar verme eylemi gerçekleşir. Bu zarar fiziksel bir zarardan çok psikolojik bir zarardır.

1978 yılında yayımlanan Norveçli araştırmacı Olweus'un "Okullarda Saldırganlık" isimli kitabı pek çok araştırmacı tarafından zorbalığın ilk tanımlanması olarak kabul edilmektedir. Olweus zorbalığı bir kişinin veya kişilerin başka bir kişiyi ya da kişileri kasıtlı, tekrarlı ve en azından bir süre devam eden olumsuz davranışlara maruz bırakması olarak tanımlamış (Çiftçi, 2015). Zorbalık davranışı fiziksel olduğu zaman sürekli tekrar etmesi, güçlü ve güçsüz iki kişiden oluşması gerekmektedir. Fiziksel olmayan zorbalıkta ise tekrarın olmasına gerek yoktur. Zorbalık konusundaki bu tartışmada araştırmacılar tekrarın sadece fiziksel zorbalıkta olması gerektiğini savunurken, sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen zorbalıkta tekrar etme eyleminin gerçekleşmesine gerek yoktur. Çünkü sosyal medya üzerinden yapılan zorbalıkta bir tek yorum mağduru derinden etkileyebilir ve bu yorumu çok kısa sürede çok fazla kişi tarafından görülebilir. Zorbalık eyleminin fiili ise zarar verme eylemidir. Kişi veya

kişiler bir kişi veya gruba karşı zarar veriyor ve onu fiziksel bir şekilde incitiyorsa bunun adı zorbalıktır. Eylemin zorbalık olarak adlandırılması için kasıtlı olarak zarar verme isteği tek koşul olarak kabul edilmelidir.

Kültür farkı gözetmeksizin yetişkinlerin birçoğu çocukluk ve ergenlik zamanlarında zorba, kurban ya da hem zorba hem kurban olmuş veya zorbalık ile ilgili durumlara tanıklık edecek deneyimler yaşamışlardır (Çiftçi, 2015). Bundan dolayı bu durum sadece bizim ülkemizin değil, dünyanın bir sorunudur. Zorbalık eylemi tüm ülkelerde gözlemlenen büyük bir sorundur. Ülkeler arasındaki tek fark zorbalık eylemlerinde bulunanların oranıdır. Bundan dolayı dünyanın büyük bir sorunu olarak nitelendirilmektedir. Zorbalık davranışının tanımında veya karşılığında bölgesel ve ulusal farklılıklar olsa da yapılan araştırmalarda kişilerin zorbalık davranışlarında kültürel anlamda ciddi bir fark olmadığı görülmektedir (Çiftçi, 2015). Tanımlanan zorbalık eylemlerinin ortak özellikleri deşifre edilmiş ve ortak bir zorbalık eylemi ortaya çıkarılmıştır. Bu ortak zorbalık tanımı; bir kişi veya grubun bir başka kişi veya gruba karşı kasıtlı bir şekilde zarar vermek için fiziksel veya psikolojik şekilde yaptığı saldırgan davranışların tümüdür. Bu eylem bir çatışma eylemi olarak nitelendirilebilir. Bireylerin birbirleri üzerinde iktidar kurmak için gösterdikleri bir çatışmadır. Bu çatışma geçmişte fiziksel olarak gerçekleşirken günümüzde sosyal medya platformlarına taşınmıştır. Bundan dolayı güçlü ve güçsüz ortadan kalkmış ve bir başka şiddet türü ve iletişim biçimi olarak şekil değiştirmiştir.

Genellikle suçlu, zorbalığı “baskınlık kurma- başat olma” ya da “statü kazanma ya da koruma”nın bir aracı olarak kullanır. Ayrıca, zorba davranışın “tekrarlanma eğilimi” vardır. Bu davranışlar; isim takma, bir kişi hakkında hoş olmayan ve asılsız dedikodular çıkartma, iftira atma, iğneleme, imalı konuşma, küçük düşürme, tehdit etme, hakaret etme, kızdırma, onurunu kırma, kabul etmeme, dışlama, oyunlara dahil etmeme gibi davranışlardan; fiziksel saldırı, çalma, eşyalarına zarar verme, haraç kesme, hatta kötü kötü bakmaya kadar uzanan çok farklı davranış türlerini içerebilir. Böylece de zorba davranışın derecesi, “yıkıcı olmayandan (sözel sataşma)”, “yıkıcı olana (fiziksel yaralama)” kadar, oldukça geniş bir yelpazede değişmektedir. Önemli olan kurbanı incitecek nitelikte herhangi bir davranış olmasıdır (Gökler, 2009).

Zorbalık davranışına birden çok örnek verilmiştir. Zorbalığın türleri ve yapılma şekilde oldukça geniştir. Zorbalığın türlerinin ve çeşitlerinin fazla olması zorbalık eylemlerinin yaygınlığını da artırabilmektedir. Zorbalık eylemlerinde bulunma sebepleri ise genel olarak; iktidar kurma isteği, saldırganlıktan hoşlanma, şiddet yanlısı olma, kendini ve başkalarını sevmeme, sevgi yoksunluğu, yetersizlik ve aşağılanmışlık duygusu, sert ve dayanıklı bir izlenim verme, mutsuz olma, mutsuz etme isteği, arkadaşları ve çevresi arasında popüler olma isteği gibi birçok nedenden dolayı zorbalık davranışında bulunmaktadır. Zorbalık davranışı her yaş grubunda gözlemlenen bir sorundur fakat dijital medya araçları ile en fazla zaman geçiren grubun genç ve ergen grup olduğu düşünülerek çalışma da genç grup ile yürütülmüştür.

Sonuç olarak nasıl tanımlanırsa tanımlansın ya da hangi tanım benimsenirse benimsensin, zorbalık davranışı bir kişi veya grubun bir başka kişi veya gruba karşı psikolojik, fiziksel ve sosyal zarar verme, saldırgan davranışlarda bulunma eylemidir. Bu eylemin sonucu olarak mağdur yaratılmakta ve bu mağdur derinden etkilenebilmektedir. Bir bireyin korkmadan, rahatsız edilmeden, tacize uğramadan, aşağılanmadan, onuru kırılmadan güvenle yaşaması en temel demokratik haklarından biridir (Gökler, 2009). Bu hakkı onların elinden alan kişi veya kişilere de zorba denilmektedir. Bu elinden alma eylemi de oldukça yaygın olmasına rağmen üzerinde durulmayan veya dikkat edilmeyen bir konudur. Araştırma da bu konuyu gün yüzüne çıkarıp bir farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır.

2.1. Siber Mağduriyet

Dijital dönemde kullanımı artan sosyal medya siber zorbalık eylemleri ve siber mağduriyet eylemlerini de olumsuz şekilde eklemiştir. Siber mağduriyet birey ya da grubun, özel ya da tüzel bir kişinin sanal ortamda rahatsız edilmesi ve bunun sonucunda maddi ve manevi olarak zarar görerek mağdur durumuna düşmesi olarak ifade edilmektedir (Karaca, Mutlu , & Gencer, 2021). Siber mağduriyet kavramı siber zorbalık kavramının yarattığı karşıt bir kavramdan ziyade destekleyici bir kavram konumundadır. Siber zorbalık eylemlerindeki artık siber mağduriyet kavramında da bir artışa neden olmaktadır. Siber mağdurlar yaşamış oldukları zorbalık olayı sonrasında maddi ve manevi olarak çöküş yaşayabilmektedirler ve siber mağdurlar

yaşamış oldukları bu olay neticesi ile akademik başarılarında düşüş, sosyalleşme problemi, özgüven eksikliği yaşayabilmektedirler. Bu yaşamış oldukları olumsuz düşünceler siber mağdurları zor duruma düşürebilmekte ve bu durumdan çıkamayacağı düşünmelerine neden olabilmektedir. Bu düşüncelerin sonucunda ise bazı siber mağdurlar çözümün olmadığı düşünerek intihar eyleminde bulunabilmektedir. Bundan dolayı siber mağduriyet kavramı oldukça önemli ve farkındalık geliştirilmesi gereken hassas bir durumdur.

Bu mağduriyetin önüne geçmek için insanların güvenli internet kullanmayı öğrenmesinin önemi oldukça büyük bir paya sahiptir. Problemlerli internet kullanımının sonucunda insanlar, ruhsal ve fiziksel açıdan zarar görerek siber zorbalığa maruz kalmakta bunun sonucunda ise kurbanlar, kısa veya uzun dönemli psikolojik ve sosyal sorunlar yaşayabilmektedir (Karaca, Mutlu , & Gencer, 2021). Siber zorbalığın taşıdığı farklı belirli özelliklerden ötürü geleneksel zorbalığa nazaran kurbanlarda daha fazla psikolojik soruna yol açtığını ifade etmektedir. Siber zorbalık neticesinde mağdurlar, sosyal ilişkiler kurmakta zorlanma, korku, içe kapanma, çaresizlik, öfke, üzüntü gibi duygular yaşayabilmekte ve öz saygısını yitirmekte akademik ve sosyal yaşamlarında başarısızlık ve mutsuzluk yaşayabilmektedirler (Karaca, Mutlu , & Gencer, 2021). Zorbalık neticesinde depresyona giren mağdur ailesi ve arkadaşlarıyla problem yaşamakta, çevresiyle iletişimi keserek kendini yalnız hissetmeye başlamakta ve kendine zarar vermektedir. Siber zorbalık mağdura karşı yapılmış etik (çoğu zaman hukuk) dışı bir davranıştır. Bireye ait verilerin kötüye kullanılması ve bireyin özel alanının ihlali ile mahremiyete saygı duyulması hakkı elinden alınmaktadır (Çiftçi, 2015).

Araştırmanın ikincil öznesi olan siber mağdurlar yaşamış oldukları olumsuz olay sonrasında gösterdikleri reaksiyonlar, tepkiler, aldıkları önlemler veya alamadıkları önlemler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Siber mağdurların yaşadıkları olaylar sonrasında gösterdikleri değişimler, akademik başarılarında oluşan değişimler, gündelik hayatlarındaki rutinlerinde yaşadıkları aksaklıklar olup olmadığı sorgulanmıştır.

2.2. Zorbalık Türleri

Tarihten günümüz kadar geçen zamanda her zaman zorba ve mağdur olan kişiler var olmuştur fakat her dönemin farklı özellikleri olduğundan dolayı her döneme ait farklı türlerde zorbalık eylemleri var olmuştur. Tarihten günümüze bakıldığında zorbalığın çeşitli türleri olduğu görülmektedir. Başlıca zorbalık türleri şu şekilde sınıflandırılabilir; fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, duygusal zorbalık, tehdit edici zorbalık ve siber zorbalık olmak üzere beş tür zorbalık vardır.

Fiziksel zorbalık; itme, tekmeleme, yumruklama, vurma veya fiziksel şiddetin herhangi bir şekilde kullanılması veya tehdididir.

Sözel Zorbalık: isim takma, küçük düşürme, hakkında söylenti çıkarma, alay etme, kötü şakalar yapma, biri hakkında kötü bir şeyler söyleme, kırıncı notlar bırakma, vb. gibi davranışlardır.

Duygusal Zorbalık: grup dışında bırakma, özellikle dostça olmayan şekilde davranma, ırkla ilgili aşağılamalar, duygusal işkence, tehdit edici kaba mimik ve davranışlarda bulunma, vb. gibi davranışlardır.

Tehdit Edici Zorbalık: parasını eşyasını veya ödevlerinin bir kopyasını isteme, şantaj yaparak hakkı olmayan bir şeyi isteme, zorbalık olayı olurken kurbanın veya seyircilerin sessiz kalmasını emretme, vb. gibi davranışlardır (Çiftçi, 2015).

Siber Zorbalık: birey ya da grup tarafından kasıtlı olarak tekrarlanan düşmanca davranışlarla, başkalarına zarar vermek için bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasıdır. Siber zorbalık mağduru olan bireylerde, sinirlenme, utanma, korku yaşama, kaygı duyma, derslere yoğunlaşamama durumlarının, okul başarısının düşmesine ve devamsızlık yapmasına neden olduğu belirtilmiştir. Hatta daha ileriki boyutlarında, yalnızlık, anksiyete, depresyon, teknolojiden uzaklaşma ve intihar girişimleri görülmektedir (Dikmen & Çağlar, 2017).

Zorbalığın bireyler için ciddi bir travma olduğu, etkilerinin yaşam boyu devam ettiği ve olumsuz sonuçlarının topluma da yansıdığı bilinmektedir. Ayrıca süreğen hale geldiğinde, zorbalığa maruz kalan çocuk ve ergenlerin zihinsel ve fiziksel gelişim süreçleri de bozulmaktadır. Zorbalığa maruz kalan bazı çocuk ve ergenler nasıl bir tutum sergileyecekleri konusunda fikir sahibi değiller ve kendi geliştirdikleri sağlıksız

yöntemlere başvurarak ya da içinde buldukları duruma karşı duyarsızlaşarak tepki vermektedirler (Üneri & Tanıdır, 2011). Bundan dolayı bireylerin yaşamış oldukları bir zorbalık ömür boyu hayatlarını etkileyebilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta ise zorbalıkla nasıl mücadele edileceğini çocukların, ergenlerin ve hatta yetişkinlerin bilmemesi durumudur. Oldukça yaygın olan zorbalık eylemi ile nasıl mücadele edileceği sonuç ve öneriler kısmında anlatılacaktır.

Yukarıda söz edilen zorbalık türleri keskin bir sınırla ayrılmış değildir yani bir zorbalık eylemi birden fazla türe ait olabilir. Yukarıda bahsedilen zorbalık türlerinden en yaygın olanı dijital medya döneminin bir sonucu olan siber zorbalıktır. Siber zorbalığın bir diğer özelliği de diğer zorbalık türlerini içerisinde barındırmasıdır. Fiziksel, sözel, duygusal ve tehdit edici zorbalıkları içerisinde barındırmakta ve bunu sosyal medya araçları üzerinden yapmaktadır. Siber zorbalık eyleminde fiziksel zorbalık eylemi gibi fiziksel güç üstünlüğü yoktur. Bundan dolayı güçlü ve güçsüz ilişkisi fiziksel bağlamdan soyut olarak düşünülmesi gerekmektedir. Bu durumdan dolayı da siber zorbalık eylemini yapan zorba gündelik hayat içerisinde fiziksel olarak beklenmeyen kişiler olabilmektedir. Siber zorbalıkta güç kavramı; interneti kullanma bilgisi ile doğru orantılıdır. Siber zorbalık eylemi diğer zorbalık eylemlerinden çok daha yıkıcı etkiye sahip olabilmektedir. Bir siber zorbalık eylemi çok kısa sürede onlarca insana ulaştığından dolayı yıkım etkisini katlayabilmektedir.

Fiziksel, sözel, duygusal, tehdit edici ve siber zorbalık eylemlerini ortak özelliği ise; zorbalık yapan kişinin diğer kişi veya kişiler üzerinde hâkimiyet kurma isteğidir. Hakimiyet kurmak için karşı tarafa saldırgan tavırlarda bulunur. Zorba davranışları diğer saldırgan davranışlardan ayıran üç esas özellik ise, güç, sıklık ve zarar verme niyetidir (Çiftçi, 2015).

- Güç; zorbalık yapan birey mağdurdan fiziksel, psikolojik ve bilgisayar bilgisi açısından üstündür. Bu durum da güç dengesizliğinin olmasına neden olmaktadır.
- Sıklık; zorbanın zorbalık eylemini sürekli ve devamlı olarak yapmasıdır.
- Zarar verme; zorbalık eylemini yapmasının amacı karşıdaki bireye fiziksel, psikolojik ve sosyal zarar vermektir.

Zorbalık türleri incelendiğinde bütün zorbalık türleri karşı tarafa zarar verme amacı ile hareket ettiği fark edilmektedir. Zorba zarar verme eylemi ile hareket eden kişi olduğundan dolayı en fazla hasarı vermeyi amaçlayabilmektedir. Bu durumda da zorbanın karşısında bulunan mağdur derinden ve kalıcı bir şekilde etkilenebilmektedir.

2.2.1 Siber Zorbalık

Son literatürde siber zorbalığın kayda değer üç operasyonel tanımı ortaya çıkmıştır. Belsey'e göre, "Siber zorbalık, başkalarına zarar vermeyi amaçlayan bir bireyin veya grubun kasıtlı, tekrarlanan ve düşmanca davranışı desteklemek için bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasıdır (Belsey, 2005)." Willard'a göre ise; "zararlı materyaller göndererek veya gönderterek, internet veya diğer dijital teknolojileri kullanarak diğer sosyal saldırganlık biçimlerine girerek başkalarına karşı acımasız olmanın bir yolu" olarak işler (Willard, 2007). Son olarak, Strom'a göre, siber zorbalık basitçe "akran tacizinin elektronik bir formu" olarak tanımlanır (Arıcak, 2009). Bu üç tanımı birleştirerek yapılan tanımda ise, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verme davranışlarının tümüdür (Çiftçi, 2015). Siber zorbalık zarar verme davranışlarının tümü olup mağdurlar yaratmaktadır.

Siber zorbalık davranışı bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılacak bir kişi veya gruba karşı saldırgan, onur kırıcı, aşağılayıcı davranışlarda isteyerek bulunma eylemidir. Siber zorbalık eylemleri en fazla sosyal medya üzerinden gerçekleştirilir. Araştırmacılar eylemin siber zorbalık olarak değerlendirilmesi için o davranışın tekrarlanır olması gerektiğini vurgular. Bu görüşe yalnızca fiziksel zorbalık eyleminde söz konusudur. Bana göre siber zorbalık eyleminde tekrar tekrar yapmasına gerek yoktur. Siber zorbalıkta saldırgan ve zarar vermeye odaklı tek bir eylem dahi kabul edilemezdir. Tekrarlanmasına gerek yoktur çünkü sanal ortamda yapılan zorbalık çok kısa bir süre içerisinde onlarca hatta yüzlerce insan tarafından gözlemlenebilir. Bu durumda da mağdura, tekrar tekrar yaparak verdiği zararı tek bir kerede vermiş olur ve bundan dolayı siber zorbalık eyleminde tekrar etme koşulu esas alınmamalıdır.

Siber zorbalık eylemlerin gerçekleşmesinin sebebini; sosyal medyanın denetimsiz, sınırsız ve yasaksız olması olarak düşünülebilir. Bu durum da doğru bilinen bir yanlışlık olabilmektedir. Siber zorbalık eylemlerinin görünen kısmında bu durum söz konusu

gibi algılanabilir ama durum böyle değildir. Sosyal medya kendi içerisinde kendi denetimini yapan bir platformdur. Geleneksel sosyal medyada kullanıcılar sadece izleyici pozisyonunda iken günümüz modern medyada kullanıcı üretici ve aktif pozisyonundadır. Bundan dolayı da denetimi de kullanıcının kendisi yapmaktadır. Sosyal medyada siber zorbalığa maruz kalan bir kullanıcı buna bir daha maruz kalmamak adına zorbayı kendi sayfasında paylaşarak sosyal medyada linç edebilmektedir. Bu durum onaylanan bir durum değildir fakat bir daha siber zorbalığa maruz kalmamak adına yapılan bir eylemdir. Bundan dolayı sosyal medya denetimini kendi kullanıcı üzerinden yapmaktadır. Sosyal medyadaki denetim ‘sosyal denetim’ kavramı ile açıklanabilir. Bir birey taciz edici mesaj, aşağılayıcı yorum vb. yapacak olursa sosyal denetim mekanizması devreye girebilir ve o kişiyi bütün sosyal medya kullanıcılarına ifşalayarak bir linç operasyonu başlatılabilir. Bu durumu deneyimleyen veya gözlemleyen diğer kullanıcılar bu durumun farkında olduklarından dolayı bu tarzda mesaj atmaz, yorum yapmazlar. Bundan dolayı da sosyal medya sanıldığı aksine denetimsiz bir platform değildir. Sosyal medya, kullanıcıların aynı zamanda denetleyicisi olduğu bir sosyal denetim platformudur.

Siber zorbalık olarak adlandırabilecek eylemlere örnek davranışlardan bazıları şu davranışlar sayılabilir; nedensiz yere bir kişiyi sohbet odasından atma, bir kişinin cep telefonu ile gizlice utanç verici fotoğraflarını çekme, birini kötüleyen ya da utandıran web sayfaları hazırlama, elektronik posta ya da cep telefonu mesajı ile aşağılayıcı, alay edici, tehditkâr, cinsel taciz veya şiddet içeren mesajlar gönderme, mağdura ilişkin küçültücü web sayfaları hazırlama, mağdurun web sayfasına ya da bloglarına incitici, küçük düşürücü, tehdit edici mesajlar ya da resimler ekleme, kameralı cep telefonu aracılığı ile mağdurların uygunsuz görüntülerini anında internete yönlendirme, mağdura ilişkin dedikodular yapma, mağdurların paylaşımlarına aşağılayıcı, onur kırıcı ve mağduru kötüleyen yorumlar yapma, mağdura karşı sürekli bir şekilde arkadaşlık isteğinde bulunma, mağdur ile sürekli ve tek taraflı iletişime geçme (cevapsız şekilde sürekli mesaj gönderme) davranışı zorbalık davranışına örnek gösterilebilir.

Siber zorbalık eylemi ile kısa zamanda birçok kişiye ulaşabilmektedir. Bilgi ve iletişim araçları ile sınırsız sayıda kişiye ulaşma olanağının bulunması siber zorbalık

davranışların etkisini de arttırmaktadır. Ayrıca siber zorbanın iletişim araçları vasıtasıyla mağdurla istediği her an ve mağdur nerede olursa olsun onunla iletişim kurma olanağına sahip olması, mağduru her an zorbalığa uğrama tehlikesiyle baş başa bırakmaktadır. Siber mağdurun evinde dahi siber zorbalığa maruz kalma tehlikesiyle karşı karşıya olması bireyler için siber zorbalıktan kaçınabilecekleri güvenli bir alanın kalmadığını göstermektedir (Çiftçi, 2015). Zaman ve mekânın ortadan kaldırılması ve çok kısa süre içerisinde çok fazla kişiye ulaşması sosyal medyanın etkisinin oldukça fazla olmasına neden olmaktadır. Bu durum iki boyutlu olarak değerlendirilir. Birinci boyut olumsuz bir eylem gerçekleştiğinde sosyal medyanın sağladığı bir kolaylık boyutu, ikinci boyut ise bir zorbalık davranışı gerçekleştiğinde sosyal medyanın yıkıcı boyutu olmak üzere iki boyuttan bakılabilir.

Yukarıda bahsedilen sosyal medyanın yıkıcı boyutu, siber zorbalığa uğrayan mağdurları derinden etkilemektedir. Çok kısa süre içerisinde çok fazla kişiye ulaşmasını engellemek oldukça güçtür. Bundan dolayı siber zorbalık eylemini bu açıdan durdurmak oldukça zordur. Gerçekleşen bu siber zorbalık da mağdurları olumsuz etkilemektedir. Okul döneminde olan öğrencilerin okula gitmemesine, derslerinden geri kalmalarına, depresyona girmelerine ve hatta bu durumdan çıkamayacakları düşüncesiyle intihar etmelerine neden olmaktadır. Bu durum sadece okul döneminde olan öğrenciler açısından böyle değildir, tüm siber zorbalığa maruz kalan bireyler açısından durum bu şekildedir fakat intihar ile sonuçlanma en fazla lise döneminde gözlemlenmiştir. Siber zorbalığa maruz kalan genç ve yetişkin bireyler de bu durumdan çıkamayacaklarını düşünmekte ve bundan dolayı depresyona girmektedirler. Günümüzde birçok insan siber zorbalığa maruz kalıyor ve bu mağdurlar siber zorbalık eylemlerinden kurtuluş yolunu geçici çözümlerde arıyorlar. Birçok mağdur, zorbayı engelleyerek çözüm üretmektedir fakat bu çözüm sadece bir süreliğine olan geçici bir çözüm modelidir. Siber zorbalık eylemlerinin boyutuna göre farklı çözümler üretilmiştir. Bunlardan şantaj, mağdurun fotoğrafının izinsiz çekilmesi ve paylaşılması, sürekli taciz içeren mesaj ve aramalar vb. siber zorbalık eylemlerinde kolluk kuvvetlerine başvurmak gerekmektedir. Bunun yerine sadece engellemek kalıcı bir çözüm değildir. Çocuklar ve ergenler için bu durum paylaşılmaması ve duyulmaması gereken bir olay olarak algılandığından dolayı tek başlarına çözmek istemektedirler. Tek başına kalan mağdur bu durumdan çok daha fazla

etkilenmektedir. Bundan dolayı yardım istemenin utanç verici bir olay olmadığını çocuk ve ergenlere anlatmak gerekmektedir. Araştırmanın örnekleme olan üniversite öğrencileri de siber zorbalık eylemleri ile nasıl başa çıkacaklarının farkında değildirler. Bundan dolayı araştırma bir farkındalık yaratıp bu konu hakkında çözümler üretip bunu kamuoyuna sunmak amacıyla oldukça önemlidir.

Siber zorbalık ile fiziksel zorbalık karşılaştırıldığı zaman siber zorbalık eylemi sanal ortamda gerçekleştirildiği için daha az zarar verdiği algısı tamamen yanlıştır. Siber zorbalık, fiziksel zorbalıktan çok daha derin hasarlar vermektedir fakat bu hasarlar fiziksel hasar yerine psikolojik ve sosyal bir hasar olduğundan dolayı algılanamamaktadır. Fiziksel zorbalık ve yüz yüze zorbalık eylemlerinde mağduru tehdit etme, aşağılama, küçük düşürme vs. davranışlar sergilenir. Siber zorbalık eylemlerinde de bu eylemlerin benzerleri yapılır fakat şiddeti daha fazla bir biçimde yapılır. Fiziksel zorbalık ve yüz yüze zorbalık da zorbalı karşı tarafa verdiği hasarın farkında oldukları için otokontrolleri devreye sokarlar. Siber zorbalık eylemlerinde karşı tarafa verilen hasarın farkında olunmadığından dolayı zorbalık eylemlerinin derecesini ve boyutunu artırırlar. Bundan dolayı siber zorbalık eylemi diğer zorbalık eylemlerine göre oldukça ağır hasarlar vermektedir.

Fiziksel ve yüz yüze zorbalık ile siber zorbalık eylemleri arasındaki bir diğer nokta da tanım ve eylemin gerçekleştirilmesindeki bağlam farklılığıdır. Siber zorbalık bir tepkinin sonucu da olabilir. Bu tepki bire bir veya internet yoluyla mağdur olma durumuna gösterilen bir tepki olabilir. Bu şekildeki tepkisel bir saldırganlık, hedefe yönelik olup ve kasıtlı saldırganlık olarak geleneksel zorbalık tanımlarından ayrılmış olmaktadır (Çiftçi, 2015). Gündelik hayatta fiziksel bir zorbalık ile karşı karşıya kalan mağdur, intikam duygusu, öfke gibi duygular ile fiziksel zorbalıkta bulunan bireye siber zorbalıkta bulunur. Bundan dolayı siber zorbalıkta güç eşitliği anlayışı farklıdır.

İnterneti zorbalık aracı gören kişilerin kişilik özelliklerine bakıldığında Olweus'a göre, geleneksel zorbalıların mağdurlara göre ortalama veya ortalamanın üstünde bir özgüvene sahip oldukları görülmektedir. Siber zorbalık ve özgüven ilişkisi, geleneksel zorbalık ve özgüven arasındaki ilişki ile benzerdir. Örneğin geleneksel zorbalık üzerine yapılan bir araştırma yüksek koruyucu egoizm gibi büyülenme, kendini yüceltme davranışı ve eleştiriye karşı savunma tepkisi özgüvenin bazı yönlerinin

saldırğan davranışlarla yakından alakalı olduğunu göstermiştir. Bu görüşün siber zorbalıkta da geçerli olması mümkündür. Yani siber zorbalının, saldırğanlıkla yakından ilgili olarak uyumsuz özgüvene sahip kişiler olarak nitelendirilirken geleneksel zorbalarla benzer özellikler taşıması da mümkündür (Çiftçi, 2015). Geleneksel zorbalık eylemlerinde bulunan bireylerin kişiliklerine bakıldığından zorbalık; otoriter, baskıcı, totaliter, saldırğan bir kişiliğe sahiptir. Bu durum siber zorbalık eylemlerinde de gözlemlenen bir durumdur fakat bir farklılık da söz konusudur. Geleneksel zorbalık eylemlerinde bulunan bireylerin kişilerindeki bu özellikler siber zorbalık eylemlerinde bulunan zorbalardan oldukça yüksektir.

2.2.2. Siber Zorbalık Türleri

Günümüzde yaşayan bireyler siber zorbalık kavramının tanımını ve açıklamasını açık seçik yapamamaktadırlar. Tam da bu nedenle siber zorbalık kavramının açıklanması, sınırlarının net bir şekilde çizilmesi, türlerinin belirlenmesi sorunsala bir yanıt bulmak bağlamında önem arz etmektedir.

Siber zorbalık barındıran davranışlar; birisine ısrarla arama isteği, kişisel konuşmaları kopyalama ve başkalarına gönderme, sanal ortamda bir kişinin hakkında dedikodu çıkarma, kişiye ait resimlerinin üzerinde oynama ve diğer insanlara gönderme, bir kişi hakkında kötü yorumlar içeren bir web sitesi kurma, tehdit içerikli elektronik postalar gönderme, bireyleri elektronik posta yoluyla yanlış yönlendirme, cinsel içerikli mesajlar yollama ve sohbet odasında bulunan diğer insanlara hakaret etme gibi davranışlardır (Vandebosch & Cleemput, 2008).

Dijital çağın getirmiş olduğu yenilikler minvalinde yeni medya araçlarını kullanan bireyler sosyal medya araçlarıyla sesli ya da görüntülü iletişim biçimleri ile etkileşime geçmektedir. Bu bağlamda bir bireyin diğer birey üzerinde kurduğu 'sanal baskı' siber zorbalık kavramı üzerinden açıklanabilmektedir. Bir bireyin haberi olmadan alınan bir görüntü karesi bireyin hem mahremiyetini hem de psikolojik durumu üzerinde geçici ya da kalıcı olumsuz etkiler bırakabilmektedir.

Siber zorbalık barındıran davranışlar sanal ortamda kişilerle dalga geçmek, kişilere alçakça davranmak, kişilerin rahatsız edici lakaplarla çağırarak, kişileri devamlı kasıtlı olarak düzenlenen etkinliklerden soyutlamak, kişileri tehdit etmek, müstehcen içerikli

ifadelerin kişilere anlık mesajlaşma sırasında veya elektronik posta yolu ile gönderilmesidir (Çiftçi, 2015). Tüm bu davranışların amacı karşı tarafa zarar vermektir. Bu durumdan dolayı siber zorbalık mağdurlar yaratmakta ve bu mağdurlar olumsuz anlamda derinden etkilenmektedirler.

Teknolojik araçların siber zorbalıkta kullanılma amaçlarına göre siber zorbalık türlerini şu şekilde sıralanmaktadır;

Çevrimiçi Kavga Etme: Sanal ortamda kaba ve öfkeli bir dille yapılan tartışmaları içerir.

Siber Zarar Verme veya Siber Taciz: saldırganca, kaba ve hakaret içerikli mesajlar gönderme, bireyi arayıp hiç konuşmama, tehdit içerikli ve hayli korkutucu mesajlar yayınlamak için mesaj kutuları ve sohbet odaları gibi herkesin girebileceği alanları kullanma. Bireyin güvenliğinden endişe etmesine yol açan diğer çevrimiçi faaliyetlere katılma ve virüs göndererek veya casus yazılımlar kullanarak mağduru izleme.

İftira: Birisini sanal ortamda karalama, bireyin arkadaşları arasındaki saygınlığına zarar vermek için sanal ortamda hakaret içeren söylentiler çıkarma.

Başka Bir Kimliğe Bürünme: Bir bireyin şifresini kırarak hesabına girme ve diğer bireylere onun adına onu sıkıntıya sokacak, arkadaşları arasındaki saygınlığını kaybetmesine yol açacak ve kendini kötü hissetmesine yol açacak mesajlar gönderme.

Başkasının Bilgilerini İnternet Ortamında İzinsiz Kullanma: Bireye ait sırların veya bireyin utanmasına yol açacak bilgilerin sanal ortamda paylaşılması, kişisel resimlerin ve videoların yerel kablosuz bağlantılar (bluetooth) veya mesajlar aracılığıyla bir telefonda diğerine gönderilmesi, web sitelerine yüklenmesi veya herkesin girebileceği video yükleme sitelerinde paylaşılması.

HappySlapping: Fiziksel saldırıların cep telefonuna ya da diğer elektronik araçlara kaydedilmesi ve diğer insanlara gönderilmesi.

Sanal dışlama: Bireyin sanal ortamda kasıtlı olarak dışlanması

Manipülasyon: Siber zorbanın mağdura, kişisel sırlarını açıklaması ve kendisiyle yüz yüze görüşmesi için baskı yapması veya mağduru söz ve davranışlarıyla kışkırtması.

Cep Telefonu Mesajı Aracılığıyla Cinsel İçerik Paylaşımı: Başkalarına çıplak fotoğraflar gönderme, başkalarından çıplak fotoğraflar alma ve kendisine gönderilen çıplak fotoğrafları diğer bireylere cep telefonunu aracılığıyla iletme davranışlarını barındırır. Gençlerin kendi çıplak fotoğraflarını başkalarına göndermeleri onları cinsel istismara açık hale getirdiği için ürkütücü bir durum olarak değerlendirilebilir. Son dönemlerde teknolojik aletler üreten firmaların ebeveynlerin bu konudaki endişelerini dikkate aldığı ve gençlerin cep telefonu ve cep bilgisayarını aracılığıyla cinsel içerik paylaşımlarını önleyici tedbirler geliştirdiği görülmektedir (Çiftçi, 2015). Alınan önlemlerin artırılması ve bilinçli internet kullanımının yaygınlaştırılması tüm siber zorbalık eylemlerinde olduğu gibi cinsel içerikli paylaşımların da azalmasına neden olabilmektedir.

Dijitalleşmeye bağlı olarak gelişen internet tabanlı sosyal mecralar toplumdaki iletişim biçimlerini topyekûn değiştirmiştir. Yüz yüze iletişim biçimleri yerini yeni medyada kullanılan her bireyin aktif olduğu istediği her an yeni kimliklere girebildiği mecralar olarak değiştirmiştir. İnternet tabanlı mecraların sunduğu bu olanaklar dolayımında bireyler istedikleri zaman istedikleri şekilde fotoğraf, video gönderebilmekte olup diğer bireyin fiziksel ve psikolojik durumuna saldırıda bulunabilmektedir. Bu eylemi yapan kişiye siber zorba bu sanal şiddete maruz kalan bireye ise siber mağdur adı verilmektedir.

Teknolojinin ilerlemesiyle beraber hayatımıza giren siber zorbalık eylemi teknolojinin ilerlemesi ile yeni türler kazanmaktadır. Bu durum gösteriyor ki her geçen gün yeni bir siber zorbalık türü çıkabilmektedir. Sosyal medya araçlarının gelişmesi, kullanıcı sayısının her geçen gün artması ve teknolojinin ilerlemesi ile yeni türde zorbalık eylemleri çıkartmaktadır.

2.2.3. Siber Zorbalığın Mağdurlar Üzerindeki Etkisi

Dijital çağın getirilerinden biri olan siber zorbalık kavramı internet kullanımına bağlı olarak her geçen gün kendisini farklı şekillerde göstermektedir. En temelinde siber zorbalık, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba zarar vermek amacıyla yapılan eylemlilik durumunu ifade etmektedir. Günden güne artan internet kullanımının yaş ortalaması düşerken, siber zorbalık özellikle çocuklar ve gençler arasında en önemli sorunlardan biri hâlini almaya başladı. Bu bağlamda sorunsala

geniş bir perspektifte bakmak ve olası riskleri öngörmek ve zarar verici süreci engelleyebilmek adına çok önemlidir.

Siber zorbalık eylemine maruz kalan bireyler, yaşamlarının geri kalan sürecinde derin ve kalıcı sorunlarla mücadele içerisinde geçirmektedir. Bir toplumda bireyi dijital iletişim araçları vasıtasıyla kasıtlı olarak rahatsız etmek, herhangi bir nedenden dolayı kötü davranmak siber mağdurun hem psikolojik hem de sosyal açıdan dışlanmaya itecektir. Bu süreçle kendilik bilincine varamayan birey en nihayetinde kendini değersiz ve önemsiz hissedecektir. Bu en nihayetinde siber mağdurun yaşamına son vermesiyle sonuçlanabilmektedir. Toplumda her birey en temelde insan olması bakımından değerlidir. Bu minvalde siber mağdur topluma ait hissetme hakkına sahip olmalıdır.

Siber zorbalık davranışı gerek siber zorbalılar gerekse siber mağdurlar açısından giderek birçok önemli soruna yol açmaktadır. Siber mağdurların %44'ünün ebeveyniyle duygusal bağları yetersizdir ve ebeveyniyle duygusal bağlarının yetersiz olması siber zorbalık yapmayı üç kat arttırır. Bunun yanında siber zorbalıların madde kullanma ve başkalarının şahsi eşyalarına zarar verme gibi suç içerikli eylemlere karışması da yaygındır (Çiftçi, 2015). Buna ek olarak siber zorbalığa maruz kalan bireyler ebeveyniyle olan iletişimi azaltmaktadırlar. Yaşamış oldukları psikolojik travmadan dolayı kendilerini suçlu hissetmektedirler. Bu bağlamda hem siber zorbalılar hem de siber mağdurlar ebeveynleriyle iletişimini azaltmakta ve yalnızlık duygusuna girmektedirler. Buna ek olarak, kendilerini mutlu etmek için 'yalancı cennet' olarak adlandırılan uyuşturucu madde kullanımına yönelmektedirler. Siber zorba olan kişiler genel anlamda saldırgan, totaliter ve baskın kişiliğe sahip bireyler olması bakımında bu saldırgan eylemlerini hem kendilerine hem de çevresinde olan herhangi bir varlığa yapabilme potansiyeline sahiptirler demek eksik ya da yanlış olmayacaktır.

Yoğun biçimde siber zorbalığa maruz kalmak okuldan kaçma, okulu bırakma, okula silah getirme ve tutuklanma davranışlarıyla da ilişkilidir. Siber zorbalığa maruz kalmanın okula silah getirmeyi sekiz kat arttırdığı belirlenmiştir. Sanal ortamda hakkında söylenti çıkarılan her dört ve sanal ortamda tehdit edilen her beş gençten birisinin okula son 30 gün içinde en az bir defa silahla geldiğinin belirlenmiştir. Ayrıca siber mağdurların ebeveynleriyle yetersiz duygusal bağ kurdukları ve alkol ve

uyuşturucu kullanmanın siber mağdurlar arasında yaygın olduğu da gözlenmiştir (Çiftçi, 2015). Siber zorbalığa maruz kalma ve bu durum ile başa çıkma konusunda bilgilendirme ve farkındalık artırma çalışmaları yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Siber zorbalığa maruz kalan kişiler bu durum ile sağlıklı başa çıkma yöntemleri konusunda bilgisiz kalmakta ve bundan dolayı akademik hayatları, gündelik hayatları olumsuz şekilde etkilenebilmektedir.

Siber mağdurlar, uğradıkları olumsuz durum karşısında kendini ailesinden ve arkadaşlarından uzaklaştırmaktadır. Yaşadığı bu durumla baş edemeyen siber mağdur en nihayetinde iletişimsizlik hali, içine kapanma, dışlanma, korku, kaygı ve endişe hali içerisinde güvensiz bir durumda hissedecektir. Bu duruma bağlı akıl ve ruhsal bütünlüğünü koruyamayan siber zorbalığa uğramış mağdurlar, siber zorbaya karşı kendini kanıtlama ya da intikam duygusuyla birlikte bilinçsizce hareket edecektir.

2.3. Siber Zorbalık ile Enformasyon ve Bilgi Çağı İlişkisi

Küreselleşen dünyada, teknolojik aygıtlar, internet ve buna bağlı olarak gelişen yeni dünya düzeninde enformasyon kavramının değişip dönüşme hızı da bu ölçüde değişmektedir. Tarihsel süreç minvalinde birey kavramının ön plana çıkmasıyla birey kendi aklı ve mantığıyla düşünebilmekte ve eylemde bulunabilmektedir. Bu bağlamda bilginin (episteme) sınırları ve ölçütleri de global ölçekte bireyleri etkilemektedir.

Günümüzde kitle iletişim araçları ile her seviyedeki kültürel ürün, düşünce ve bilgi tarihin hiçbir döneminde görülmemiş bir biçimde geniş bir vatandaş kitlesine ulaşabilir hale gelmiştir. Dolayısıyla kitle iletişimi bu anlamda, demokratik toplumun ve bireylerinin gelişmesi bakımından da vazgeçilmez bir parçası olmuştur (İrge, 2012). Bu vazgeçilmez kitle iletişim araçları ve sosyal medya araçları enformasyon ve bilgi çağının bir ürünüdür. Bu çağın aygıtı olan sosyal medya ile enformasyon çağı arasından ayrılmaz bir bağ vardır.

Bilgi ve enformasyon çağının getirdiği birçok sorunsal vardır: siber zorbalık kavramı bağlamında açıklanan siber mağduriyet bu sorunsallardan sadece birisidir demek eksik ya da yanlış olmayacaktır. Global ölçekte değişen bu yeni düzenin tanımı yeni medya araçları ve internet üzerinden kurulan bireyin aktif olduğu sosyal medya araçlarıyla birlikte farklılaşmaktadır. Geleneksel medyada birey izleyici ya da seyredici

konumunda iken internet tabanlı kurulan yeni medyayla birlikte birey bilgiye anında müdahale edebilen bilginin içeriğini değiştirme olanağına sahip olan bir konuma gelmiştir. Bu düzende bilginin kaynağı ve bilginin yayılma hızının alt zemini farklılaşmıştır. Bu bağlamda en basit tanımıyla alıcı ile verici arasında gerçekleşen iletişim beraberinde büyük sorunlar da getirmiştir.

Geleneksel medya araçlarının yeni medya araçlarına doğru evrilmesiyle birlikte bireylerin gündelik hayat kurguları bu değişkene bağlı olarak değişmiştir. En temelinde bireyler istedikleri insana dair bilgilere istedikleri zaman ve mekânda ulaşabilme olanağına sahip olmuştur. Bu olanak beraberinde belli başlı sorunlara neden olmuştur. Dijital mecralarda kendi kimlikleri ya da anonim kimliklerle kurulan ilişkilerin sınırı muğlak hale gelmiştir. Bu muğlaklık halini bireyler kendi çıkarları ve istekleri doğrultusunda şekillendirmiştir. Geleneksel medyada yer alan fiziksel şiddet yerini yeni medya araçlarında dijital zorbalık ya da siber zorbalık kavramına bırakmıştır.

Enformasyon ağının hem olumlu hem de olumsuz getirileri vardır: enformasyon ağı aygıtları bireyleri harekete geçmekten ve düşünmekten alıkoymakta, bir anlamda da; sosyal ve kültürel dinamizmi olumsuz olarak etkilemektedir. Bireyler, kendi yaratımları olan internet tabanlı modern aygıtları kullanarak yaşamını kolaylaştırmaktadır. Diğer taraftan ise bu aygıtlar bireyin boş zamanlarında (rekreasyon) diğer ötekilerle kurduğu sosyal ilişki bağlarını tahrip etmektedir. Bu bağlamda, kurulan ilişkilerin yavan ve eksik olması bakımından bireyler yalnızlaşmaya mahkumdur gibi görünmektedir. Bu minvalde, gündelik hayat kurgusu bireyin bizatihi kendisini ve sosyal çevrede yaşayan diğerlerini tanımasında bir engel teşkil edecektir. Kendisini tanımayan, kendisi gibi eylemde bulunamayan özne yeni medya aracılığıyla yeni kimlikler oluşturup siber zorbalık kavramı içerisinde giren birtakım eylemlerde bulunacaktır. Yeni medya araçlarının vermiş olduğu bu özgürlük alanı bireyi sosyal çevreden en temelinde bireyi kendinden uzaklaştıracaktır.

Bilgi ve enformasyon çağına ait göstergeler, toplumlarda uluslararası bir kültür ortamı yaratmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda birey, ortak kültür kavramına dahil olma sürecinde ya asimile olur ya da sürece dahil olup entegre olur. Sonuç olarak birey

uluslararası kültür olarak görülen bu olguda yeterli bir iletişim kuramazsa kültürel yabancılaşmaya bağlı olarak toplumdan izole olma durumunu yaşayabilmektedir.

Sosyal iletişimin yaygın hale gelmesiyle, modern insanlar yüz yüze iletişim kurmak için yeterli zaman bulamamaktadır. İletişim teknolojileri ve ulaşım araçlarının gelişmesiyle küreselleşmenin önündeki engellerin ortadan kalktığını belirten David Harvey'e göre; zaman ve mekân kavramlarının önemini yitirmesiyle, iletişim anlık olarak gerçekleşmektedir. Bu durum zaman sıkışmasına neden olurken; bireylerin çevreleriyle ve dünyayla kurdukları iletişim, teknolojiyle aracılanmış bir iletişim biçimine dönüşmektedir (Karagülle & Çaycı, 2014). Bilgi ve enformasyon çağı olarak görülen 21 yy. mekân ve zaman kavramlarının iç içe geçtiği bir dönemdir. Artık bir mekânı ziyaret etmek için illaki o mekâna fiziksel bir yolculuk yapmak gerekmemektedir. Bilgi ve enformasyon çağının bir getirisi olarak sunulan internetin olanaklarıyla bireyler fiziksel bir eylemde bulunma zorunluluğuna sahip değillerdir. Zaman ve mekândan bağımsız olarak iletişim kurabilme yetisine sahip olan bireyler istedikleri ölçüde bir bilgiye erişebilir ve bilgiyi yayabilmektedirler.

Yeni iletişim teknolojilerinin getirmiş olduğu 'sınırsız özgürlük' bireylerin enformasyondan çok enformasyon yığınları haline gelen bir interaktif etkileşimin sebebi ve sonucudur. Bu olgu bağlamında durum değerlendirilmesi yapıldığında, bireyler istediğini söyleme cesaretini bulmakta ve bireyler kolaylıkla ulaştıkları diğer bireylere siber ortamdaki aygıtlar aracılığıyla zorbalıkta bulunabilmektedir. Bu zeminde siber zorbalık ile enformasyon kavramı arasında karşılıklı, koşullu bir ilişki formunun olduğu açık seçiktir. Siber zorbalık ve enformasyon kavramının birbiri içerisine geçmiş olması iki kavramın sınırlarını çizme işini zorlaştırmaktadır. İletişim teknolojilerin günden güne gelişmesi ve bireylere kendisini bir varlık alanı gibi dikte etmesine sebebiyet vermiştir. Bireylerin ahlaksal ve etik zeminde salt insan olması bakımından belli başlı hakları vardır. En temelinde bireyin mahremiyet hakkı enformasyon çağının kendi içerisinde barındırdığı olumsuz potansiyele dayalı olarak tahrip edilmektedir. Tam da bu nedenle hem siber zorbalık hem de enformasyon kavramlarının açık seçik tanımlanması ve açıklanması konunun mahiyeti açısından çok önemli gibi gözükmektedir.

Küresel ölçekte zaman ve mekândan bağımsız olarak bireylerin birbirine ulaşabildiği, iletişim biçimlerinin yavan ve samimiyetten uzak bir çerçevede gerçekleşiyor olması bireylerin bir diğerine güvenmemesinden ileri gelmektedir. Fakat bireyler bu güvensiz ortamda hala iletişim biçimlerini değiştirmemekte ısrarcı gibi gözükmektedirler. Bunun en temel nedeni bireyler yeni medya aracılığıyla sosyal platformlarda kendilerini diğerlerine sunmaktadırlar. Modern sosyal medya araçlarında gösteriş toplumunun en nihai amacı bireye dair bütün bilgilerin herkes tarafından görülebilmesine olanak tanınmasından kaynaklanmaktadır. Bireyin kendisini gösteriş nesnesi olarak görmesi ve göstermesi siber zorbalığın daha fazla bilgi edinmesine ve kavramın yerel ölçekten çıkıp küresel ölçekte değerlendirilmesine neden olmuştur. Bu zeminde ise, siber zorba sadece kendi bulunduğu bölge ile iletişime geçerek zorbalık yapmamakta, başka ülkede bulunan birey ile de iletişime geçerek ona da zorbalık eylemlerinde bulunmaktadır. Bu durumun oranı ve sayısı yerelde yapılan zorbalık eylemlerine göre düşüktür. Çünkü siber zorbalık eyleminde bulunan bireyler en genel anlamda gündelik hayatında tanıdığı biriyle kurduğu ilişkide negatif yönde etkilenen konumunda olması durumunda zorbalık eylemlerini sergilemektedir. Bir anlamda mağdur gündelik hayatın işleyişinde tanınan ve intikam alınmak istenen kişi konumundadır.

2.4. Ağ Toplumu ve Siber Zorbalık

Geleneksel medyanın yerini modern medya araçlarına bırakmasındaki en temel etmenlerinden birisi internettir. İnternetin her geçen gün daha fazla ülkeye ve her geçen gün daha fazla kullanıcıya ulaşması nedeniyle internetinin dünyayı çevrelediği hissi uyanmaktadır. İnternetin dünyayı çevrelediğini ve dünyayı tek bir toplum gibi algılandığı bu duruma ağ toplumu adı verilmektedir. Bu ağ toplumunu da hem bireyin hem de toplumun yapısını tamamen değiştirmektedir. İnternetin sınır tanımaz ağ yapısı ve yeni medya araçlarının günden güne çeşitlenerek kullanıcılarına yeni hareket sahaları oluşturması; birey, topluluk ya da toplumları, örgütlenme ve harekete geçme anlamında kendilerinin dahi sonucunu kestiremeyecekleri bir akışa sürüklemektedir. (Eraydın , 2016). Bu akış içerisinde en büyük değişime maruz kalan unsur iletişimdir. Geleneksel medya araçlarının ağlar nedeniyle yerini modern sosyal medya araçlarına

bırakması sonrasında her alanda değişimler meydana gelmiş ve bu değişimlerden bir tanesine de iletişim biçimi ve iletişim dili olmuştur.

İnternet'in son 10 yıl içerisinde milyarlarca insana yayılması, ağlar oluşturarak hayatın her alanında kullanılması, mobil iletişimin internet ile yakınsaması sonucu gerçekleşmektedir. Bu dönem içerisinde, sosyal ağların popülaritesinin artması her türlü iletişimin bu ağlar üzerinden gerçekleştirilmeye başlanması, yeni bir sosyalleşme süreci olarak görülmektedir. Yaşanan bu gelişmeler bireylerin ilişkilerini, iletişimlerini, sosyalleşme süreçlerini, yaşam biçimlerini çevreyle olan etkileşimlerini etkilemektedir. Her teknoloji, toplumlar üzerinde sosyal ve toplumsal dönüşümler meydana getirmektedir. Özellikle iletişim teknolojileri, toplumların alışkanlıklarında, kültürlerinde, iş yaşamlarında, eğitim sistemlerinde değişimler yaratmaktadır (Karagülle & Çaycı, 2014). Gündelik hayat kurgusundaki iletişim biçimleri ağlar üzerinden internet ortamına aktarılmaktadır. Bu durum herkesin herkesle iletişim kurduğu enformasyon yığınlarından başka bir şey değildir.

İletişim, etkileşim ve sosyalleşme konuları üzerinden düşünüldüğünde sosyal ve gündelik hayattan oldukça farklıdır. İletişim üzerinden özelleştirilmek gerekirse gündelik hayatta söylenemeyen bir söylemi ağlar yardımı ile kolaylıkla söylenmeye başladığı gözlemlenmektedir. Enformasyon ve bilgi çağının getirisi olan internet ve internetin dünyayı ağlar ile sarması sonucu meydana gelen yerel dünya veya küresel köy ile siber zorbalık eylemleri arasında bir ilişki hiç şüphesiz vardır ama sebebi değildir. Bu düzen siber zorbalığın sadece aracıdır. Siber zorbalığı ortadan kaldırmanın veya en aza indirgemenin yolu ağları ve interneti ortadan kaldırmak değildir. Ağları ortadan kaldırmak siber zorbalığın yapılması için kullanılan araç değiştirmekten başka bir amaca hizmet etmez.

Sosyal medya üzerinden bireyler birbirleri üzerinde hâkimiyet, iktidar ve üstünlük kurmak istemektedirler. Ağ toplumlarında iktidar, iletişim iktidarındır (Castells, 2016). 21. Yüzyıl toplumlarında eski iletişim formları (geleneksel medya) yerini yeni medya kavramına bırakmıştır. İnternetin toplumda varlık gösteren hemen hemen her birey tarafından kullanılması gerçek zamanda ya da seçilmiş bir zamanda, amaçlanan iletişim pratiğinin özelliklerine bağlı olarak bir noktadan diğerine iletişim, dar alanlı yayın ya da geniş alanlı yayın seçenekleri kullanılarak birçok kişinin birçok kişiye

mesaj gönderme yetisinin damgasını vurduğu, etkileşime dayalı yeni bir iletişim biçimi doğmuştur (Castells, 2016). Bireyler birbirleri ile iletişim kurma noktasında yalnızca iki kişinin görebildiği herhangi bir özel bir alan üzerinden değil herkesin görebildiği sosyal medyanın kamusal alanından iletişime geçmektedirler. Bu kamusal alanın diğer bireylere açık olmasından dolayı toplumsal bir iletişim söz konusudur. Bu bağlamda da iletişim üzerinden iktidar kurma ve destek almaya çalışma eyleminde de geleneksel medyaya göre modern medya araçlarında daha fazla söz konusu olmaktadır. Bireyler sosyal medyanın kamusal alanında iktidar olmak için söylemlerinde aşağılama, hakaret ve üstünlük ifadeleri kullanmaları halinde ise siber zorba konumuna düşmektedirler.

Ağ toplumu ile değişen iletişim dili ve iletişim şekli üzerinden siber zorbalık eylemleri arasındaki anlamlı ilişkinin ve oranının olup olmadığı sorgulanması yapılmıştır. Araştırmanın birincil öznesi olan siber zorba ağların sağladığı kolaylıklar ve ulaşılabilirlik kolaylığını mağdur yaratma sürecinde kullanıyor ve bu durum siber zorbalık eylemlerinin oranını artıyorsa argümanından yola çıkılmaktadır.

2.5. Damgalama ve Siber Zorbalık

Geleneksel medya kullanıcıları kullanım aşamasında pasif ve tüketici pozisyonda konumlandırılmıştı. Teknolojinin ilerlemesi ile geleneksel medya yerini modern medya olarak adlandırılan kullanıcının aktif, üretken ve tüketici olduğunu şekilde evrenselleşmiştir. Bu değişim sonucunda insanlar kendi kimliklerini ve gündelik hayatlarını sosyal medyanın bir ürünü haline dönüştürmüştür. Bu dönüşüm nedeniyle insanlar gündelik hayatta hiç tanımadığı kişiler ile sosyal medya araçları sayesinde tanışmakta ve o kişiler hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Bu tanıma ve bilgi sahibi olma eylemi kendisine benzemeyen kişilere karşı aynı olumlama ile gerçekleşmemektedir. Bu durumun ve ağ toplumu ile kolay iletişimin getirisi olarak da kendisine benzemeyen kişilere karşı alınan tutumlar karşı tarafa zarar verebilmektedir.

Damga kavramı; sembol, bir şeyi ifade eden herhangi bir jest, işaret veya nesne olarak tanımlanmaktadır. İnsanlar sosyalleşme sürecinde birbirleriyle etkileşim halindeyken ne anlama geldiğini öğrendikleri sembollerini, bu anlamı esas alarak kullanmaktadır. Semboller, aynı zamanda anlamların taşıyıcıları olarak kabul edilmektedirler (Tatar,

2018). Damgalamak ise bu durumun eylemini ifade eder. Damgalardan yola çıkarak bir bireyin yaptığı davranışı, giydiği kıyafeti, söylediği söylemi bahane ederek o kişiyi toplumdan soyutlamak ve toplumda yaşayan bireyi dezavantajlı konuma yerleştirmek adına yapılan eylemlerin bütününe verilen addır. Damgalardan yola çıkarak kendisine benzeyen damgalar taşıyana karşı alınan tutumlar gündelik hayatta nasıl olumsuz oluyor ise sosyal medyada da aynı şekilde olumsuz olmaktadır. Gündelik hayatta gerçekleşen olumsuz tutumun derecesi ile sosyal medya araçlarında gerçekleşen olumsuz tutumun derecesi örtüşmemektedir. Bu durum fiziksel zorbalık eylemi ile siber zorbalık eyleminin de oranının değiştirdiği argümanını ortaya atmaktadır.

Damga kavramı; kişinin ahlaki olarak sıra dışı olan ve kötü olan şeyleri ifşa etmek için bedensel işaretleri üzerinden damga terimini ilk olarak yunanlar kullanmıştır. Bu işaretler bedene kazılır ya da yakılır ve taşıyıcının bir köle, suçlu veya hain olduğunun kanıtı olurdu. Böyle işaretlenen kişiler kamusal-sosyal alandan dışlanarak ve insanların kendisinden uzak durmaya dikkat ettikleri kişiler olmuşlardır. Toplumsal insan tarihi boyunca insanları kategorize etme, tasnifleme çabaları var olmuştur. İnsanoğlu günümüzde de halen karşılaştığı insanın kategorisini aramakta hatta bu arayış bizi “toplumsal kimlikler” inşa etmeye ve böylece etiketlenmenin ilk adımını atmaya hazırlar (Goffman, 2014). İnsanlık tarihi boyunca kendisine benzemeyen ve kendisi ile aynı damga ve sembolleri taşımayan kişilere karşı takındıkları tutumlar olumsuz olmuştur. İnsanlar gündelik hayatlarında taşıdıkları sembol ve damgaları bazen hiç değiştirmeden sosyal medya araçlarına taşımakta veya bazen değiştirerek taşımaktadır. Bu durumda gündelik hayatta var olan sembol, damga ve damgalama eylemlerinin sosyal medyada da var olduğu gerçeğini karşımıza çıkarmaktadır. Gündelik hayatta farklı damgalaya karşı takınılan fiziksel zorbalığın da sosyal medya araçları nedeniyle siber zorbalık eylemlerine dönüştüğü argümanını ortaya çıkarmaktadır.

Goffman toplumda yaşayan her bireyin birer vitrini olduğu görüşünü savunmaktadır. Vitrin insanların birbirleri ile iletişimini, etkileşimini ve sosyalleşmesini etkileyen bir önbilgi formu olarak tanımlanabilmektedir. Toplum içerisinde etkileşimde olan her birey, karşısındaki bireyin önce vitrinine bakar ve bu bağlamda özneyi tanımlar. Herhangi bir bireyin kendine ait olan vitrini diğerleriyle kuracağı iletişimin

belirleyicisi olarak düşünölebilmektedir. Bu vitrinde bireylerin kıyafetleri, söylemleri, okumaları, görüşleri, stilleri vb. şeyler sergilenebilmektedir. Bu bağlamda bireylerin kullanmış olduğu instagram, facebook, twitter gibi sosyal mecraların her biri bireyin kendine has vitrinlerini oluşturmaktadır. Bu bağlamda bireyler bir ya da birden çok vitrin(ler) oluşturma imkânına sahiptir. Diğer taraftan da bireyin birden fazla vitrini olması hadisesi bir o kadar da çeşitli kimlik(ler) oluşturabileceğinin kanıtıdır. Sosyal medyayı gündelik hayattan azade düşünmek yanılgı olacaktır ve bireylerin gündelik hayatta oluşturdıkları vitrinleri sosyal medyaya aynı veya farklı bir şekilde taşımayacağını düşünmekte de yanılgı olacaktır.

Damga, damgalama ve vitrin kavramlarının açıklanması siber zorbalık eylemlerinin tanımının yapılması ve anlaşılması adına önem arz etmektedir. Bu kavramların gündelik hayat kurgusunda iç içe geçmesi konunun grift hale gelmesine neden olmuştur. Yeni medya kullanıcıları, insanlar sosyal medya üzerinden bireyleri damgalamaktadır. Bu damgalama eylemini gerçekleştirirken kendilerine benzemeyen bireylere bu eylemi uygularlar yani insanların vitrinlerine ve damgalarına bakarak kendilerine benzemeyen bireyi tespit ederler. Bu aşamadan sonra bireylere hakaret, küfür ve küçük düşürücü söylemlerde bulunurlar. Bu söylemlerin genel ismi ise siber zorbalık eylemleridir. Damgalama, vitrin ve siber zorbalık eylemleri arasında oldukça sıkı bir anlamlılık söz konusudur.

2.6. Nefret Söylemi ve Siber Zorbalık

Tarihten günümüze gelinceye dek en çok tartışılan kavramlardan biri olan nefret söylemi, bir bireyin salt insan olmasından dolayı edindiği haklardan biri olan ifade özgürlüğünü zedeleyen bir konumda olması bakımından nefret ayrımcılığı ya da nefret söylemi kavramının tanımının, içerik ve uygulama alanlarının belirlenmesi önemlidir. Bu anlamda nefret ayrımcılığı kavramı yeni medyanın gelişmesiyle birlikte artmaktadır. Bu bağlamda nefret söyleminin hangi ifade ve eylemleri kapsadığının tasvir edilmesi bakımından siber zorbalık kavramıyla nerede konumlandırılacağı ve bu konumlandırmanın neyi esas alacağı açıklanmaktadır. Nefret söyleminin açıklığa kavuşturulması, kavramın konu edindiği ve bireyleri korumak kadar ifade özgürlüğünün gerekçesiz ihlallerinin önüne geçilmesi ve bireyin psikolojik ve sosyal

açından bütünlüğünü koruması mahiyetinde siber zorbalık kavramı bağlamında açıklanmıştır.

Nefret söylemi, en genel anlamda internet tabanlı yeni medya araçlarını aktif olarak kullanan bireylerin birbiriyle kurduğu interaktif iletişimin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Yeni medya araçları potansiyel olarak hem olumlu hem de olumsuz bir anlama sahiptir. Yeni medya araçlarını kullanan bireyler kendi kimlikleri ya da anonim kimlikler kullanarak diğer bireyleri salt kendilerine benzemedikleri için ‘marjinal’ olarak tanımlayabilmektedir. Bu tanımlama biçimleri çoğu zaman nefret söylemi kavramı adı altında tanımlanabilmektedir.

Nefret bir duygudur. Bazı insanlara ve fikirlere karşı kullanılacak kızgın veya küskün bir duygusal tepkiye neden olabilir (Reber, 2002). Sosyal yaşamda var olan bireyler, marjinal ya da farklı birey ya da gruplardan uzak durma eğilimindedirler. Bunun en temel nedeni hem gündelik yaşamda hem de yeni medya araçlarında her birey ötekiyle kurduğu ilişki formunda kendisine benzeyen insanları iletişim alanına dâhil etmektedir. Bu minvalde kentsel yaşamın ve modernleşmenin getirmiş olduğu en büyük yeniliklerden birisi farklı kültürden bireylerin bir arada yaşama olanağına sahip olmasıdır. Bu bir anlamda bireyde ‘güvenme-güvenmeme duygusunu da beraberinde getirmiştir. En nihayetinde bireyler hem yaşam alanına hem de duygusal alanına kendisine ırksal, dinsel, etnik köken vb. konularda benzer insanları sokmaktadır. Bu bireyi birey yapan özellik olmaması bakımından ilineksel (bağımsız olmayan) özellikler olarak görülebilmesine rağmen birçok insan bu bakımlardan tanımlanabilmekte ve toplum tarafından dışlanabilmektedir. Bir bireyin tözsel değil de ilineksel (bağımsız olmayan) özelliklerinden dolayı toplumdaki ya da toplumsal gruplar tarafından farklı olduğuna dair bir söylemde bulunulması (açık seçik) bile bireyin psikolojik durumunu etkilemektedir. Bu bağlamda nefret söylemine maruz kalan bireyler ötekileştirilmekte, dışlanmakta ve dezavantajlı grup olarak varoluşsal kurgularını yapamamaktadırlar.

Nefret suçunu işleyen fail, bu eylemi gerçekleştirdiği kanal ve araca göre farklı adlandırmalar almaktadır. Nefret söylemi gerçekleştirdiği ortam ve bağlam gündelik hayat ise zorba, siber ortamlar, sosyal medya ortamları ise siber zorba olarak adlandırılmaktadır. Genel adı ile zorbanın kullandığı bu dil yıpratıcı ve ötekileştirici

bir dildir ve bu dili kullanma sebebi mağdurunun kendisi ile aynı damga ve sembolleri taşımasıdır.

Her toplumda nefret suçu işlenmektedir fakat her toplumda aynı oran ve derecede nefret suçu işlenmektedir. Nefret söylemlerinin oranını değiştiren birden çok faktör söz konusudur. Toplumların ve bireylerin hedefi hem gündelik hayatta hem de sosyal medya araçlarında de kullanılan bu nefret söylemlerinin en aza indirilmesidir.

Nefret ayrımcılığı kavramına tarihsel perspektiften bakıldığı zaman, ilksel toplumlardan 21. yüzyıla gelinceye dek toplumsal hayatın her alanında sirayet etmiş olduğu görülmektedir. Toplumsal hayatın dışına itilen birey(ler) dışlanmaya, damgalanmaya, maruz bırakılmıştır. Bu ayrımcılığa maruz kalan bireyler yaşadığı mahalleden, çalıştığı iş yerinden en nihayetinde zorunlu göçe maruz bırakılmışlardır. Aydınlanma, modernleşme, sanayinin gelişmesi ve buna bağlı gelişen kapitalist sistem beraberinde internete bağlı gelişen teknolojileri bireylerin yaşam formunun vazgeçilmez bir ögesi haline getirmiştir. Bu bağlam içerisinde globalleşmeye dayalı olarak bireyler zaman ve mekândan bağımsız ilişkiler kurmuşlar ve siber zorbalık kavramı da kıtalar ötesi bir sorunsal haline gelmiştir.

Siber zorbalık eyleminde bulunan bireylerin kullandığı araç nefret dilidir. Nefret dili ise, ayrıştırıcı, aşağılayıcı, küçük düşürücü, ötekileştirici bir anlamda içerisinde nefret söylemi olan eylemlerin tümünü kapsamaktadır. Bireyler genellikle çevresindeki bireyler üzerinde iktidar kurma, herhangi bir nedenden dolayı intikam alma duygusu, kıskançlık duygusu gibi olmayan durumlar neticesinde nefret söyleminde bulunabilmektedirler. Bu söylemlere maruz bırakılan bireyler ise, hem mental olarak hem de fiziksel olarak olumsuz yönde etkilenmektedirler. Nefret ayrımcılığının yapıldığı davranış biçimleri aynı kalmıştır fakat diğer taraftan yapılan mecralar değişmiştir. En temelinde nefret söylemi artık sosyal mecralarda anonim kimlikler vasıtasıyla kullanılan bireyleri kutuplaştıran bir durumun ifadesi haline gelmiştir. Anonim kimlikler aracılığıyla kendisi olmaktan çıkıp farklı kimliklere bürünen bireyler gündelik hayatta maske takarak göstermedikleri yüzlerini ya da taraflarını yeni medya araçlarında rahatça ve fütursuzca gösterebilmektedirler. Bu bağlamda siber zorbalığa maruz kalan bireylerin sayısı günden güne artmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURAMSAL VE YÖNTEMSEL ÇERÇEVE

3.1. Kuramsal Çerçeve

3.1.1 Habermas: İletişimsel Eylem Kuramı

Çalışmanın kuramsal çerçevesi Habermas'ın kuramı olan iletişimsel eylem kuramıdır. İletişimsel eylem kuramı öncelikle Habermas'ın özgün bir kuramına işaret eder ve aynı zamanda Habermas'ın iki ciltlik yapıtının adıdır. Bu yapıtta Frankfurt Okulu'nun yaşayan son temsilcisi Habermas sosyoloji, dilbilim, tarih, antropoloji, görüngübilim ve sistem kuramı gibi belli başlı disiplinleri eleştirel bir yaklaşımla ele alır ve Batı sosyolojik düşüncesinin önemli aktörlerine ait temel yaklaşımları yeniden yorumlar. Habermas teleolojik eylem, normatif eylem, dramaturjik eylem ve iletişimsel eylem olmak üzere dört eylem türüne vurgu yapar ve bunların içinde iletişim eylemi kuramının merkezine yerleştirir (Bal, 2010).

'İletişimsel eylem kavramı, dil ve eylem yetisi buluna (ister sözlü ister sözlü olmayan araçlarla) kişiler arası bir ilişkiye giren en az iki öznenin etkileşimine ilişkindir. Bu aktörler, eylem planlarını ve böylelikle eylemlerini görüş birliği içinde koordine etmek için eylem durumu üzerinden bir anlaşma arayışındadır. Merkezi kavram olan yorumlama, ilk planda görüş birliğine yatkın durum tanımlamalarının tartışılmasına ilişkindir. Bu eylem modelinde dilin seçkin bir yeri vardır' (Habermas, 1996).

Habermas 'sözcükler' yani dil ile nesnel, öznel ve sosyal anlamda yapılanmış üç dünya arasındaki ilişkiye geçen ve bunu doğruluk, uygunluk ve içtenlik ölçütlerine göre yapan aktörleri kuramının merkezine yerleştirir. Aktörler nasıl algılıyor ve nasıl anlamlandırılıyorsa durum öyledir. Bu yaklaşım Dilthey ve Weber'den gelen anlamacı-yorumlayıcı paradigmaya uygundur. İletişimsel eylem kuramında bireyler doğruluk, uygunluk ve içtenlik ölçütlerine göre anlamlandırılmıştır. Bu durum çalışmada bu şekilde gerçekleşmemektedir. Aktörler sosyal ve gündelik hayatlarındaki iletişimlerinde bu üç ölçütü dikkate alıyorlar olsalar bile sanal ortamda gerçekleşen iletişimde bu üç ölçüt ortadan kalkmaktadır ve çalışmanın ana sorunsalı da tam olarak budur. Habermas göre aktörler rasyonel davranışlarda bulunur ve bu rasyonellikten ödün vermeden iletişim kurarlar. Çalışmada ise bu rasyonelliğin ortadan kalması

araştırılacaktır. Habermas'ın bahsettiği aktörün nasıl ve hangi bağlamda bu rasyonellikten uzaklaştığı araştırılacaktır.

İletişimsel eylem kuramının en önemli ana unsuru iletişimsel eylem modelinin, eylemi iletişimle eş tutmamasıdır. Dil anlamaya yarayan bir iletişim ortamıdır; aktörler ise, eylemlerini koordine etmek için birbirleriyle anlaşarak, her defasında belirli hedefleri izlerler (Habermas, 1996). Habermas'a göre aktörler iletişime geçerken bir hedef ile geçer ve bu amaç için eylemde bulunma yeteneği içerisine girerler. Habermas'ın bahsettiği bu aktörün hedefi karşı aktörü kırmadan ve dürüst bir biçimde ikna etmeyi amaçlarken çalışmanın aktörü karşı aktöre zarar vererek ve inciterek ikna etmeyi amaçlar ve bazen sadece hedefi zarar vermek dahi olabilir. Bir diğer nokta ise çalışmada bahsedilen aktörün kullandığı yıkıcı dil ile eylemler uyumsuzluk gösterebilmektedir. Habermas'ın iletişimsel eylem teorisinde olduğu gibi dil ile eylem her zaman uyum içerisinde olmamaktadır.

İletişimsel eylem bir ortaklaşa yorumlama sürecine dayanır; bu sürece katılanlar sözcelerindeki konusal olarak üç bileşenden yalnızca birisini vurgulasalar bile, nesnel, toplumsal ve öznel dünyalara aynı anda göndermede bulunurlar. Bu sırada konuşucu ve dinleyici, söz konusu üç dünyanın bağlantı dizgesini, içinde eylem durumlarının ortak tanımlarını yaptıkları yorumlama çerçevesi olarak kullanırlar (Habermas, 1996). Bu bağlamda aktör bir konsensüs oluşturmak için nesnel, toplumsal ve öznel dünyalara dürüstçe, açık, yapıcı ve rasyonel bir şekilde değinir. Çalışmanın aktörü ise iletişimsel eylem teorisinin tersine bir ortaklaşa yorumlama ve konsensüs için eylemde bulunmaz. Çalışmanın aktörünün amacı karşı aktörü yıpratmak ve derinden sarsmaktır. Çalışmanın amacı da iletişimsel eylemdeki bu olumsuzluğun sebebini ortaya çıkarmaktır.

Habermas iletişimsel eylemi anlaşma, eylem koordinasyonu ve toplumsallaşma görünümleri açısından irdeler. Ona göre iletişimsel eylem anlaşma görünümünden, geleneğe ve kültürel bilginin yenilenmesine yarar; eylem koordinasyonu görünümünden, toplumsal bütünleşmeye ve dayanışmanın kurulmasına yarar; toplumsallaştırma görünümünden de kişisel kimliklerin oluşturulmasına yarar. Yaşama evreninin simgesel yapılan kendilerini, geçerli bilginin süreklileştirilmesi, grup dayanışmasının kararlaştırılması ve güvenilir aktörlerin oluşturulması yoluyla

yeniden üretir. Bu yeniden üretim süreci yeni durumları yaşama evreninin var olan durumlarına bağlar ve bu hem ünlemlerin ve içeriklerin anlamsal boyutunda (kültürel gelenek), hem de toplumsal uzam (toplumsal olarak bütünleşmiş gruplar) ve tarihsel zaman (birbirini izleyen kuşaklar) boyutlarında gerçekleştirilir. Bu kültürel yeniden üretim, toplumsal bütünleştirme ve toplumsallaştırma süreçlerine yaşama evreninin yapısal bileşenleri olan kültür, toplum ve kişi karşılık düşer (Bal, 2010). Bahsedilen durumun dışında gerçekleşen olaylardan biri olan siber zorbalık eylemi ise bahsedilen kültür, toplum ve kişi kavramlarının hepsine zarar verir. Rasyonel ve uzlaşmacı gerçekleşen iletişim gibi zorba iletişim de yeniden üretilir, aktarılır ve tekrarlar bir durumdadır. Bundan dolayı da toplumsal uzam, kültürel gelenek ve tarihsel zaman kavramları olumsuz şekilde etkilenir. Toplumsal olarak bütünleşmiş gruplar yerine çatışmacı gruplar, rasyonel ve uzlaşmacı bireyler yerine saldırgan ve totaliter bireyler meydana gelir.

İletişimsel eylem, Habermas tarafından karşılıklı rızaya dayanan, başlangıçta belirli olmayan, belirsizlik içindeki durumu aydınlığa kavuşturmayı amaçlayan, ikna edici tartışma olarak tanımlanmaktadır. Bu durumun tam anlamıyla karşısında olan kavram siber zorbalıktır. Siber zorbalık davranışında rıza yoktur, belirsizlik durumu hâkimdir ve aydınlığa kavuşturulmaz, ikna edici bir tartışma yerine kaba ve argo bir iletişim ile karşı tarafı dezavantajlı duruma düşürme eylemi gerçekleşir. İletişimsel eylem kuramında bahsedilen aktörün siber zorba kişiliğe geçişi araştırılacak olan bu çalışmada bu durumun hangi koşullarda, ne şekilde, hangi bağlamda ve hangi söylemler ile gerçekleştirildiği araştırılacaktır. Bundan dolayı araştırmanın önünü aydınlatacak olan kuram iletişimsel eylem kuramıdır.

3.1.2: Barlett ve Gentile Siber Zorbalık Modeli

Modeli siber zorbalıkla ilişkili psikolojik süreçleri açıklayan, öğrenmeye dayalı bir modeldir. Modelin siber zorbalığa özgü hazırlanan ve siber zorbalığı geleneksel zorbalıktan net bir şekilde ayıran yayınlanmış tek teori olduğu iddia edilmektedir. Bu şekilde siber zorbalığın geleneksel zorbalıktan farklılıklarını vurgulamanın, önleme ve müdahale programlarının içeriklerinin siber zorbalığın yaygınlığını azaltmayı amaçlayacak şekilde düzenlemesine olanak tanıdığı belirtilmektedir. Siber zorbalığı yordayan geçerli bir modelin, siber zorbalık ve geleneksel zorbalık arasındaki yüksek

derecedeki örtüşme yerine farklılıklara odaklanması gerektiği vurgulanmaktadır. Modelin güçlü yanının, diğer kuram ve modellerin aksine siber zorbalığın bağlamı olan çevrimiçi ortama özgü olarak geliştirilmesi olduğu ifade edilmektedir. Barlett ve Gentile Siber Zorbalık Modeli, sosyal bilişsel öğrenme teorisini temel alan Genel Saldırganlık Kuramı ve Genel Öğrenme Modelinden esinlenmiştir. Barlett ve Gentile Siber Zorbalık Modeli'nin ilk öğrenme önermesi, birey teknoloji aracılığı ile başkalarına saldırgan davranışlar sergilediğinde; zorbanın mağdur tarafından anonim algılanması, zorba ve mağdur arasında fiziksel gücün bir öneminin olmaması, siber zorbalığın mağdur olan bireyde herhangi fiziksel bir etki ve iz bırakmaması, zorbanın sergilediği davranışının mağdur üzerindeki olumsuz sonuçları ve etkisini doğrudan gözlemleyememesi, mağdurun ebeveynleri veya yetkili kişilerce zorbanın belirlenememesi böylece cezalandırılmayacak olması gibi sonuçları öğrenmektedir. Her bir siber zorbalık davranışı bu sonuçların içselleştirildiği sürekli öğrenme denemeleri olarak hizmet etmektedir. Siber zorbalık davranışını birkaç kez sergileme deneyiminden sonra saldırgan davranış otomatik hale gelmekte ve gelecekte bu saldırgan davranışın tekrarlanmasına neden olmaktadır. Modelin ikinci önermesi ise davranışın öğrenilmiş sonuçlarının içselleştirilerek otomatik hale gelmesi ve kolayca tekrarlanmasının davranışa karşı olumlu tutumların gelişmesine neden olmasıdır. Modelin bu önermesi için önemli olan, algılanan anonimlik ve çevrimiçi ortamda fiziksel gücün önemsizliği inancı ile siber zorbalık tutumları ve siber zorbalık yapma arasındaki ilişkidir. Modelin üçüncü önermesinde siber zorbalığa karşı tutumlarının bireyin kişiliği ile bütünleşmesinden sonra, tutumların davranışları yordadığı kuramsal çerçeveler vurgulanarak siber zorbalığa karşı tutumun gelecekteki siber zorbalık davranışlarını öngöreceği ifade edilmektedir. Siber zorbalığa karşı olumlu tutumların siber zorbalık sergileme ile ilişkili olduğunu vurgulanmaktadır. Sonuç olarak üç aşama haline açıklanan Barlett ve Gentile Siber Zorbalık Modelinde çevrimiçi ortamda kimliğini gizleme ve fiziksel güce gereksinim duyulmaması siber zorbalığa karşı olumlu tutumlar geliştirilmesine, siber zorbalığa karşı olumlu tutumlar ise siber zorbalık davranışlarının sergilenmesine neden olduğu ileri sürülmektedir (Barlett, 2017).

Kuramın ortaya koyduğu zorbalığı etkileyen nedenler zorbalığın yayılma ve maruz kalma oranına doğrudan etki yapmaktadır. Bu durumdan dolayı araştırmanın saha

analizi sonuçları doğrultusunda siber zorbalığa maruz kalma oranının yüksek olması yönteminin argümanlarını destekleyecektir. Bu durumdan dolayı araştırmanın bir diğer yöntemsel modeli Barlett ve Gentile Siber Zorbalık Modeli olarak belirlenmiştir.

3.2. Araştırmanın Amacı

Bilişim teknolojisinin ilerlemesi yeni etkileşim tarzlarının oluşmasına olanak sağlamıştır. Bunlardan biri de sosyal medyadır. Kolay etkileşimin sağlandığını söyleyebildiğimiz bu yüzyılda sosyal medya üzerinden insanlar rahatlıkla birbirlerini takip edip her türlü bilgiye sahip olabilmektedirler. Birçok kolaylığın sağlandığı bu mecrada kontrolsüz kullanımın olumsuz sonuçları da azımsanmayacak düzeydedir. Yeni adıyla siber zorbalık olarak nitelendirilen ve sosyal medya üzerinden rahatsız edici söylemlere sebebiyet veren davranışlar siber bir mağduriyet ortamı oluşturmuştur. Bu nedenle araştırmamızda üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık oranının ve hangi siber zorbalık davranışının yaygın olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmamızın bir diğer amacı ise üniversite öğrencileri arasında siber zorbalığa maruz kalan bireylerin yaşadıkları olumsuzlukları tespit etmek ve siber zorbalığın sonuçlarını ortaya koymaktır. Çalışmanın birinci ve ikinci bölümlerinin ortak amacı siber zorbalığı ortadan kaldırmak için çözüm önerileri geliştirmektedir.

Araştırmanın genel amacı olarak ise siber zorbalık davranışının yaygınlık oranı ve kullanılan sosyal medya araçlarından en fazla hangisi ile siber zorbalık eylemlerinde bulunulduğudur. Siber zorbalık eylemlerinin yaygınlık oranının tespit edilmesi sorunun ne derece büyük olduğu hakkında bilgi sahibi olunması açısından oldukça önemlidir. Araştırmanın bir diğer amacı ise siber zorbalık eylemlerine maruz kalan mağdurların yaşamış oldukları değişimi ve etkiyi tespit etmektir. Mağdurların yaşadıkları olay sonrasında gündelik hayat rutinlerindeki değişimlerin, akademik hayat başarıları ve ilgisindeki değişimlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu değişimlerin tespiti mağdurların yaşamış oldukları olaylardan ne derecede etkilendiğini ve ne derece hasar aldıklarını ortaya çıkarması açısından oldukça önemlidir. Siber zorbalık eylemlerinin yaygınlık oranı ve siber mağdurların olaydan ne derece etkilendiği konusunun anlaşılması ve bu soruna çözüm önerileri getirilmesi açısından oldukça öneme sahiptir.

3.3. Araştırmanın Önemi

Gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde, siber mağdurların sayısının her geçen gün giderek arttığı gözlemlenmektedir. Artış gösteren bu problem evrensel nitelikte bir sorundur. Bu soruna çözüm öneri oluşturabilmek ve bilinçli, kontrollü ve denetimli internet kullanımının yaygınlaştırılmasını vurgulayabilmek toplumsal bir sorumluluk niteliğindedir.

Siber zorbalık ve siber mağduriyet kavramlarının daha anlaşılır olması ve bu kavramlarının çerçevesinin çizilmesi açısından araştırma büyük öneme sahiptir. Siber zorbalık eylemlerinin yaygınlık durumunun ortaya çıkması ile ülkemizde bu sorunun var olup olmadığını ve siber zorbalık sorununun büyüklüğünün de anlaşılması açısından bu araştırma oldukça değerlidir.

Araştırmanın bir diğer boyutu olan siber mağduriyet yaşayan bireylerinin yaşamış oldukları durumdan etkilenme biçimleri de siber zorbalık eyleminin ne derece tehlikeli olabileceği hakkında bilgilendirme sağlayacaktır. Siber mağdurlarının yaşamış oldukları olay sonrasında gündelik, sosyal ve akademik hayatlarında oluşan değişimlerin tespiti soruna çözüm getirmesi açısından oldukça önemlidir.

Araştırma siber zorbalık ve siber mağduriyet kavramlarının açıklanması, yaşanan bu olaylarının oranının ve yaygınlık durumunun ortaya çıkarılması, siber mağdurlarının yaşadıkları olaydan etkilenme durumları ve bu sorunlara çözüm önerileri getirmesi açısından oldukça önemli bir konuma sahiptir.

Siber zorbalığı ve mağduriyeti aza indirgeyebilmek, bilinçli bir dijital medya kullanımını sağlayabilmek açısından oldukça önemlidir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bu alanda yapılacak çalışmalar, literatüre katkı sağlamak ve sonraki çalışmalara ışık tutabileceğinden dolayı da çalışmamız önem arz etmektedir.

3.4. Araştırmanın Yöntemsel Modeli

Bu araştırma iki bölümden oluşan bir çalışmadır. Bu nedenle araştırmanın birinci bölümünde nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın birinci bölümünden elde edilen veriler doğrultusunda araştırmanın ikinci bölümü yürütülmüştür. Araştırmanın ikinci bölümü siber mağdurlar üzerinden nitel yöntem ile yürütülmüştür. Araştırmanın iki yöntemi de birbirini destekler pozisyonda olmasına

dikkat edilmiştir. Araştırmada kullanılacak iki yöntem birbirini tamamlar pozisyonda olup biri bir diğerinden üstün tutulma gibi bir amaç ile güdülmemiştir. Araştırmada iki yöntemin kullanılmasının amacı olayı daha kapsamlı ve her boyutu ile ele almayı amaçlayan bir çalışma olmasından dolayıdır.

Bu araştırma hem nicel hem de nitel araştırma yöntem modeli ile yürütülmüştür. Araştırma nicel yöntemin anket tekniği ile siber zorbalık eylemlerinin yaygınlık durumunu ortaya çıkarırken, nitel yönteminin yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile siber mağduriyet yaşayan bireylerinin olaydan etkilenme durumlarını ortaya çıkartması amaçlanmıştır.

3.5. Evren ve Örneklem / Çalışma Grubu

Araştırmanın birinci bölüm evrenini; Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fen- Edebiyat fakültesi n:30, Sağlık Bilimleri fakültesi n:30, Spor bilimleri fakültesi n:30 ve Eğitim fakültesi n:30 katılımcı olmak üzere toplamda 120 gönüllü katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmaya dâhil olan katılımcıların eşit olarak dağılımına dikkat edilmiştir. Katılımcıların 3. ve 4. sınıf olup üniversiteye ve bölümlerine uyum sağlamış olmaları araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği açısından oldukça önemlidir.

Araştırmanın ikinci bölümünde ise nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine mülakat tekniği uygulanmıştır. İkinci bölüm evrenini; siber zorbalığa maruz kalan 4 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmanın iki bölümden oluşmasının sebebi siber zorbanın mağdurda bıraktığı etkiyi daha iyi anlamak ve anlatmak içindir.

3.6. Verilerin Toplanması

Araştırmanın birinci bölümünde veriler, araştırmacı tarafından hipotezlere uygun şekilde hazırlanmış anket soruları katılımcılara online olarak iletilerek veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde ise veriler, siber mağdurlar ile derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde mağdurların isimleri ve özel bilgileri gizli tutulmuştur Derinlemesine mülakat tekniği yarı yapılandırılmış formatta uygulanmıştır. Mülakatın analizi için ses kaydı alındıktan sonra yazılı formata dönüştürülmüş olup ve bu konu katılımcı ile paylaşılarak rızası alınmıştır.

3.7. Verilerin Analizi

Araştırmanın birinci bölümde uygulanan anket verilerinin analiz edilmesinde, SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın ikinci bölüm analizinde ise yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinin analizi için söylem analizi kullanılmıştır. Analizler tablo ve başlık şeklinde analiz edilmiş ve bu başlıklar araştırmanın tartışma kısmında, hipotezlerde ve varsayımlarda belirtilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ANALİZİ

Araştırma analizi başlığında da ilk olarak nicel araştırmanın analizi verileri sunulmuş ve sonrasında da nitel araştırma analizinin verileri sunulmuştur. Nicel araştırma analizinde araştırmaya katılan kişi sayısı, cinsiyetleri vb. demografik bilgiler sunulmuştur. Nitel araştırma analizinde ise görüşme metinleri aktarılacak ve söylem analizi ile yapılan görüşmeler analiz edilmiştir.

4.1. Bulgular

Tablo 1: Araştırma Grubunun Demografik Özellikleri

Cinsiyet	N	Yaş (yıl) (Mean±SD)
Kadın	83	21,69±1,29
Erkek	34	22,61±2,38

Tablo 1’de araştırma grubunun fiziksel özellikleri incelendiğinde; kadın katılımcıların yaş, ortalamaları 21,69±1,29 yıl iken; erkek katılımcıların yaş ortalamaları 22,61±2,38 yıl olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2: Araştırma Grubunun Demografik Değişkenlerine Yönelik Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler		F	%
Fakülteniz	Spor Bilimleri Fakültesi	27	23,1
	Edebiyat Fakültesi	27	23,1
	Sağlık Bilimleri Fakültesi	31	26,5
	Eğitim Fakültesi	32	27,4
	Toplam	117	100,0
Sınıfınız	3.Sınıf	53	45,3
	4.Sınıf	64	54,7
	Toplam	117	100,0
Kardeş Sayısı	Kardeşim yok	7	6,0
	2	39	33,3
	3	43	36,8
	4	11	9,4
	5 ve üzeri	17	14,5
	Toplam	117	100,0

Ailenizin Aylık Gelir Düzeyi	1000 TL ve altı	3	2,6
	1001 – 2000 TL	11	9,4
	2001-3000 TL	33	28,2
	3001-4000 TL	17	14,5
	4001-5000 TL	30	25,6
	5000 TL ve Üzeri	23	19,7
	Toplam	117	100,0
Evde Kiminle Yaşıyorsunuz	Aile	83	70,9
	Arkadaş	25	21,4
	Yalnız	9	7,7
	Toplam	117	100,0

Tablo 2 incelendiği zaman; araştırma grubunun demografik değişkenlerine yönelik frekans ve yüzde dağılımlarını görmekteyiz. Katılımcıların %27,4'ü Eğitim fakültesi, %26,5'i sağlık bilimleri fakültesi, %23,1'i edebiyat fakültesi ve yine %23,1'i spor bilimleri fakültesi öğrencilerinden oluşmaktadır. Tablo incelenmeye devam edildiğinde katılımcıların %54,7'si 4. Sınıf, %45,3'ü 3. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Katılımcıların kardeş sayısı değişkenine bakıldığında; %36,8'i 3 kardeş, %33,3'ü 2 kardeş, %14,5'i 5 kardeş ve üzeri, %9,4'ü 4 kardeş, %6'sı ise kardeşinin olmadığını belirtmiştir. Yine aynı tabloda, aylık gelir düzeylerine bakıldığında; %28,2'sinin 2001-3000 TL, %25,6'sı 4001-5000 TL, %19,7'si 5000 TL ve üzeri aylık gelire sahip oldukları belirlenirken; katılımcıların evde kiminle yaşıyorsunuz sorusuna göre %70,9'unun ailesi ile, %21,4'ünün arkadaşı ile, %7,7'sinin ise yalnız yaşadıkları belirlenmiştir.

Tablo 3: Araştırma Grubunun İnternet Kullanım Durumlarına Yönelik Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler		F	%
Sadece sizin kullandığınız bilgisayar var mı?	Evet	81	69,2
	Hayır	36	30,8
	Toplam	117	100,0
İnterneti en çok hangi amaç ile kullanıyorsunuz?	Ders Çalışmak	28	23,9
	Film izlemek	23	19,7
	Sosyal Ağlar	51	43,6
	Eğlence (Oyun)	5	4,3
	Alışveriş	4	3,4

	Müzik dinlemek	3	2,6
	Haber edinmek	2	1,7
	Diğer	1	0,9
	Toplam	117	100,0
İnternete en çok hangi araç ile bağlanıyorsunuz?	Bilgisayar	10	8,5
	Cep Telefonu	107	91,5
	Toplam	117	100,0
Günde kaç saat internette zaman harcıyorsunuz?	30 dk – 1 saat	4	3,4
	1 – 1.30 saat	6	5,1
	1.30 – 2 saat	13	11,1
	2 – 2.30 saat	22	18,8
	2.30 – 3 saat	17	14,5
	3 saat ve daha fazla	55	47,0
	Toplam	117	100,0
	En fazla zaman harcadığınız uygulama hangisidir?	Instagram	74
Twitter		11	9,4
Facebook		1	,9
Whatsapp		21	17,9
E-mail		1	,9
Diğer		9	7,7
Toplam		117	100,0

Katılımcıların internet kullanım durumlarına yönelik frekans ve yüzde dağılımlarının verildiği tablo 3 incelendiğinde; araştırma grubunun çoğunluğunun (%69,2) sadece kendilerine ait bilgisayarlarının olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda araştırma grubunun %43,6'sının sosyal ağlara giriş, %23,9'unun ders çalışmak amacı ile, %19,7'sinin film izlemek amacı ile, %4,3'ünün eğlence-oyun amacı ile, %3,4'ünün alışveriş amacı ile, %2,6 sınıfın müzik dinleme amacı ile, %1,7' sinin haber edinmek amacı ile, %0,9'unun diğer amaçlar ile internete giriş yaptıkları belirlenmiştir.

Tablo incelenmeye devam edildiğinde; katılımcıların büyük çoğunluğunun (%91,5) internete erişimi cep telefonundan yaptıkları tespit edilmiştir. Teknolojinin gelişiminin etkilerini cep telefonu ile internete erişime daha büyük kolaylık sağladığını araştırma bulgularından da görebilmekteyiz. Katılımcıların %47,0'sinin internette 3 saat ve daha fazla vakit geçirdikleri ve %63,2 'sinin instagramda, 17,9'unun whatsapp'ta vakit geçirdikleri tespit edilmiştir. Sosyal ağların giderek yerini en güncel programlara bırakını mevcut araştırma bulgularından gözlenmiştir.

Tablo 4: Araştırma Grubunun Siber Zorbalık Yaygınlık Durumlarına Yönelik Frekans ve Yüzde Dağılımları

SORULAR		Hiçbir zaman		Nadiren		Ara Sıra		Çoğu zaman		Her zaman	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Başkalarından sizi fiziksel olarak incitmek ile ilgili online (çevrim içi) ya da yazılı mesaj alır mısınız?	58	49,6	32	27,4	18	15,4	8	6,8	1	9
2	Başkaları sizi kasıtlı olarak online (çevrim içi) gruplardan çıkarır mı?	77	65,8	22	18,8	13	11,1	5	4,3		
3	Başkaları yazılı, mesaj ya da online (çevrimiçi) ortamda size kaba bir şeyler söyler mi?	41	35,0	35	29,9	24	20,5	11	9,4	6	5,1
4	Size kızgın olan biri sizden intikam almak için sizi online (çevrimiçi) gruplardan çıkarır mı?	63	53,8	21	1,9	20	17,1	11	9,4	2	1,7
5	Güvenliğinizi tehdit eden yazılı ya da online (çevrimiçi) mesaj alır mısınız?	75	64,1	27	23,1	11	9,4	2	1,7	2	1,7
6	Birileri başkalarının sizden hoşlanmaması için yazılı ya da online (çevrimiçi) mesajlarla sizin hakkınızda yalan söyler mi?	56	47,9	27	23,1	19	16,2	10	8,5	5	4,3
7	Başkaları tarafından isteklerini gerçekleştirmediğiniz takdirde sevilmeceğinizi belirten yazılı ya da online (çevrimiçi) mesajlar alır mısınız?	62	53,0	29	24,8	18	15,4	6	5,1	2	1,7
8	Herhangi bir arkadaşın diğer arkadaşlarını sizden uzak tutacak, sizi aşağılayıcı mesajlar atar mı?	68	58,1	30	25,6	12	10,3	5	4,3	2	1,7
9	İsteklerini yapmadığınız takdirde size fiziksel olarak incitecek mesajlar alır mısınız?	79	67,5	24	20,5	11	9,4	2	1,7	1	,9
10	Online (çevrimiçi) kavgalarda bulunur musunuz?	35	29,9	26	22,2	31	26,5	22	18,8	3	2,6

11	Başkaları online (çevrimiçi) ortamlarda acımasız dedikodu, söylenti veya başka kırıcı bir şey göndererek ya da paylaşarak sizi küçümser mi?	72	61,5	21	17,9	13	11,1	8	6,8	3	2,7
12	Başkaları izniniz olmadan, sırlarınızı, fotoğraflarınızı online (çevrimiçi) olarak paylaşması başınıza gelir mi?	69	59,0	22	18,8	18	15,4	6	5,1	2	1,7
13	Online (çevrimiçi) ortamlarda başınıza gelen kötü bir şey için yardım ister misiniz?	19	16,2	12	10,3	23	19,7	31	26,5	32	27,4
14	Başkaları tarafından size karşı ötekileştirici, damgalayıcı ifadelerle karşılaşır mısınız?	63	53,8	21	17,9	18	15,4	10	8,5	5	4,3
15	Başkaları tarafından ırkınızla, dininizle, fiziksel özellikleriniz ile ilgili hakaret ve kötü söylemler ile karşılaşır mısınız?	55	47,0	28	23,9	10	8,5	13	11,1	11	9,4
16	Başkalarının gönderilerine yorum yaparken sakın kalabiliyorum.	13	11,1	9	7,7	14	12,0	20	17,1	61	52,1
17	Paylaşım yaparken kopyala yapıştır tekniğini kullanırım.	43	36,8	28	23,9	27	23,1	15	12,8	4	3,4
18	Başkası adına sahte hesaplar oluştururum.	94	80,3	9	7,7	7	6,0	6	5,1	1	,9
19	Anonim hesap kullanarak kendimi daha rahat hissederim	71	60,7	10	8,5	16	13,7	8	6,8	12	10,3
20	İstmeden başkalarını utandırıcı, kırıcı paylaşımlar yaparım.	91	77,8	15	12,8	9	7,7	2	1,7		

Soru 1, Tablo 4 incelendiği zaman; katılımcıların %50'u incitici mesaj aldığını ifade etmiştir. Bu mesajların sıklıkları değişiklik göstermektedir. İnternet ortamında fiziksel olarak incitici mesaj hiç almayanların oranı %50 olarak okunmaktadır. İnternet ortamında her iki kişiden biri fiziksel olarak kaba mesajlar aldığını ifade etmiştir. Siber zorbalık eylemlerinin yapılma biçimleri farklılık gösterse de yapılma amacı değişmemektedir. Siber zorbalık eylemlerinin yapılma amacı karşı tarafı incitmek ve zarar vermektedir. Siber zorbalılar zarar vermek için fiziksel görünüş, siyasi düşünce, dini düşünce gibi değişik normları hedef alabilmektedir. Yapılan araştırmaya göre katılımcıların %50'si fiziksel özellikleri nedeniyle siber zorbalığa maruz kalmış ve bu durumdan dolayı zarar almışlardır.

Soru 2, Katılımcıların %65'ini kendi rızası dışında gruptan çıkarılma ile hiçbir zaman karşılaşmadıkları ifade etmişlerdir fakat %35'i bu durum ile en az bir kere karşılaştıklarını ifade etmiştir. Kasıtlı olarak gruptan çıkarılma durumlarının sıklıkları yukarıdaki tabloda gözlemlenmektedir. Kendi rızası ve onamı olmadan gruptan çıkarılma davranışı bir siber zorbalık eylemi örneğidir. Gündelik hayat içerisinde dışlama ve ötekileştirme davranışının sosyal medya platformlarına uyarlanma biçimi olarak düşünülmektedir ve bu siber zorbalık eylemine maruz kalma oranı %35 olarak tespit edilmiştir.

Soru 3, Katılımcıların %65 oranı kaba söylemlere en az bir kere maruz kaldığını ifade etmiştir. Katılımcıların %35 bu durum ile hiçbir zaman karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir. Bir siber zorbalık örneği olan kaba içerikli söylemlerde bulunma durumu oldukça yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Siber zorbalık eylemlerinde kullanılan dil nefret dili olup karşı tarafı mağdur konumuna düşürmektedir. Katılımcıların %65 oranı da bu nefret dilini maruz kalmakta ve öteki konumuna düşmektedir. Bu dil insanlara zarar vermekte ve psikolojik olarak derinden etkilemektedir.

Soru 4, Katılımcıların %47'si intikam almak için gruptan çıkarma ile en az bir kere karşılaştıklarını ifade etmiştir. Kasıtlı olarak ve intikam duygusu ile karşı tarafa zarar verme düşüncesi siber zorbalık eylemlerinin çıkış noktalarından biri olmaktadır. Siber zorbalık her zaman tanınan veya her zaman tanımadık kişiler tarafından gerçekleşmez fakat siber zorbalık eylemlerinin altında çoğu zaman intikam duygusu yatar. Bu nedenden dolayı katılımcıların yarısına yakını bir siber zorbalık eylemi olan intikam almak için gruptan çıkarılmıştır.

Soru 5, Bu soruda katılımcılara herhangi bir internet platformu aracılığıyla güvenliklerini tehdit eden mesaj alıp almadıkları sorulmuştur. Katılımcıların %35'i en az bir kere güvenliklerini

tehdit eden mesaj aldığını ifade etmiştir. %65 oranında ise hiçbir zaman güvenliklerini tehdit eden mesaj almadıklarını ifade etmiştir. Nefret söyleminin fiziksel zarar vermenin bir aşaması olduğu göz önüne alındı zaman %35 oranında katılımcı bu durum ile ne yazık ki yakın ilişki içerisinde dir.

Soru 6, Katılımcıların %52 oranında kendileri hakkında asılsız beyanlar ile küçük düşürüldüğünü ifade etmiştir. Bu durumun sıklığı tabloda gözlemlenmektedir. Bir diğer ifade ile internet aracılığıyla her iki kişiden bir iftiraya maruz kalmaktadır ve bu durumu yapan kişi bilerek ve isteyerek yapmaktadır. Siber zorbalık eylemlerinin bir özelliği olan karşı tarafa zarar verme isteği ile yapılması durumu, bu örnekte de gözlemlenmektedir.

Soru 7, Katılımcıların %47 oranında isteklerini gerçekleştirmediğiniz takdirde sevmeyeceğinizi belirten yazılı mesaj alma ile en az bir kere karşılaştığı gözlemlenmektedir. Bu durumun sıklığı tabloda belirtilmiştir. Bir siber zorbalık eylemi olan ve psikolojik olarak yıpratıcı, sevmeyeceğini içeren mesaj alma durumu da oldukça yaygındır. Katılımcılardan her iki kişiden bir bu durum ile karşılaştığını ifade etmektedir. Her siber zorbalık eylemi karşı tarafı fiziksel olarak yormanın yanında psikolojik olarak da yorar ve yıpratır. Bundan dolayıdır ki siber zorbalık eylemlerinin sonuçları kendine zarar vermeye kadar uzanır.

Soru 8, Katılımcıların %42 oranında en az bir kere aşağılayıcı mesajlar aldığını ifade etmiştir. Katılımcıların %58 oranında bu durum ile hiçbir zaman karşılaşmadığını ifade etmiştir. Bir siber zorbalık örneği olan aşağılayıcı mesajlar atma olayı siber mağdurlar üzerinde psikolojik olarak oldukça yıpratıcı ve hasar verici olmaktadır.

Soru 9, Katılımcıların %33 oranı en az bir kere fiziksel görünüşleri ile ilgili incitici mesaj aldığını ifade etmiştir. Katılımcılar bu durum ile karşılaştığı zaman gündelik hayatta sosyalleşme problemi ile karşılaşmakta ve fiziksel olarak görünüşlerini değiştirmek istemektedir. Bu istekler de katılımcıların hem psikolojik olarak hem de fiziksel olarak oldukça yıpranmaya neden olmaktadır.

Soru 10, Katılımcıların %70 oranı en az bir kere sanal ortamda kavgaya karıştığını ifade etmiştir. Katılımcıların online ortamlarda kavgaya karışmaları sonucunda hakaret, aşağılayıcı mesaj vb. durumlar ile karşılaşmaları da kaçınılmaz olmaktadır. İnternet ortamında kavgaya karışan katılımcılar ile tehdit mesajları olanlar arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmektedir. Katılımcıların yarısından fazlası internet ortamında kavga ettikleri gözlemlenmiştir ve bu oran oldukça yüksektir. Sanal ortamlarda güçlü ve güçsüz kavramı

ortadan kalktığından dolayı gündelik hayatındaki kavgalardaki geri çekilme eylemi gözlemlenmemektedir ve bu durum sanal ortamlardaki kavga etme oranını yükseltmektedir.

Soru 11, Siber zorbalık eyleminin en kırıcı ve psikolojik olarak en yıpratıcı örneklerinden olan söylenti, kırıcı ve küçük düşürücü gönderilere maruz kalma oranı da oldukça yüksektir. Bu durum ile karşılaşan kişilerin akademik başarısında düşüş, gündelik hayatta sosyalleşme problemi gibi birçok olumsuz boyutu olduğu yapılan araştırmalarda ortaya çıkarılmıştır. Bu araştırmada da katılımcıların %39 oranı bu durum ile en az bir kez karşılaştığını ifade etmiştir. Yukarıdaki tabloda bu durum ile karşılaşma sıklığı gözlemlenmektedir.

Soru 12, Katılımcıların %40 oranında sırlarını veya fotoğraflarını tanıdık ve güncelik hayatta ilişkisi olan kişiler tarafından paylaşılması durum ile en az bir kere karşılaştığını yaklaşık %60 oranında bu durum ile hiçbir zaman karşılaşmadığını ifade etmiştir. Katılımcılar sırlarını veya fotoğraflarını tanıdık ve güncelik hayatta ilişkisi olan kişiler tarafından paylaşıldığı kaçınılmazdır. Bu siber zorbalık eyleminin yapılma aşamasında dikkat çeken bir durum karşı tarafa bilerek ve isteyerek zarar verme durumudur. Dikkat çeken bir diğer durum ise gündelik hayatta yaşanan bir durum sonrasında kişilerin sanal ortamda intikam alma isteği siber zorbalık olayını desteklemektedir.

Soru 13, Katılımcıların yaşamış oldukları siber zorbalık olayları sonrasında yardım isteme oranları ve sıklıkları tabloda gözlemlenmektedir. Katılımcıların yalnızca %16 oranı hiçbir zaman destek almadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %84 oranı ise en az bir kere destek aldığını ifade etmiştir. Araştırmanın nitel bölümünde gözlemlenen durum ise siber mağduriyet yaşayan katılımcıların profesyonel destek almadıkları fakat bu durumu arkadaşları ile paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum ise geçici ve sürdürülemez bir çözüm yöntemidir. Katılımcıların kalıcı ve onarıcı destek almaları için gerekli kurumları bilmedikleri gözlemlenmiştir. Bu durum da katılımcıların yaşamış oldukları psikolojik durumdan oldukça derinden etkilenmesine neden olmakta ve siber zorbanın yapmış olduğu davranışı tekrarlamasına neden olmaktadır.

Soru 14, Katılımcıların %47 oranı en az bir kere ötekileştirici, damgalayıcı ifadeler ile karşılaştığını ifade etmiştir. Katılımcıların %53 oranı bu durum ile hiçbir zaman karşılaşmadığını ifade etmiştir. Katılımcılar fiziksel görünüşleri, dini inançları, fikir ve düşünceleri nedeniyle damgalayıcı ifadelerle maruz kaldıkları gözlemlenmiştir. Her iki kişiden

biri herhangi bir sebep ile damgalayıcı ifadelerle maruz kalmaktadır. Bu durumun sıklığı yukarıdaki tabloda ayrıntılı olarak ifade edilmiştir.

Soru 15, Katılımcıların %47 oranı ırkları, dini görüşleri ve fiziksel özellikleri nedeniyle kaba söylemlere maruz kalma durumu ile hiçbir zaman karşılaşmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %53 oranı ise bu durum ile en az bir kere karşılaştığını ifade etmiştir. Katılımcıları yarından fazla bu yıpratıcı ve psikolojik olarak yorucu süreç ile karşı karşıya kaldığını ifade etmiştir. Katılımcıların ırkları, dini görüşleri ve fiziksel özellikleri nedeniyle karşı karşıya kaldıkları kaba söylemler onları psikolojik olarak yıpratmakta ve kalıcı, derin hasarlar bırakmaktadır. Bu durum ile karşı karşıya kalan katılımcılar gündelik hayatlarında, akademik hayatlarında bu durum ile mücadele vermektedir.

Soru 16, Katılımcılar farklı kişilerin gönderilerine yorum yaparken genel olarak sakin kaldıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların %52 oranı yorum yaptığı zamanlar hep sakin kaldığını ifade etmiştir. Siber zorbalık olayları sanal ortamların kamusal alanları ve özel alanlarında da farklılık göstermektedir ve saldırgan yorumlarda bulunma eylemi kamusal alana ait bir siber zorbalık olayıdır. Kamusal alanlarda gerçekleşen siber zorbalık olayları özel alanlarda gerçekleşenlere göre daha az gözlemlenmektedir. Bu nedenden dolayı saldırgan yorum yapma eylemi diğer siber zorbalık olaylarına göre daha az gerçekleşmiştir.

Soru 17, Bir siber zorbalık eylemi olan intihal durumu hakkındaki oranlar yukarıdaki tabloda gözlemlenmektedir. Katılımcıların en fazla uyguladığı siber zorbalık olayı intihal durumudur. Katılımcıların %64 oranı kopyala yapıştır durumunu yaptıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların bu durumu bir siber zorbalık olayı olarak görmemesi veya bu durumun diğer siber zorbalık olayları kadar derin hasar vermediğini düşünmeleri nedeniyle uyguladıkları gözlemlenmektedir.

Soru 18, Katılımcıların %80 oranında farklı bir kişi adına hesap açma ve kullanma durumu hiçbir zaman yapmadığını ifade etmiştir. Siber zorbalık eylemlerinde en az gözlemlenen siber zorbalık eylemi farklı bir kişi adına hesap açma ve kullanmadır.

Soru 19, Katılımcıların %60 oranı anonim hesaplarda kendilerini rahat hissetmediklerini ifade etmiştir. Katılımcıların %10 oranı anonim hesap kullanırken kendilerini her zaman daha rahat hissettiğini ifade etmiştir.

Soru 20, Katılımcıların %77 oranı hiçbir zaman istemeden başkalarını utandırıcı, kırıcı paylaşımlar yapma durumuna benzer paylaşımlar yapmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların

%23 oranı ise en az bir kere buna benzer bir paylaşım yaptığını ifade etmiştir. Bu durum siber zorbalık eylemleri açısından bilerek ve isteyerek olmadığını için en az hasar veren ve onarımı olan bir süreç olarak değerlendirilir. Siber zorbalık eylemlerinde karşı tarafa bilerek ve isteyerek zarar verildiği için onarımı çok güçtür.

4.2. Görüşme Metinleri ve Söylem Analizi

Araştırmanın bulguları söylem analizi tekniği ile işlenmiş olup katılımcılarının söylemleri değiştirilmeden sunulmuştur. Katılımcıların kimlik bilgileri gizlilik gereği açık edilmeyecek ve K1, K2, K3 ve K4 olarak ifade edilecektir.

Araştırmaya katılan katılımcılar siber zorbalık olaylarına en fazla Twitter ve Instagram üzerinden maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu iki uygulamayı kullanma nedenleri olarak sosyalleşme ve gündemden haberdar olma amacıyla olduğunu ifade etmişlerdir. Sosyal medya üzerinden kullanılan bu iki uygulamadan biri olan Twitter daha çok sözlü olarak kullanılan bir platform iken Instagram ise daha çok görsel olarak kullanılır. Twitter üzerinden insanlar görüşlerini ifade ederken Instagram üzerinden insanlar kendilerini ve/veya başka olayların görsellerini paylaşırlar. Her iki uygulamada da oldukça fazla bir oranda anonim hesaplar vardır ve bu hesaplar anonim olmanın getirdiğini yanlış özgüven ile insanlara siber zorbalık yaparlar.

Katılımcıların siber zorbalığa maruz kalma biçimleri ve şekilleri birbirinden farklı olmakla beraber siber zorbalığa maruz kaldıkları uygulamalarda birbirinden farklıdır. Siber zorbalık eylemlerine örnek olarak gösterilecek olan sık sık istenmeyen mesajlar, fiziksel özellikleri nedeniyle nefret söylemleri, istenmeyen ve cinsel içerikli görsellerin paylaşılması, herhangi bir nedenden dolayı küfür ve argo kullanımı gibi birçok örnek mevcuttur. Katılımcılara yönetilen siber zorbalık eylemlerine maruz kalma biçimleri de aşağıda incelenmiştir ve bu siber zorbalık olaylarını gerçekleştiren kişiler bazen tanıdıklar olurken bazen tanımadık, anonim hesaplar olmaktadır.

K1: ‘fiziksel özelliğime yönelik hakaret ve geçen yıl hiç tanımadığım birisi hiçbir şekilde arkadaşım değil cinsel içerikli fotoğraf paylaşmıştı. Bu olay iki kez başıma geldi.’

K1: ‘görünce daha da çirkin olduğunu fark ettim, boyunda kısıymış tarzında fiziki hakarete bulundu.’

Katılımcının ifade ettiği üzere siber zorbalık olayı mağdurun tanımadığını kişi tarafından gerçekleşmiştir. Öncelikli olarak mağdurun fiziksel özelliğine yönelik bir hakaret sonrasında ise cinsel içerikli görseller paylaşarak mağdura saldırmıştır. Katılımcının başına gelen siber zorbalık eylemi mağdura zarar verme amacıyla

yürütülmüş ve katılımcıyı psikolojik olarak derinden etkilemiştir. Katılımcının başına gelen siber zorbalık eylem örneği sosyal medya üzerinden ve anonim hesaplar tarafından yapılan saldırılara bir örnek olarak gösterilebilir. Bu durum zorba için sıradan ve herkese yapmış olduğu bir davranış olabilir iken mağdur için hasar verici ve yıkıcı olmaktadır.

Katılımcıya uygulanan siber zorbalık eyleminde iki tür siber zorbalık eylemi söz konusudur. Birinci siber zorbalık örneği fiziksel özelliğine uygulanan nefret söylemi iken ikinci uygulanan zorbalık örneği görseller kullanılarak hasar verme çabasıdır. Siber zorbalık eyleminin tanımında ifade edildiği üzere zorbalığının asıl amacı mağdura zarar vermektir ve bu eylemi mesaj üzerinden gerçekleştiren zorbalar nefret dilini kullanmaktadırlar. Katılımcılar mesaj ve görsel kullanımı şeklinde maruz kaldıkları zorbalık eylemlerinden en fazla görsel kullanımdan olumsuz etkilendiklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcının bir diğer ifadesinde ise siber zorbayı tanıdığını ve siber zorbanın gündelik hayatında söylemediği sözleri mesaj olarak gönderdiğini ifade etmiştir. Bu ifadelerde dikkat edilmesi gereken birinci unsur siber zorbaların her zaman tanıdık kişilerden veya her zaman tanımadık kişilerden oluştuğu algısı yanlışır. Dikkat edilmesi gereken ikinci unsur ise siber zorbalık eylemlerde kişilere yönelik kullanılan dilin nefret dili olduğudur. Siber zorba karşı tarafa karşı zarar vermek istemekte ve bundan dolayı nefret dili kullanmaktadır.

K2: ‘Tehdit mesajları oluyor ancak kimse kimseyi tanımıyor çok ciddiye almıyorum bir faaliyete girmiyorum. Siyasi görüşünüze ters olan insanların argo kelime kullanması yeri geliyor küfür gibi zorbalıklarla karşılaşıyorum.’

K2: ‘Karşıt görüşlü insan benim bu görüşümü vatan haini olarak nitelendirmiş ve küfür ile yanıt vermişti.’

Katılımcının ifade ettiği üzere siyasi görüşü nedeniyle sosyal medya aracılığıyla tarafına tehdit mesajları gelmektedir. Siyasi görüşü farklı olan kişi veya kişiler tarafından hakaret ve tehdit mesajları almaktadır. Katılımcı tanımadığı kişiler tarafından küfür ve hakarete maruz kalmaktadır. Kendisinin siyasi görüşü nedeniyle karşıt görüşlü kişiler tarafından kaldığı zorbalık olayına tepki vermemeyi

amaçlamıştır. Katılımcının maruz kaldığı siber zorbalık eyleminin sebebi ise zorbanın farklı düşüncelere tahammülsüzlüğü, farklı görüşlere saygısızlığıdır. Bu tür zorbalık olayları için cezalandırıcı bir çözüm yerine onarıcı çözümler getirilmesi siber zorbalık olayının tekrarlanmaması için oldukça önemlidir.

Bir toplumsal konu olan siyasi düşünce konusuna karşı yapılan zorbalık eylemi tamamen sosyolojik bir sorundur. Siber zorbalık eylemleri tek kişi tarafından gerçekleştirilmemesi ve zorbalık eyleminin çıkış sebebinin toplumsal olması nedeniyle bu örnekteki siber zorbalık eylemi tamamen sosyolojik bir sorundur. Bundan kaynaklı olarak da çözümü bütünsel ve her boyutu ile incelenmesi gerekmektedir.

Katılımcının ifade ettiği ikinci örnekte ise dikkat edilmesi gereken nokta ise damgalayıcı ve nefret içerikli olan söylemlerdir. Siber zorbalık olayında zorbaların kullandığı dil nefret içerikli ve aynı zamanda damgalayıcıdır. Siber zorbanın damgalayıcı ifadeler kullanmasının sebebi ise kendisi ile aynı görüşte olan kişilere mağduru hedef göstermektir ve böylece kendisi gibi düşünen diğer zorbalılar ile birlikte bir sosyal linç başlatılır. Bu durum mağduru olaydan daha fazla zarar görmesine neden olur.

4.2.1. Görsel Kitle İletişim Araçları ve Siber Zorbalık İlişkisi

K3: “İnstagram’da bazı erkekler uygunsuz ya da bel altı muhabbetler yapabiliyorlar. Zaten kadınsanız ve gösterişli bir fotoğraf paylaşıyorsanız bunlara maruz kalmanız çok doğal aslında.”

Katılımcının ifade ettiği üzere bir görsel paylaştığı zaman devamında hemen taciz mesajları geldiğini ifade etmiştir. Siber mağduriyet olayını oldukça sık yaşadığını için bu duruma artık alışagelmiş olarak yorumlamıştır. Katılımcının kullanmış olduğu “doğal aslında” ifadesi siber zorbalığa maruz kalma sıklığı hakkında bilgi vermektedir.

Katılımcının ifadesinde yer alan ‘kadınsanız’ ifadesi ise siber zorbalık eylemi ile en fazla karşı karşıya kalan cinsiyetin kadın olarak algılanmasına neden olsa da araştırmanın nicel verilerinde durumun eşite yakın olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcının ‘kadınsanız’ ifadesini kullanma sebebi siber zorbalık eyleminin anlamlandırılması olarak yorumlanabilir. Suç sosyolojisine feminist yaklaşım ile

bakıldığı zaman suçlunun erkek ve suça maruz kalanın kadın olduğu yorumu yapılmaktadır. Bu durumun tahakküm ilişkilerinden kaynaklı olarak erkeğin kadın üzerinde tahakküm kurmasından kaynaklanmaktadır. Katılımcının ifadelerinde de kadınların erkekler tarafından sürekli olarak siber zorbalığa maruz kaldığını görmekteyiz fakat siber zorbalık her zaman erkek veya her zaman kadın olmamaktadır. Bundan kaynaklı olarak siber zorbalık eylemlerine cinsiyet açısından genel bir bakış getirilmemiştir.

K4: “Hoş olmayan adına taciz diyebileceğimiz üzücü bir durum yaşandı. Beni suçlayan uzun uzadıya mesajlar atmaya devam etti.”

Katılımcının ifade ettiği üzere sık sık mesajlar ve aramalar aldığını ve bu yöntem ile taciz edildiğini ifade etmiştir. Siber zorbanın saldırgan ve suçlayıcı bir dil kullandığını ve bunu sık sık yaptığını ifade etmiştir. Katılımcının ifadelerine göre zorba gündelik hayatta ifade edemediği şeyleri söylemek için zorbalık eylemine başvurmuştur. Zorbanın asıl amacı ise intikam duygusudur. Siber zorbalık gündelik hayatta yaşadıkları olaylara sonradan sosyal medya aracılığıyla karşı koyuyor ise intikam duygusu ön plana çıkmaktadır.

K4: Yani İnstagram’a girdiğimde bunlara çoğu zaman maruz kalabiliyorum. Twitter için de bu geçerli. Zaten kadınsanız ve gösterişli bir fotoğraf paylaşıyorsanız bunlara maruz kalmanız çok doğal aslında.

K4: Profilim herkese açık bu yüzden tanımadığım erkekler ve kadınlar üzerinden yorumlarda belli zamanlarda tacize uğradığım oluyor. Zaten kadınsanız ve gösterişli bir fotoğraf paylaşıyorsanız bunlara maruz kalmanız çok doğal aslında.

İnstagram üzerinden siber zorbalığa maruz kalan katılımcı yaşamış olduğu siber zorbalık olayını kabullenmiş durumdadır. Siber zorbalığa maruz kaldığı zaman bunu kendinin paylaşmış olduğu fotoğrafların neden olduğunu ve suçlunun bir açıdan kendisinin olduğunu düşünmeye başladığı gözlemlenmiştir. Siber zorbalık eylemlerine maruz kalma biçimi olarak mesaj ve yorumlar aldığını ifade etmiştir. Siber zorbalık eylemlerinin en sık gözlemlenen biçimi de sık sık mesaj atma eylemidir.

4.2.2. Yazılı Kitle İletişim Araçları ve Siber Zorbalık İlişkisi

K2: Twitter üzerinden insanların birden çok yorumuna şahit oldum. Öyle olduğunda özel mesaj atarak adres sorma tarzında olaylar yaşadım.

Katılımcılar siber zorbalık eylemlerine maruz kalma platformu olarak Twitter ve Instagram uygulamaları olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar Twitter üzerinden siber zorbalığa maruz kalma sebepleri ise siyasi görüşleri nedeniyle olduğunu ifade ederken Instagram üzerinden siber zorbalığa maruz kalma sebeplerini fiziki görünüş olduğunu ifade etmişlerdir.

K4: Çoğu zaman anonim hesaplardan oluyor. Genelde kimliğini gizliyorlar. ‘Çok seksisin’, ‘Sarışınsın aptalsın’ ‘seninle cinsel anlamda bazı cümleler kullanarak bazı şeyleri hayal ettiklerini’, ‘seninle yemeğe çıksak ta sonrasında evde uyusak’ gibi muhabbetlere maruz kalıyorum. Küfür içerikli mesajlarda geliyor cevap vermediklerim arasında özellikle bel altı küfürler mevcut.

Katılımcı siber zorbalık eylemleri ile çok sık karşılaştığını ifade etmesinin yanında en fazla mesaj yoluyla siber zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir. Katılımcının maruz kaldığı mesaj ve söylemler ise yukarı da ifade edilmiştir. Katılımcı bu mesajlara genellikle anonim hesaplar üzerinden maruz kaldığını ifade etmiştir fakat diğer katılımcılar tanıdıkları ve gündelik hayatta tanıştıkları kişiler tarafından maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Diğer katılımcılar gündelik hayatta yaşamış oldukları olay sonrasında mesaj aldıklarını ifade etmişlerdir.

4.2.3. Siber Mağdurların Yaşadıkları Duygu Durumu

K1: ‘beni korkutuyor ve öfkeliendiriyor. Kendimi rahatsız hissediyorum. Güvensizlik oluyor.

K2: ‘umutlarımı kırıyor bu ülke açısından. Üzüntüye uğruyorum.

K3: Üzülmekten çok kızgın, öfkeli ve sinirli hissettiğimi hatırlıyorum. Şu an bahsettiğimde içimde olan his öfke.

K4: Genel olarak kötü ve yetersiz hissediyorum.

Katılımcılara siber zorbalık eylemlerine maruz kaldığı zaman nasıl hissettikleri sorulmuştur. Katılımcılar siber zorbalık eylemi ile karşılaştıkları zamanlarda

öfkelenediklerini, korktuklarını, rahatsız hissettiklerini, üzüldüklerini ve yetersiz hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bu duygular insanların gündelik hayatlarına yansıtıkları ve psikolojik olarak negatif olan duygulardır. Bundan dolayı katılımcılar siber zorbalık eylemleri ile karşılaştıkları zaman sosyalleşme problemi yaşadıklarını, akademik hayatlarında düşüş yaşadıklarını, kendilerini değiştirmek istediklerini, gelecekte umutsuz ve kaygılı olduklarını ifade etmişlerdir. Siber zorbalık eylemleri bu derece yıkıcı etkiler bırakmakta ve bu durumdan çıkış yöntemini bulmak bu duyguları yaşar iken oldukça zor olduğu düşünüldüğünde mağdurların çıkışı yanlış yerlerde aramaya başlamaları kaçınılmaz olmaktadır. Siber mağdurlar bu duygulardan kurtulmak için uyuşturucu madde kullanmakta, alkol tüketmekte ve intihar gibi eylemlerde bulunmaktadır. Siber zorbalık eyleminin en yıkıcı ve en zararlı sonucu olan bu yanlış çözümlere düşülmemesi için siber mağduriyet yaşayan bireylere profesyonel destek birimleri hakkında bilgilendirmek gerekmektedir fakat katılımcıların hiçbiri bu desteği bilmemekte ve bundan dolayı hiçbir destek almadıklarını ifade etmişlerdir.

K1: Yüzüme aynada daha çok bakıp bir şeyleri değiştirme hissi geldi. Kendimi kusurlu buldum. Arkadaşlarımla sosyalleşmek istemedim çirkin hissettiğim için

K3: Daha temkinli davranmaya başladım.

K4: Bu olay arkadaşlık ilişkiimi etkiliyor, aile ilişkiimi etkiliyor.

Siber zorbalık olayına maruz kalan katılımcılar hem gündelik hayatlarında değişimlere yol açtığını ve kişiliklerinde değişikliklere yol açtığını ifade etmiştir. Katılımcılar yaşadıkları olay sonrasında zorbayı suçlamak ve yasal süreci başlatmak yerine olayı anlamlandırmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Bu anlamlandırma olayı sonrasında mağdurlar kendilerini kusurlu bulmuş ve hayatlarında bazı durumları değiştirme kararı almışlardır. Bu olay sonrasında mağdurlar öncelikli olarak kendilerinde buldukları sorunları! değiştirme yoluna girmişlerdir.

Siber zorbalık eylemi ile karşı karşıya kalan mağdurlar yaşamış oldukları olay neticesinde kalıcı hasarlar almadıklarını ifade etmiş olmalarına rağmen olaydan sonra değiştiklerini kabul etmişlerdir. Mağdurlar yaşadıkları olay sonrasında gündelik hayatlarına aynı kişi olarak devam etmediklerini ifade etmişlerdir. Mağdurların hem fiziki bir değişim hem de kişilik olarak bir değişim yoluna girdikleri gözlemlenmiştir.

Mağdurlar yaşadıkları olay sonrasında tedirginlik ve güvensizlik duyguları yoğun olarak yaşadıklarını ve bu durum mesleklerini icra etmelerinde olumsuzluklara yol açtığını ifade etmişlerdir. Bu durumda siber zorbalık eylemi ile karşı karşıya kalan mağdurların kalıcı olarak hasar aldıklarını gün yüzüne çıkarıyor.

K2: Düşüncelerim karşı taraf için bir safsata olarak görülüyor. Vatan haini olarak damgalanıyorsunuz. Söylediklerimin palavra olduğu saçma olduğu söylemlerle karşılaşıyorum.

K3: Kötüsün diye damgalıyor, çirkinsin gibi birçok sıfat yüklemesi oluyor.

Katılımcıların maruz kaldığı söylemleri yukarıda ayrıntılı olarak aktarıldı fakat katılımcıların maruz kaldıkları damgalama biçimi birbirinden farklıdır. Katılımcıların maruz kaldıkları damgalayıcı ifadelerin bazıları fiziki görünüşlerinden dolayı olurken bazıları düşüncelerinden kaynaklıdır. Bu durum gösteriyor ki siber zorbalık yapmak için herhangi bir sebebi kullanabiliyor ve bundan dolayı siber zorbalık için herkes birer mağdur konumunda oluyor.

Siber zorbalıkların kullandıkları ifadeler yukarıda da yer verildi. Bütün siber zorbalıklar damgalayıcı, ötekileştirici, kırıcı, kaba ve saldırgan bir dil kullanmaktadır. Siber mağdurlar bu nefret diline herhangi bir sebepten dolayı maruz kalmaktadır. Bu dil kitle toplumunun dijital dönemde sosyal medyada sıklıkla kullandığı yıkıcı bir dildir. Bu dile maruz kalan mağdurlar kalıcı hasarlar almaktadır.

Katılımcıların hepsi kullandıkları sosyal medya hesaplarında kendilerini ulaşılabilir hissetmektedir. Bu durum kendilerini her an siber zorbalık eylemi ile karşı karşıya kalma korkusu yaşamalarına neden olmaktadır. Bu tedirginlik ve korku duygusu yaşadıkları olayı olayın hasarını artırmakta ve kalıcı hasarlara dönüşmesine yol açmaktadır. Bu durumun bir diğer psikolojik olumsuz tarafı ise siber mağdurların yaşamış oldukları travmatik olayın tetiklenmesine neden olduğunun dolayı olayın atlatılmasını güçlendirmektedir. Her an aynı olaya benzer olaylar yaşayacağını düşünen mağdur çözümü sosyal medya kullanmama da arasa da dijital dönemde bu durum çok mümkün olmamaktadır.

4.2.4. Ulaşılabilirlik Duygusu ve Siber Mağduriyet İlişkisi

K1: Kesinlikle kendimi güvensiz hissediyorum

K2: ‘sosyal medyanın güvensizlik ortamına sahip olduğunu düşünmeme neden oluyor. Ulaşılabilir olduğumu düşünüyorum

Katılımcıların tamamı kullandıkları sosyal medya uygulamalarında ve platformlarında kendilerini güvensiz hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bu güvensizlik hissi dolayısıyla paylaşımlarını gizlediklerini ve hesaplarını kapalı olarak kullanmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların paylaşımlarını gizlemesi siber zorbalık eylemlerine maruz kalma durumlarını ortadan kaldırmamaktadır fakat katılımcılar sosyal medyada güvenli hissetmek için yapılması gereken adım olarak kapalı hesap kullanmayı önceliklendirmişlerdir. Katılımcılar kullandıkları hesapları kapalı ve gizli olarak kullandıkları zamanlarda da kendilerini ulaşılabilir ve tehlike altında hissetmeye devam ettiklerini ifade etmiştir. Katılımcılar kapalı ve gizli olması mesaj almalarına engel olmadığını belirtmişlerdir. Bu durumda her koşulda siber zorbalık olayları ile karşı karşıya kalmalarına neden olabilmektedir.

Katılımcılar siber zorbalık olayı ile karşı karşıya kaldıkları zamanlarda kendilerini güvende hissetmediklerini ve güvende hissetmek için geçici yöntemler geliştirdiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar siber zorbalık eylemleri sonrasında öncelikli olarak hesaplarını gizlediklerini ve sonrasında zorbanın kullandığı hesabı engellediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar maruz kaldıkları siber zorbalık eylemleri sonrasında herhangi bir karşılık vermediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların siber zorbalığa karşı attıkları atımların hepsi geçici ve anlık alınan kararlar şeklindedir. Bu durum da siber zorbalığın önlenmesi açısından oldukça zorlaştıran durumların başında gelmektedir. Katılımcılar önleyici ve cezai işlemler gibi kalıcı önlemler ile karşılık vermesi siber zorbalık eylemlerini yapan zorbaların devamlılığını ortadan kaldırmış olacaktır. Bu durumda siber zorbalık eylemlerinin azalmasına yarayacaktır.

4.2.5. Siber Mağduriyet Sonrası Yasal Süreç

K1: Sonrasında aklımdaki soru işaretlerinden dolayı arkadaşım ile paylaştım.

K2: Yasal haklarımın olduğunu biliyorum ancak yasal bir süreç başlatmadım.

K3: Paylaştığım zamanlar oluyor ancak küfürlü taciz içerikli mesajlarla karşılaştığımda utandığım için herhangi biri ile paylaşmıyorum. Şu ana kadar herhangi bir yasal sürece girmedim.

K4: ‘şikâyet mekanizmalarına çok fazla güvenmiyordum. Yani herhangi bir yasal süreç işlemedi.

Katılımcılara siber zorbalık eylemi sonrasında arkadaşları ile paylaşma durumları ve yasal destek mekanizmalarını kullanma durumları sorulmuştur. Katılımcılar siber zorbalık olayları ile karşı karşıya kaldıkları zamanlarda öncelikli olarak kimse ile paylaşım yapmadıklarını sonrasında arkadaşlarına söylediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar yaşamış oldukları yıpratıcı olay sonrasında kendilerini suçladıkları ve olayın etkisi ile zorbalık eylemini arkadaşlarına aktarmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum mağdurların olaydan daha da derinden etkilenmelerine neden olmuştur. Katılımcıların durumu aktarmamış ve destek almamaları yaşadıkları olay sonrasında depresyon, umutsuzluk, içe kapanıklık ve asosyal olma gibi durumlara yol açmaktadır.

Katılımcılar yaşamış oldukları olumsuz olayın etkisinden kurtulmak için destek almamanın yanında yasal bir şikâyet sürecini de başlatmadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların yasal süreç başlatmama sebeplerin başında şikâyet sürecini nereden ve nasıl başlatacaklarını bilmeme gelmektedir. Bu durumdan kaynaklı olarak herhangi bir şikâyet süreci başlatmamışlardır fakat katılımcılar kullandıkları uygulamaların şikâyet mekanizmalarına durumu bildirdiklerini eklemiştir. Bu durum katılımcıların şikâyet etme isteğini ve durumun tekrarlanmama isteğini ifade etmektedir. Katılımcıların şikâyet süreci başlatmama sebeplerinden biri de duruma çözüm getirecek adalet mekanizmalarına olan güvensizliktir. Bu durumdan kaynaklı olarak da siber mağdurlar yaşamış oldukları durumu şikâyet edememektedirler.

Katılımcıların yaşamış oldukları ağır travmatik olay sonrasında psikolojik ve yasal destek alabilecekleri kurumlar ve yapılar katılımcılara aktarılmıştır. Nitel araştırma modelinin amacı olan sahayı olumlu anlamda değiştirmek ve dönüştürmek amacıyla katılımcılara görüşme sonrasında kurumların hizmetleri ve şikâyet mekanizmaları hakkında ayrıntılı bilgilendirme yapılmıştır.

4.3 Araştırmacı Gözlem Raporu

Siber zorbalık üzerine yapılan bu araştırma deseninde 4 farklı katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların görüşme sırasında ifade ettiklerini yorumlama ve yapılan nitel görüşme metinleri yorumlama kısmı olan bu bölüm araştırmacının gözlem raporunu oluşturmaktadır.

Siber zorbalık ve siber mağduriyet olguları üzerine yapılan araştırmada görüşmeye katılan 4 katılımcı diğer ötekiler tarafından siber zorbalığa maruz kalmıştır. Dijital teknolojinin getirilerinden olan siber zorbalık kavramı karşısında bireylerin ortak paydada bulunduğu konu; diğer ötekileri iletişim alanına dâhil eden (tanıdığı diğer bireyler) ya da etmeyen (tanımadığı diğer bireyler) katılımcılar teknolojinin olumsuz getirilerinden olan siber zorbalık karşısında sinir, stres, gerginlik gibi duygu durumları içerisine girmektedirler.

Siber zorbalığa maruz kalan diğer katılımcıların ortak düşünceleri şunlardır: Katılımcılar dijital zorbalığa maruz kaldığı anlarda ya da sonrasında hiçbir Şekilde yasal sürece başvurmadıkları hatta düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Bunun en temelde nedeni özellikle kadınların diğer ötekiler tarafından ayıplanacağının ya da dışlanacağının düşünülmesinden kaynaklanmaktadır. Diğer bir neden ise başvuru mercilerine hkim olunmaması olarak yorumlanmaktadır. Araştırmanın amacı olan sahayı dönüştürme eylemi neticesinde katılımcılara yasal prosedür aktarılmış ve kapasite artırımını hedeflenmiştir. Araştırmanın amacı olan sahayı dönüştürme ilkesinden dolayı katılımcılara siber zorbalık karşısında yapılması gereken yasal süreç aktarılmıştır.

Araştırmaya katılan diğer bir grup siber zorbalık karşısında hissettiği o anki duygu durumunun kalıcı olmadığını kısa süre içerisinde gündelik hayatlarına adapte olabildiklerini ifade etmiştir. Diğer taraftan görüşme sorularının ilerleyen bölümlerinde var olan kontrol sorularında ise, siber zorbalığa maruz kalan mağdurların gündelik hayatlarında sosyal arkadaş edinme noktasında güven algısının kırılmaya uğramasından dolayı diğer bireyleri yaşam alanına dâhil etmekte güçlük yaşamışlardır. Bu kontrol sorusunda çıkarılacak sonuca göre de siber zorbalığa maruz kalan katılımcılar kalıcı değişime uğramışlardır.

Dijital zorbalığa maruz kalanlar, gündelik hayatında ya da dijital mecralarda karşısındaki diğer ötekileri iletişim alanına hemen sokmamaktadırlar. Bunun en temel sebebi ise, daha önce yaşadığı siber zorbalık durumunda yaşadığı güvensizlik duyusunun getirmiş olduğu bir etkidir. İnternet tabanlı yeni medya araçlarını kullanan bireyler diğerleriyle ilişki kurma noktasında, karşısındaki bireyden zarar görmeyeceğini düşünmektedir ve bu bağlamda teknolojik iletişim alanına dâhil etmektedir. Bir ya da birden çok siber zorbalığa uğramış bireyler önvarsayım olarak kabul ettikleri diğer bireylerden maddi ya da manevi zarar gelmeyeceği düşüncesini zihinlerinden kalıcı olarak silmektedirler. Bu bağlamda mağdurlar, gündelik yaşam pratiklerinde diğer bireylerle iletişim kurma sorunu yaşamaktadırlar. Diğerlerini özel alanına dâhil etme noktasında daha mesafelidirler. Bunun en temelinde yatan realite ise geçmiş deneyimlerinde yaşamış olduğu siber zorbalık gerçeği yatmaktadır.

Bireyler siber zorbalık karşısında kendilerini sorgulama sürecine girmektedirler. Bu durumu genel olarak ailesi ya da arkadaşlarıyla paylaşmak yerine gizli tutmayı tercih etmektedirler. Bunun en temel nedeni, bireyin salt kendisinin dijital zorbalığa maruz kaldığını düşünmesinden kaynaklanmaktadır. Kendi iç dünyasında bu olguya bir anlam arayan bireyler bir cevap bulamadıklarında belirsizlik halinde kendilerini suçlamaya girerler. Bu da katılımcının özgüvenini, kimliğini, kişiliğini olumsuz noktada etkilemekte olup katılımcının sosyal çevre ile bağ kuramamasına neden olmaktadır.

Diğer taraftan siber zorbalığa maruz kalan ve o anda olumlu ya da olumsuz tepki vermekte zorluk yaşayanlar tekrar aynı şey yaşandığında aynı tepkide bulunmayacaklarını ifade etmişlerdir. Herhangi benzer bir olayın yaşanması durumunda mağdurlar yasal sürece başvuracaklarını temin etmişlerdir.

Çevrimiçi zorbalığa uğrayanlardan birkaç mağdur, olay gerçekleştiğinde kendisinin kötü ya da eksik olduğu duygusuna kapılmıştır. Herkesin saygı duyup sevdiği biri nasıl olurda çevrimiçi mecralarda böyle bir zorbalıkla karşılaşır diye düşünmüştür. Sorgulama durumu bittikten sonra birey kendi kimliğini inşa etme noktasında büyük sorunlar yaşamıştır. Örneğin, ruhsal anlamda diğer ötekilere kızgınlık, mahcubiyet, aptal yerine konma ve öfke durumu gibi duygular yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Duygusal anlamda, utanç hissi ya da daha önce sevdiği hobilerine karşı ilgi kaybı

yaşamıştır. Fiziksel olarak ise, yorgunluk, uyku düzeninin bozulması, karın ağrısı, mide bulantısı gibi semptomlar yaşanmıştır.

Siber zorbalığa maruz kalan katılımcılar bu olaydan derinden etkilendiklerini ve psikolojilerinin olumsuz yönde etkilendiğini ifade etmiştir. Katılımcılarından fiziksel olarak hakaret mesajı alan katılımcımız ise gündelik hayatında daha fazla makyaj yapıp daha fazla ayna baktığını ifade etmiştir. Bundan dolayı katılımcılar yaşadıkları olaydan sonra sağlıklı bir şekilde gündelik hayatına devam etme süreci zaman almıştır.

Katılımcıların siber zorbalığa maruz kalma aracı olan internete güvenmedikleri ve erişilebilir bir platform olarak gördükleri tespit edilmiştir. Katılımcıların hepsi internetinin güvenli bir platform olarak yorumlamış ve kullanırken dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan katılımcılar siber zorbalığın gerçekleştiği sanal ortama güvenmediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar çok savunmasız olarak yorumlamış ve siber zorbalığa maruz kalınmasını önleyen bir savunma mekanizmasının olmadığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların siber zorbalığa maruz kaldıktan sonra kendilerini daha savunmasız hissettikleri ve buna çözüm olarak aktif kullanma yoluna başvurdukları tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcılar siber zorbalığa tanımadıkları kişiler tarafından maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların bir tanesi gündelik hayatta gerçekleşen bir olay sonrasında intikam duygusu ile hareket ettiğini ifade etmiştir. Bu katılımcının dışındaki katılımcıları ise gündelik hayatta tanımadıkları ve sosyal medyada da anonim hesap olarak nitelendirilen hesaplar tarafından hakarete maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Katılımcılar anonim hesapların kullanıcılarını tanımadıklarını ve hiç iletişime geçmediklerini ifade etmişlerdir. Anonim hesapların gündelik hayatta söylemesinin oldukça kaba olan söylemleri çok rahat söyledikleri dikkat çekmektedir. Anonim hesapların gerçek hayatta tanıma olasılıklarının olabileceği gerçeği de dikkat çekmektedir.

Araştırmaya katılan ve siber zorbalığa maruz kalan katılımcılar bu durum için psikolojik destek, yasal destek ve şikâyet başvuru yardımı almadıklarını fakat bundan sonraki süreç için yapmaları gereken sürece hakim olduklarını ifade etmişlerdir. Siber

zorbalığa maruz kalan katılımcıların hepsi zorba kişiyi engelleme yoluna başvurduğu gözlemlenmiştir. Bu engellemenin kalıcı bir çözüm olmadığını bildiklerini fakat o anın şoku ile farklı bir çözüm önerisi getiremediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar yaşadıkları olayları çevresindeki yakın arkadaşlarına uzun süre sonra aktardıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumdan da anlaşılacağı üzere katılımcılar olaydan derinden etkilenmiş olup etkisinin azalması sonrasında aktarımda bulunmuşlardır. Katılımcıların hiçbiri aile fertlerine bu durumu aktarmamış olmaları da dikkat çeken farklı bir durumdur.

SONUÇ

Bu çalışmada üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık eylemlerinin yaygınlık durumu ve siber mağdurlarının yaşadıkları olay sonrasında ne derece etkilendikleri incelenmiştir. Çalışmanın siber zorbalık eylemlerinin yaygınlık durumu analiz edilirken en fazla sanal kavgalara maruz kalındığı tespit edilmiştir. Katılımcılar yaygınlık oranına göre sıralandığında; kaba söylemler içeren mesaj alma, intihal durumuna maruz kalma, sırlarının izinsiz olarak yayılması, asılsız beyanlar ve söylenti yayılması, fiziksel görünüşleri dolayısıyla incitici mesajlar alınması, intikam almak için gruptan rızası olmadan çıkarılması, sevilme duygusu ile istemediği davranışlara zorlanması, damgalayıcı ve ötekileştirici mesajlara maruz kalma, aşağılayıcı mesajlara maruz kalma, kırıcı ve küçük düşürücü gönderilere maruz kalma, güvenlik tehdidi içeren mesajlara maruz kalma, rızası olamadan ve sebepsiz gruptan çıkarılma, fiziksel görünüşüne hareket içeren mesajlar alma ve başkası adına hesap açma şeklindedir.

Yapılan araştırmaya göre üniversite öğrencilerin tamamına yakınının akıllı telefonu mevcut olup araştırmaya katılan kişilerin tamamına yakını da bilgisayardan çok telefon üzerinden internete erişim sağlamaktadır. İnternete erişim sağlayan öğrencilerin çoğu ise interneti sosyal medyaya giriş yapabilmek adına kullanmaktadır. Bu durum modern medya araçlarının yaygınlık durumunu ve gücünü artırmaktadır.

Araştırmanın nitel bölümünde siber mağduriyet yaşayan bireylerin durumdan ne derece etkilendikleri tespit edilmiştir. Siber zorbalığa maruz kalan katılımcıların birçok yönden olumsuz etkilendikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların gündelik hayat rutinlerini başarılı bir şekilde tamamlayamadıkları, fiziksel görünüşlerinden memnun olmadıkları, iletişim becerilerinde düşüklük yaşadıkları, akademik başarılarının düştüğü tespit edilmiştir. Siber zorbalığa maruz kalan mağdurlar yaşadıkları olaylar ve maruz kaldıkları söylemlere göre gündelik hayat pratiklerine geri dönme süresinde de farklılık göstermektedir. Mağdurlar görsel bir saldırıya maruz kaldıklarında daha fazla etkilendiğini ifade etmiştir. Mağdurlar yazılı bir mesaj olarak saldırıya maruz kaldıkları zamanlarda ise yine olumsuz etkilendiğini fakat görsel saldırıya göre daha az etkilendiklerini ifade etmişlerdir.

Siber zorbalığa maruz kalan mağdurlar yaşantılarında değişiklik olduğunu ve her zaman saldırıya maruz kalacaklarını düşünmektedir. Bu durumdan kurtulmak için ise kalıcı ve yapıcı çözümler geliştirmedikleri tespit edilmiştir. Siber mağduriyet yaşayan bireyler yaşadıkları olumsuz olay sonrasında sosyal medya araçlarının tedbirleri olan engelleme, şikâyet etme gibi kişiden çok hesaba yönelik tedbir durumlarına başvuru yaptıkları tespit edilmiştir. Siber mağdurlar siber zorbalığa karşı anlık çözümler getirmekte ve bundan dolayı maruz kaldıkları saldırıdan çıkmaları daha uzun sürmekte olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmanın bir diğer çıktısı ise geleneksel medya araçlarını yerini modern medya araçlarına bıraktığını ve bunu en çok sosyal medya platformları ile gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Katılımcıların modern medya araçlarından en fazla sosyal medya araçlarını kullandıklarını ve interneti sosyal medya platformlarına girebilmek için kullandıkları tespit edilmiştir. Bu durum kullanıcı sayısını ve modern medya araçlarının gücünü artırırken sosyal medya araçlarına güvensizliğini de beraberinde getirdiği tespit edilmiştir.

Bu çalışmaya göre modern medya kullanıcıları internet ortamını güvensiz olarak algıladıkları ve bundan dolayı yaşadıkları zorbalık olaylarında kendilerini savunmasız hissettikleri tespit edilmiştir. Kullanıcılar kendilerini ulaşılabilir hissetmekte ve bu ulaşılabilirlik durumu siber zorbalık eylemi ile doğrudan ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Öneriler;

- Siber zorbalık kavramının toplumun her kesimine hızlı bir şekilde aktarımının gerçekleştirilmesi,
- Siber zorbalığı maruz kalan mağdurlar için psikolojik ve yasal destek birimlerinin kurulması ve bilinirliğinin artırılması,
- Sosyal medya hesaplarının denetim üzerine kurulması ve anonim hesaplarının incelenmesi,
- Sosyal medya kullanıcılarının savunmasız hissetme sebebi olan gizlilik ilkesinin güçlendirilmesi,
- Siber zorbalığın sonuçların topluma aktarımı ile farkındalık artırmanın amaçlanması,

- Siber zorbalık ve siber mağduriyet kavramlarının hesap açımı kısısında kamu spotu olarak kullanıcılara aktarımının gerçekleştirilmesi,
- Siber mağduriyet durumu ile karşılaştığı zaman başvuru yapabilecekleri kamu organlarının bilinirliğinin artırılması

Siber zorbalık olaylarının azalması için atılması gereken atılmalar şeklinde sıralanabilir.

KAYNAKÇA

- Akar, E. (2011). Sosyal Medya Pazarlaması: Sosyal Web’te Pazarlama Stratejileri. Ankara: Efil Yayınları.
- Arıçak, O. T. (2009). Psychiatric Symptomatology as a Predictor of Cyberbullying among University Students. Eurasian Journal of Educational Research, 167-184.
- Aydoğan , F., & Kırık , A. (2012). Alternatif Medya Olarak Yeni Medya. Akdeniz İletişim Dergisi, 59-69.
- Bal, H. (2010). İletişim Üzerine Sosyolojik Yaklaşımlar. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Barlett, C. (2017). From theory to practice: Cyberbullying theory and its application to intervention. Computers in Human Behavior, 269-275.
- Başlar, G. (2013). Yeni Medyanın Gelişimi ve Dijitalleşen Kapitalizm. Marmara Üniversitesi, 247-259.
- Başlar, G. (2013). Yeni Medyanın Gelişimi ve Dijitalleşen Kapitalizm. XV. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, (s. 775-778). Antalya.
- Belsey, B. (2005). Cyberbullying: An Emerging Threat to The “Always On” Generation. Recuperado el, 5-15.
- Budak, H. (2018). Sosyal Medya İletişiminde Mahremiyetin Serüveni. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7, 146-170.
- Castells, M. (2016). İletişim Gücü. (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çelik Varol, M., & Varol, E. (2019). Kavram ve Kuramlarıyla Marshall McLuhan’a Bakış: Günümüzün Egemen Medya Araçları Ekseninde Bir Değerlendirme. International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS) , 137-158.
- Çiftçi, H. (2015). Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Eğilimlerinin Facebook Tutumu İle İlişkisinin İncelenmesi. İstanbul.
- Çiftçi, H. (2015). Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Eğilimlerinin Facebook Tutumu İle İlişkisinin İncelenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi.

- Dikmen, M., & Çağlar, A. (2017). Öğretmen Adaylarının Siber Zorbalığa Yönelik Duyarlılıkların Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 101-111.
- Eraydın, G. (2016). Ağ Toplumunda Farkındalığa Davet Eden Kitap: İletişimin Gücü. Etkileşim Akademik Dergisi, 218-223.
- Geray, H. (2003). İletişim ve Teknoloji Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikalar. Ankara: Ütopya.
- Goffman, E. (2014). Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar. Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Gökler, R. (2009). Okullarda Akran Zorbalığı. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 512-537.
- Gönenli, G., & Hürmeriç, P. (2012). Sosyal Medya Bir Alan Çalışması Olarak Facebook'un Kullanımı. E. Özgen, & T. Kara içinde, Sosyal Medya Akademi (s. 213-242). Beta Yayınları.
- Güler, N., Bayzan, Ş., & Güneş, A. (2018). İnternette Çocuklara Yönelik Riskler ve Ailelerin Bilinçlendirme Faaliyetlerindeki Rolü. Journal of International Social Research, 11-22.
- Habermas, J. (1996). İletişimsel Eylem Kuramı. (M. Tüzel, Çev.) İstanbul: Kabancı Yayınevi.
- Işık, T. (2018). Dijital Bir İletişim Kanalı Olan Sosyal Medya. S. Gezgin içinde, Dijital Çağda İletişim (s. 138-158). Konya: Dizgi Ofset Matbaacılık.
- İRge, F. (2012). Enformasyon Toplumu ve Toplumsal Değişim Sürecinde Sosyal Medya. Dergipark, 63-84.
- İsmayılov, E., & Sunal, G. (2018). Gözetlenen ve Gözetleyen Bir Toplumda, Beden ve Mahremiyet İlişkisi: Facebook Örneği. Akdeniz İletişim Dergisi, 22-41.
- Kanat, S. (2016). Uluslararası İlişkiler Yaklaşımları Açısından Dijital Medya ve Savaş. Trt Akademi, 530-549.

- Karaca, M., Mutlu, T., & Gencer, G. (2021). Siber Mağduriyet: Kavramsal Bir Çalışma. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Karagülle, A., & Çaycı, B. (2014). Ağ Toplumunda Sosyalleşme ve Yabancılaşma. *The Turkish Online Journal of Design*.
- Kırık, A. M., & Karakuş, M. K. (2013). Sosyal Medya ve İnternet Teknolojisi ile Yöndeşen Televizyon Yayıncılığı: Sosyal Tv. *Online Academic Journal of Information Technology*.
- Kocaman, A. (2015). Öğretim Teknolojileri Alanında Karma Yöntem Çalışmaları Analizi: 2005-2015 Arası. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 16(2), 353-369.
- Mavnacıoğlu, K. (2013). Kurumsal İletişimde Sosyal Medya Yönetimi: İletişimSektöründe Sosyal Medya Yönetiminin Algılanmasına Yönelik Bir Analiz. Konya: Çizgi Kitapevi.
- McLuhan, M. (2001). *Global Köy*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Rigby, K. (2011, December). What can schools do about cases of bullying? *Pastoral Care in Education*, 273-285.
- Tatar, M. (2018). Aziz Nesin'in "Bizim Hemşeri" İsimli Hikâyesinin Sembolik Etkileşim Kuramı Açısından Değerlendirilmesi. *YYÜ Eğitim Dergisi*.
- Tuncer, S. (2013). Sosyal Medyanın Gelişimi. Z. ÖZATA içinde, *Sosyal Medya* (s. 2-25). Eskişehir.
- Türkmen, B. (2019). Dijital Medyanın Çeviri Eğitimindeki Yeri ve Dijital Medya Edinci Önerisi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Üneri, Ö. Ş., & Tamdır, C. (2011). Evaluation of Internet Addiction in a Group of High School Students: A Cross-sectional Study. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 265-272.
- Vandebosch, H., & Cleemput, K. V. (2008). Defining Cyberbullying: A Qualitative Research into the Perceptions of Youngsters. *ResearchGate*, 99-123.

Willard, N. (2007). Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress. Champaign, IL: Research.

YBARRA, M., BOYD, D., & KORCHMAROS, J. (2012, July). Defining and Measuring Cyberbullying Within the Larger Context of Bullying Victimization. *Journal of Adolescent Health*, 53-58.

EK 1. Anket Soruları

Siber zorbalık davranışı bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılacak bir kişi veya gruba karşı saldırgan, onur kırıcı, aşağılayıcı davranışlarda isteyerek bulunma eylemidir

Okul medya ortamında “siber zorbalık” ve “siber mağduriyet” konularını içeren bilimsel bir araştırmaya veri toplamak amacıyla görüşlerinize ihtiyaç duymaktayım. Ankete vereceğiniz yanıtlar bilimsel araştırma için kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Araştırmaya katkılarınız için teşekkür ederim.

Fatih Yiğit POLAT

MSKÜ Sosyoloji ABD YL Öğrencisi

Demografik Bilgiler

1) **Cinsiyetiniz:** Erkek Kadın

2) **Yaşınız:**

3) **Bölümünüz:**

4) **Sınıfınız:** 1. Sınıf 2. Sınıf 3. Sınıf 4. Sınıf

5) **Siz Dahil Kaç Kardешiniz?**

6) **Eğitim Durumu**

	Kendisi	Anne	Baba
İlkokul			
Ortaokul			
Lise			
Üniversite			
Yüksek lisans			

7) **Ailenizin Gelir Durumunu Belirtiniz.**

0-1.000 1.001-2.000 2.001- 3.000 3.001-4.000

4.001- 5.000 5.001 ve üzeri

8) **Evde kiminle yaşıyorsunuz? Belirtiniz.**

9) **Sadece sizin kullandığınız bilgisayar var mı?** Evet Hayır

10) **İnterneti en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?**

Ders Çalışmak/ Ödev Hazırlamak Film İzlemek/ İndirmek Sosyal Ağlar

Eğlence (Oyun Oynamak) Alışveriş Yapmak Müzik Dinlemek

E-mail alıp göndermek ()

Haber Edinmek ()

Diğer(belirtiniz)

.....

11) İnternete en çok hangi araç ile bağlanıyorsunuz?

Cep Telefonu ()

Bilgisayar ()

Tablet ()

Diğer(belirtiniz)

.....

12) Günde kaç saat internette zaman geçiriyorsunuz?

30dk-1 saat() 1saat- 1.30 saat() 1.30-2 saat() 2 saat-2.30 saat() 2.30-3 saat() 3 saat ve fazla()

13) En fazla zaman harcadığınız uygulama hangisidir?

Instagram ()

Twitter ()

Facebook ()

Whatsapp ()

E-mail ()

Diğer(belirtiniz)

.....

Aşağıdaki anket sorularını; 1. Hiçbir zaman 2. Nadiren 3. Ara sıra 4. Çoğu zaman 5. Her zaman olmak üzere puanlayarak, işaretleyiniz.

Anket A		1	2	3	4	5
1.	Başkalarından sizi fiziksel olarak incitmek ile ilgili online (çevrimiçi) ya da yazılı mesaj alır mısınız?					
2.	Başkaları sizi kasıtlı olarak online (çevrimiçi) gruplardan çıkarır mı?					
3.	Başkaları yazılı, mesaj ya da online(çevrimiçi) ortamda size kaba bir şeyler söyler mi?					
4.	Size kızgın olan biri sizden intikam almak için sizi online(çevrimiçi) gruplardan çıkarır mı?					
5.	Güvenliğinizi tehdit eden yazılı ya da online (çevrimiçi) mesaj alır mısınız?					
6.	Birileri başkalarının sizden hoşlanmaması için yazılı ya da online (çevrimiçi) mesajlarla sizin hakkınızda yalan söyler mi?					
7.	Başkaları tarafından isteklerini gerçekleştirmediğiniz takdirde sevilmeceğinizi belirten yazılı yada online (çevrimiçi) mesajlar alır mısınız?					
8.	Herhangi bir arkadaşın diğer arkadaşlarını sizden uzak tutacak, sizi aşağılayıcı mesajlar atar mı?					
9.	İsteklerini yapmadığınız takdirde size fiziksel olarak incitecek mesajlar alır mısınız?					
10.	Online (çevrimiçi) kavgalarda bulunur musunuz?					
11.	Başkaları online (çevrimiçi) ortamlarda acımasız dedikodu, söylenti veya başka kırıcı bir şey göndererek ya da paylaşarak sizi küçümser mi?					

12.	Başkaları izniniz olmadan, sırlarınızı, fotoğraflarınızı online (çevrimiçi) olarak paylaşması başınıza gelir mi?				
13.	Online (çevrimiçi) ortamlarda başınıza gelen kötü bir şey için yardım ister misiniz?				
14.	Başkaları tarafından size karşı ötekileştirici, damgalayıcı ifadelerle karşılaşır mısınız?				
15.	Başkaları tarafından ırkınızla, dininizle, fiziksel özellikleriniz ile ilgili hakaret ve kötü söylemler ile karşılaşır mısınız?				
16.	Başkalarının gönderilerine yorum yaparken sakın kalabiliyorum.				
17.	Paylaşım yaparken kopyala yapıştır tekniğini kullanırım.				
18.	Başkası adına sahte hesaplar oluştururum.				
19.	Anonim hesap kullanarak kendimi daha rahat hissederim.				
20.	İstmeden başkalarını utandırıcı, kırıcı paylaşımlar yaparım.				

EK 2. Görüşme Metinleri

4.2.1: Katılımcı I:

Demografik Sorular:

- **Yaşınız?**

24

- **Eğitim Durumu; Üniversite – Bölümünüz?**

4. sınıf / Hemşire

- **Mesleğiniz veya çalışma durumu?**

Öğrenci

- **İnternete en çok hangi araçtan ulaşıyorsunuz?**

Sosyal medya ve ödev için araştırma yaparken kullanıyorum.

- **Günde kaç saat internette vakit geçiriyorsunuz?**

Günde 12-13 saat internette vakit geçiriyorum.

İnterneti en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?

Sosyalleşmek için kullanıyorum.

En çok hangi sosyal medya mecrasını kullanıyorsunuz ve nasıl kullanıyorsunuz?

Instagram ve Twitter'ı kullanıyorum. Aktif olarak kullanıcıyım. Fotoğraf paylaşımı ya da grupları takip ediyorum. Twitter'ı ise eğlenceli içerikleri takip etmek için kullanıyorum.

Siber zorbalık kavramını biliyor musunuz? Siber zorbalık: teknoloji aracılığıyla bir kişiyi rahatsız etmek, taciz etmek, utandırmak veya hedef gösteren paylaşımların yapılmasıdır. Örnek olarak: İfşa, Bir başkası gibi davranmak, Suçlama, Hilecilik ve Şantaj vb.

Teknoloji aracılığıyla karşıdaki kişiye istemediği şekilde davranmak, istemediği şekilde konuşmak, rahatsız etmek, taciz etmek olarak biliyorum.

Sosyal medya kullanırken istemediğiniz bir durum ile karşı karşıya kaldığınız durumlardan bahseder misiniz?

İnstagram'dan daha çok oluyor. Normal konuşurken eğer karşımdaki kişi ile konuşmayı reddettiğim zaman veya istemediği şekilde konuştuğumda o an ya da sonrasında fiziksel özelliğime yönelik hakaret olabiliyor. Geçen yıl hiç tanımadığım birisi hiçbir şekilde arkadaşım değil cinsel içerikli fotoğraf paylaşmıştı. Bu olay iki kez başıma geldi.

Fiziksel hakaretlerden örnek verebilir misiniz? Olay nasıl oldu? Kim tarafından oldu? Sıklığı ne şekilde oldu? (= derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Konuştuğum birisiydi. Daha doğrusu karşı taraf flört etmeye çalışıyordu ben ise reddettim. O an hiçbir tepki vermedi. Bir hafta sonra aynı ortamda denk geldik. O gün selam vermedim. Galiba selam vermediğimden kaynaklı zaten güzelde değilmişsin, görünce daha da çirkin olduğunu fark ettim, boyunda kısaymış tarzında fiziki hakarete bulundu. Çok şaşırardım.

Size karşı sözel veya fiziksel bir saldırgan tavrı oldu mu? (=sondaj sorusu)

Yoktu daha çok alaycı bir tavrı vardı.

Bu olay gündelik hayatınızda sizi nasıl etkiledi? (=sondaj sorusu)

O an beni hiç etkilemedi. Ama daha sonra evden dışarı çıkarken daha çok üstüme başıma dikkat ettiğimi fark ettim. Olayın yaşandığı o bir hafta içerisinde. Yüzüme aynada daha çok bakıp bir şeyleri değiştirme hissi geldi. Kendimi kusurlu buldum. Sonrasında bu durumu fark ettiğimde olayın onunla bağlantılı olduğunu düşünerek kendi içimde olayı atlattım. Ben bu olaydan etkileneceğimi hiç düşünmemiştim ancak kötü yönde etkilenmişim.

Bu olaydan sonra fiziğinizi değiştirme fikri sizi psikolojik olarak nasıl etkiledi? (=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Önceden bir şeyler yaparken enerjik olurdu mutlu hissederdin olaydan sonra ise dış görünüşüm kafamda soru işareti oluşturdu. Evden çıkarken önemli bir şey olmadığı sürece çıkmıyordum. Arkadaşlarımla sosyalleşmek istemedim çirkin hissettiğim için.

Ya da daha fazla makyaj yapma gereksiniminde bulundum. Kendimi güzel bulmak fikri oluştu kafamda. Kendimi aslında güzel ya da çirkin olarak değerlendirmem. Ama böyle bir şey duyduğumda çirkinmişim o zaman deyip dış görünüşümden hoşlanmadığım bir zaman geçirdim. Karşımdaki kişinin yıkıcı bir davranış biçimiydi. Bu olayın kendi ile alakalı bir problem olduğu benimle alakalı olmadığını kendi kendime bunu düşünüp kendimdeki bu değişikliği, üzerimdeki bu olumsuzluğu atmıştım.

Bu olay yaşandıktan sonra herhangi bir destek aldınız mı? Olayı arkadaşlarınızla paylaştınız mı?

Hayır.

Olayı atlatmak için dışarıdan herhangi bir destek talebinde bulunmama nedeniniz nedir? (=sondaj sorusu)

Bunu hiç düşünmedim. Genelde internet ortamında olan olayların başında geldiği için bundan birine bahsetmedim. Belki birine bahsetmiş olsam olayı daha çabuk atlatırdım ancak bende bu farkındalık yoktu.

Cinsel içerikli paylaşımında bulunulmuş olaydan bahseder misiniz? Mesaj atan kişileri tanıyor musunuz? Hangi platformdan böyle bir mesaj aldınız? (=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

İnstagram'dan aldım. Mesaj atanı tanımıyorum. Zaten profiline de bakamadım. O an korku hissettim. Çok midem bulandı bu olaydan. Gece geç saatlerdeydi. Mesaj bildirim gelince mesaj isteği seçeneğine direkt tıkladığımda karşıma çıktı gönderi olarak atılmış bir fotoğraftı. Yine aynı şekilde cinsel içerikli yazılarda mevcuttu. Direk mesajı görmek beni korkutmuş ve iğrendirmişti. O an kendimi savunmasız ve saldırıya uğruyormuşum gibi hissettim. Direk oradan çıkıp kişiyi engelledim. Profiline bakamadım bile.

Bu durumu herhangi biri ile paylaştınız mı? Destek aldınız mı? Şikâyetçi oldunuz mu?

İnstagram platformunun kendine ait şikâyet et seçeneğinden oldum. Ama bu olayı da herhangi birine bahsetmedim ilk defa burada bahsediyorum. [bir süre duraksadı sessizlik oldu] Diğer bir kişiden böyle bir o olay biraz daha farklıydı. Mesaj aldığım

kişiyi normalde tanımıyorum ama ben resimle de uğraşıyorum o da resimle uğraşmış benden küçük biriydi o şekilde bir kontak kurup konuşuyorduk. Ben beden küçük olduğu için kendisine abla gözüyle bakıyordum. Hareketlerini yanlış anlamadım farklı düşünmedim. Ancak durum farklıymış ve ben anlamamışım. Bir de hemşire olduğum için sağlık ile alakalı sorular soruyordu. Ben mesafeli konuşuyordum. O sohbet etmeye çalışıyordu. Büyük ihtimal sağlıkla alakalı soru sormasının sebebi de sohbet etme çabasıydı. Kendi vücudu ile alakalı sorular soruyordu. Şuram ağrıyor sence neden tarzında. Bende hekime başvurmasını söyledim. Daha sonra göğsü ile alakalı sorular sormaya başladı. Bende ağrı var mı yok mu şişlik var mı tarzında sorular sordum. Tam böyle var yok tarzı cevaplar veriyordu kararsızdı. Ben de tam bir şey söyleyemem hekime gitmelisin dedim. Konu kapanıyor gibi oldu gece 1-2 gibi bir şeyler yazıp fotoğraf atmıştı. Bana göğsünün fotoğrafını atmıştı. Çok sinirlendim. Bir yandan da benden çok küçük olduğu için 17 yaşındaydı, instagram gibi bir ortamdan bir haftalık konuştuğu kişiye böyle şeyler atmaması gerektiğini bunun ona sonra kötü geri dönüş olabileceğini kötü niyetli insanların olabileceğini ona abla yaklaşımı ile anlattım. Ancak bu durum beni rahatsız etti. Sağlıkla alakalı olduğu için yardım etmeye çalışıyorum ancak karşımdaki kişi bunu farklı bir şekilde geri dönütü oldu ve beni rahatsız etti.

Fotoğraflar ile birlikte gelen mesajları okudunuz mu? Ne türden mesajlardı? (=sondaj sorusu)

Diğerini okumak istemezdim ama okudum. Gözüm direkt onu algıladığı için okudum. [sessizlik] Fotoğrafta cinsel organı vardı.[duraksadı] İçerikler yalamaya yönelikti. Mide bulandırıcıydı.

O an bu kişilerin sizi kasıtlı olarak incitmek istediğini düşündünüz mü?(=sondaj sorusu)

Evet. Yani özellikle erkek olan bireyden düşündüm. Korkmuştum. Diğer olay biraz tolere edilebilir geldi çünkü o kişi benden küçüktü. Ama diğeri direkt saldırı gibiydi.

Peki bu olayları yaşadktan sonra gündelik hayatınızı etkileme biçimi, gündelik hayatınızdaki pratikleri yapabilme oranınızda ne gibi değişiklikler oldu? (=sondaj sorusu)

Kendi yapım ve seçtiğim meslekle de alakalı olarak yardım etmeyi seviyorum. Ama şimdi karşımdaki kişiye yardım ederken aklımda bir soru işareti oluyor. O gerçekten yardım mı istiyor yoksa sonra farklı yere çekecek mi, zarar görecektiyim diye soru işaretleri oluyor.

Bu güvensizlik hali, insanlara karşı mesafeli tutumunuz hala devam ediyor mu? (=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Biraz var.

Size bu olaylar kalıcı bir hasar verdi mi? (=sondaj sorusu)

Kalıcı değil geçebileceğini düşünüyorum. Ama emin de değilim. [Kararsız ve düşünceli]

Yaşadığınız ikinci olaydan sonra herhangi bir destek aldınız mı? Herhangi bir şikâyet mekanizmasını kullandınız mı? Başka birileri ile paylaştınız mı? (=sondaj sorusu)

Diğer olay aslında bu olaya nazaran daha kötüydü paylaşmamıştım. Bu olayda karşımdaki kişi küçüktü bu olayı kafama taktım olay benden kaynaklı mı diye düşünmeye başladım. [sorunu kendinde arama, sürekli kendini suçlama] Sonrasında aklımdaki soru işaretlerinden dolayı arkadaşım ile paylaştım. Arkadaşım ile olayı konuşurken benden kaynaklanmadığını anladım.

Bu olayları yaşarken destek almama ya da kimseyle paylaşmama sebebinize dair herhangi bir bilginiz var mı? (=sondaj sorusu)

Sorunun çözümleneceğine inanmıyorum. Ben onu şikâyet etsem de sorun çözülmeyecek gibi geliyor. Sadece ben şikâyet etmiş olacağım onun da hesabı kapatılacak ancak o başka bir hesaptan devam edecek. Başka bir mecrada başka bir hesabı olabilir. Dirit caydırıcı bir ceza alacağımı düşünmüyorum. Böylesi tarz insanların psikolojik tedavi görmesi gerektiğini düşünüyorum. Uzun süre denetimler olup çözümlenmeyecek diye düşündüm. O an düşündüğüm şey bu olaydan bir an önce kurtulmak olduğu için uğraşmadım.

Siber suçlarının takibinin yapıldığı ayrı bir bölümün olduğunu biliyor musunuz? Başınıza gelen siber zorbalıklarla ilgilenen bir bölümün içinde hem psikoloğun,

hem sosyoloğun, hem polis memurlarının kolluk kuvvetlerinin olduğu bir ekipte beraber böyle bir hizmetin olduğundan haberiniz var mıydı? = (sondaj sorusu)

Hayır yoktu.

Olayı yaşadıkdan sonra okula gitme isteği, akademik olarak başarının düşmesini hissetme, kendinizi güvensiz hissetme tarzı şeyleri gündelik hayatınızda yaşadınız mı? Herhangi bir değişimi fark ettiniz mi? (=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

O dönem karşı cinsle konuşmama, güven problemi yaşamıştım. Kendimi geri planda tutuyordum ve konuşmak istemiyordum. Arkadaşım dahi olsa zaman geçirmek istemiyordum. Yaşadığım bir erkekle olan bu problemi diğer tümüne yansıtmıştım.

Siber zorbalığa maruz kalınca neler hissediyorsunuz?

Ben sözel olduğunda çok etkilenmiyorum ancak fotoğraf olduğunda beni korkutuyor ve öfkeliendiriyor. Neden böyle bir şeyi ben yaşıyorum neden insanlar böyle tarzında sorular soruyorum. Kendimi rahatsız hissediyorum. Güvensizlik oluyor.

23. Siber zorbalığa maruz kalınca ne yapıyorsunuz? Bundan herhangi bir kaçma yönteminiz var mı? Siber zorbalığa maruz kalınca yakınlarınıza ifade ediyor musunuz? Yasal bir başvuru yaptınız mı yapıyor musunuz?

Yasal bir başvuru yapmadım zaten böyle bir birimin olduğunu bilmiyordum. Bundan sonra böyle bir olayla karşılaşırsam kesinlikle başvuru yaparım. Yakınlarımla da paylaşmadım. Sadece ikinci olayı arkadaşşıma anlatmıştım.

24. Bu olayların güvenliğini tehdit ettiğini düşünüyor musunuz? Ya da güvenliğini tehdit eden mesajlar alır mısınız?

Erkek arkadaşşımdan ayrılmıştım. Üzerinden bit buçuk yıl geçmişti. Ancak hala başından geçen olumsuz olaylarda beni suçluyordu ve beni rahatsız ediyordu.

25. Yaşadığımız bu olaylar hem tanıdığımız kişiler hem de tanımadığımız kişiler tarafından başınıza geldi değil mi?

Evet

26. Online (çevrimiçi) kavgalarda bulunur musunuz?

Hayır.

27. Başkaları tarafından size karşı ötekileştirici, damgalayıcı ifadelerle karşılaşır mısınız?

Bencil olduğuma dair söylemlerle karşılaştım. Beni bu şekilde damgalamıştı.

28. Başkaları tarafından ırkınızla, dininizle, fiziksel özellikleriniz ile ilgili hakaret ve kötü söylemler ile karşılaşır mısınız?

Daha önce sadece fiziksel özelliklerim hakkında kötü söylemlerle karşılaştım.

29. Anonim bir hesabınız var mı? Varsa o hesabı kullanırken kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

Hayır, yok ama arkadaşımın var bir iki kez ondan giriş yapmıştım.

30. Anonim hesaba ihtiyaç duydunuz mu? (=sondaj sorusu)

Sebebini bilmediğim bir şekilde bir arkadaşım tarafından engellenmişim. Onun profiline bakmak amaçlı kullandım. Ama sürekli ihtiyacım olmaz.

31. Size gelen mesajlarda anonim hesaplar mevcut muydu? Size yazanlarda anonim olabilir mi? (=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Bana yazanlardan erkek olan birey anonimdi. Profil fotoğrafı ve takipçi sayısı yoktu.

32. Bu mesajlar hesabınız gizliken mi geldi? (=sondaj sorusu)

Evet, o dönem gizliydi. Bir dönemde açıkken gelmişti.

33. Sosyal medya kullanırken kendinizi savunmasız, ulaşılabilir hissediyor musunuz? (=sondaj sorusu)

Evet, kolaylıkla erişilebilir hissediyorum. Daha önceden çok aktif kullanıyordum ancak şimdi o kadar kullanmıyorum.

4.2.1.1: Katılımcı II:

Demografik Sorular:

Yaşınız?

24

Eğitim Durumu; Üniversite – Bölümünüz?

4. sınıf - Sosyoloji

Mesleğiniz veya çalışma durumu?

Öğrenci

İnternete en çok hangi araçtan ulaşıyorsunuz?

Twitter'a telefon üzerinden ulaşım sağlıyorum.

Günde kaç saat internette vakit geçiriyorsunuz?

Pandemi koşullarından dolayı arttı. 6-7 saati buluyor.

İnterneti en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?

Gündemi takip etmek için. Haberleri ekonomiyi takip etmek amaçlı kullanıyorum.

En çok hangi sosyal medya mecrasını kullanıyorsunuz ve nasıl kullanıyorsunuz?

Yüzde seksen Twitter çok nadir instagram. Ondan hariç başka sosyal medya mecrasını kullanmıyorum. Online haber sitelerine bakıyorum.

Siber zorbalık kavramını biliyor musunuz? Siber zorbalık: teknoloji aracılığıyla bir kişiye rahatsız etmek, taciz etmek, utandırmak veya hedef gösteren paylaşımların yapılmasıdır. Örnek olarak: İfşa, Bir başkası gibi davranmak, Suçlama, Hilecilik ve şantaj vb.

Kavramsal olarak biliyorum.

Sosyal medya kullanırken istemediğiniz bir durum ile karşı karşıya kaldığınız durumlardan bahseder misiniz?

Twitter kullanıyorum. Gündemi takip etmek amaçlı. Oradan siyasi durumları takip ediyorum. Kişisel siyasi politik görüşünüze yatkın insanlarla iletişime geçiyorum ve onları takip ediyorum. Yönelmiş olduğunuz siyasal görüşünüz farklı insanlarla münakaşa oluyor. Ölçülü tartışmalarda oluyor ancak ölçünün kaçtığı siber zorbalığa girecek tartışmalar yaşanıyor. Tehdit mesajları oluyor ancak kimse kimseyi tanımıyor çok ciddiye almıyorum bir faaliyete girmiyorum. Şahsi bir durum olmadığı sürece olayları görmezden gelmeye çalışıyorum. Siyasi görüşünüze ters olan insanların argo kelime kullanması yeri geliyor küfür gibi zorbalıklarla karşılaşıyorum.

Bu olaylara bir örnek verebilir misiniz? Olay nasıl oldu? Ne gibi söylemlerde bulunuldu?(=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Twitter da bir yakınım yazar var tweet atıyor bende o tweet'in altına kendi yorumumla yanıt verdim. O yorumun altına geri dönüşlere baktığımda argo kelimelerle karışık tehditkâr konuşmalar geçti. Olabilir insanlar farklı görüşe sahip olabilirler ama bunu karşı tarafa yansıtma biçimi önemli. Karşı görüşlü insan benim bu görüşümü vatan haini olarak eleştirilerini artırarak konuşmuştu.

Zorbalığa ne türen maruz kalıyorsunuz? Hangi sosyal medya üzerinden maruz kalıyorsunuz?

Zorbalığa siyasi görüşüm yüzünden maruz kalıyorum. Çoğunlukla twitter çünkü diğerlerini aktif olarak kullanmıyorum.

Başkalarından size fiziksel olarak incitmek ile ilgili online (çevrimiçi) ya da yazılı mesaj alır mısınız? Alırsanız ne tür mesajlar alıyorsunuz?

Twitter üzerinden insanların birden çok yorumuna şahit oldum. Öyle olduğunda özel mesaj atarak adres sorma tarzında olaylar yaşadım.

Bu durum sizin güvenliğinizi tehdit ediyor mu? Bu durumdan herhangi bir çekinceniz var mı? (=sondaj sorusu)

Bu olayların sadece klavyeden olduğunu düşünüyorum. Çünkü yakın insanlar değiller çok kale almıyorum. Çok fazla kendi mahremimi ilgilendirmediği sürece dikkate almıyorum. Yani sosyal yaşantımı çok fazla etkilemiyor.

Başkaları yazılı mesaj ya da online (çevrimiçi) ortamda size kaba bir şey söyler mi?

Ben bu olaylara çok sinirleniyorum. Tepkimi göstermemeye çalışıyorum olaya daha fazla karışmamak için. Bana adresimi soranlar oldu. Vatan hainisin diyenler oldu. Ailemi de içine katan ağza alınmayacak başka söylemlerde oldu.

Siber zorbalığa maruz kalınca neler hissediyorsunuz?

Hiç tanımadığın bir insana farklı bir görüşte farklı bir bakış açısında olduğu için bu söylemleri almak umutlarımı kırıyor bu ülke açısından.[geleceğe yönelik kaygı] Önemli olan konuşabilmek bazı şeyleri paylaşabilmek. Eğer bunları yapamıyorsak farklı görüşleri anlayıp dinleyip eleştiremiyorsak en basitinden konuşamıyorsak hiçbir şeyi çözemeyiz.[sitemkar] Sadece bunlar küfürlerle haykırırlarla kaba dayılık taslamakla çözülecekse geleceğe dönük umutlarım kırılıyor. Üzüntüye uğruyorum.

Siber zorbalığa maruz kalınca ne yapıyorsunuz? Herhangi bir yardım aldınız mı? Herhangi bir yasal (savcılık, polis vb.)başvuru başlattınız mı?

Yasal haklarımın olduğunu biliyorum ancak yasal bir süreç başlatmadım. Karşımdaki insanları çok kale almak istemiyorum.

Siber zorbalığa maruz kalınca yakınlarınıza ifade ediyor musunuz?

Ortam içerisinde lafı gelirse anlatıyorum. Şu zamanda şu şekilde söylemler oldu tarzında bahsi geçince ifade ediyorum.

Online (çevrimiçi) kavgalarda bulunur musunuz?

Çok fazla tartışmaya girmek istemiyorum. Zaten tartışma saygı sınırlarını aşıyorsa hele ki tanımadığım bir insanla orayı terk etme taraftarıyım. Çünkü amacımız belli sosyal medyada tanımadığım bir ton insanla iletişime giriyoruz. Hiç tanışmadığımız hiçbir şekilde yüz yüze gelmediğimiz insanlarla iletişime giriyoruz. Sadece fikir ayrılığına düştüm diye hiç tanımadığım bir insanla münakaşa girmekten uzak duruyorum.

Bu ağır küfürler, hakaretler sizi yıpratıyor mu?(=sondaj sorusu)

Üzüyor. Beklentimin altında. Ben daha çok ileriye dönük siyasi kültürel ekonomik her şeyi konuşabilecek alan beklerken bunun tersi ile karşılaşınca üzüntüye neden oluyor. Beklenen sonucu karşılamıyor.

Bu üzüntülü durumunuz gündelik hayatınızı etkiliyor mu? Davranışlarınızı değiştiriyor mu? Bu olaylardan sonra kendinizde fark ettiğiniz herhangi bir değişim var mı? (=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Umutlarımı kırıyor. Daha önce daha hürriyet ve umut içerisindeydim.[derin nefes] Kendi yaşitlarımla bunları konuşamamak tartışamamak ya da bu tür olayların yaşanmasını benimseyemiyorum. Tanımadığım insanlarla iletişim kurmamaya neden oldu.

Bu durumların gündelik hayatınızda kalıcı hasar bıraktığını düşünüyor musunuz?(=sondaj sorusu)

Bu gibi olaylar yaşadıkça insanlara daha fazla önyargıyla bakıyorum.

Başkaları tarafından size karşı ötekileştirici, damgalayıcı ifadelerle karşılaşır mısınız?

Oluyor evet çünkü farklı bir görüşü temsil ediyorsun. Düşüncelerim karşı taraf için bir safsata olarak görülüyor. Vatan haini olarak damgalanıyorsunuz. Söylediklerimin palavra olduğu saçma olduğu söylemlerle karşılaşıyorum.

Başkaları tarafından ırkınızla, dininizle, fiziksel özellikleriniz ile ilgili hakaret ve kötü söylemler ile karşılaşır mısınız?

Ben çok fiziksel görüntümü sosyal medyada paylaşan biri değilim o nedenden bu yönden hakaret ya da kötü söylem almıyorum. Daha çok kadınların bu yönde sıkıntı çektiğini düşünüyorum. Ama ben daha çok fikirsel olarak bir hakaret alıyorum.

Anonim bir hesabınız var mı? Varsa o hesabı kullanırken kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

Yok, hayır kullanmıyorum. Önceden ilk twitter hesabımı açtığımda vardı. Daha sonra kendi hesabım olarak değiştirdim. O hesabı kullanırken kendimi görünmez gibi hissediyordum. Tanıdığınız insanlarla iletişime geçseniz bile siz olduğunu bilmeden takılıyordum.

Bu görünmezlik sizi rahat hissettiriyor muydu? (=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Daha rahat bir şekilde hareket etmemi sağlıyordu. Şu an içinde bir fiziksel bir zarar vermediği için veya sosyal yaşantımı etkilemediği için rahatsız olduğumu düşünmüyorum.

Kendinizi sosyal medya kullanırken güvensiz, ulaşılabilir, isteyen kişinin sizi tehdit edebileceğini size rahatlıkla ulaşabileceğini hissediyor musunuz?(=sondaj sorusu)

Güvensiz hissetmiyorum. Karşı tarafın birbirimize ulaşamayacak olduğunu bilmenin verdiği rahatlıkla bunu hissetmiyorum. Ama karşı tarafın bu rahatlığı bu söylemleri rahatlıkla dile getirmesinin cezasız kalması sosyal medyanın güvensizlik ortamına sahip olduğunu düşünmeme neden oluyor. Ulaşılabilir olduğumu düşünüyorum. Fotoğraf paylaştığımızda kimin nerede olduğunu açık seçik görebiliyoruz.

4.2.1.3: Katılımcı III:

Demografik Sorular:

Yaşınız?

27

Eğitim Durumu; Üniversite – Bölümünüz?

Spor yönetimi 4. Sınıf

Mesleğiniz veya çalışma durumu?

Öğrenci

İnternete en çok hangi araçtan ulaşıyorsunuz?

Telefon

Günde kaç saat internette vakit geçiriyorsunuz?

2 saat

İnterneti en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?

Sosyal medya için bazen de haberlere bakmak için.

En çok hangi sosyal medya mecrasını kullanıyorsunuz ve nasıl kullanıyorsunuz?

İnstagram'ı kullanıyorum aynı zamanda Twitter'da kullanıyorum. Twitter'ı kullanma amacım gündemi takip etmek için, İnstagram' da arkadaşlarımdan haber almak için ya da gönderi paylaşmak için.

Siber zorbalık kavramını biliyor musunuz? Siber zorbalık: teknoloji aracılığıyla bir kişiyi rahatsız etmek, taciz etmek, utandırmak veya hedef gösteren paylaşımların yapılmasıdır. Örnek olarak: İfşa, Bir başkası gibi davranmak, Suçlama, Hilecilik ve Şantaj vb.

Evet biliyorum.

Sosyal medya kullanırken istemediğiniz bir durum ile karşı karşıya kaldığınız durumlardan bahseder misiniz?

Genellikle İnsagram kullanıyorum. Genellikle erkekler keza kadınlar tarafından da oldu herhangi istemediğim bir yorum yapılmakta. Profilim herkese açık bu yüzden tanımadığım erkeler ve kadınlar üzerinden yorumlarda belli zamanlarda tacize uğradığım oluyor. İnstagram'da bazı erkekler uygunsuz ya da bel altı muhabbetler yapabiliyorlar. Cevap vermediğim zaman bunun şiddeti daha fazla artarak devam ediyor. Bunun haricinde yine erkeklerden gelen önce güzelsin tatlısın ile başlayan mesajlar sonrasında farklı muhabbetlere doğru gidebiliyor. Yani İnstagram'a girdiğimde bunlara çoğu zaman maruz kalabiliyorum. Twitter için de bu geçerli. Zaten kadınsanız ve gösterişli bir fotoğraf paylaşıyorsanız bunlara maruz kalmanız çok doğal aslında.

Bu siber tacizler tanıdığımız kişiler tarafından mı yoksa tanımadığımız kişiler tarafından mı oluyor? (=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Çoğu zaman anonim hesaplardan oluyor. Genelde kimliğini gizliyorlar. Ama tanımadığım profili açık insanlarda yapıyor.

Bu zorbalıklar profiliniz açık olduğu zaman mı yoksa gizli olduğu zaman mı daha çok oluyor? (=sondaj sorusu)

Aslında profilim açıkken daha az bu tarz olaylara maruz kalıyorum. Genelde hesabım kapalıyken çok fazla mesaj bildirim geliyor.

Bu olaylarda maruz kaldığınız mesajlar ne tarzı? (=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

‘Çok seksisin’ , ‘seninle cinsel anlamda bazı cümleler kullanarak bazı şeyleri hayal ettiklerini’ , ‘seninle yemeğe çıksak ta sonrasında evde uyusak’ gibi muhabbetlere maruz kalıyorum. Küfür içerikli mesajlarda geliyor cevap vermediklerim arasında özellikle bel altı küfürler mevcut.

Zorbalığına ne türen maruz kalıyorsunuz? Hangi sosyal medya üzerinden maruz kalıyorsunuz?

İnstagram üzerinden maruz kalıyorum.

Başkalarından size fiziksel olarak incitmek ile ilgili online (çevrimiçi) ya da yazılı mesaj alır mısınız? Alırsanız ne tür mesajlar alıyorsunuz?

Evet, yazılı olarak aldım. Kadınlar tarafından da aldım. ‘Sarışınsın aptalsın’ gibi mesajlara maruz kaldım. Erkeklerle de cevap vermediğim zaman sarışınlar zaten geri zekâlı olur gibi sözlere maruz kalmışlığım var.

Siber zorbalığa maruz kalınca neler hissediyorsunuz?

Genel olarak kötü ve yetersiz hissediyorum. Bazen de acaba gerçekten fotoğraflarımı kaldırmalı mıyım, ya da açık bir fotoğraf mı paylaştım yoksa diye kendi kendimi sorguluyorum.

Bu durum karşı tarafa olan hislerinizi nasıl etkiliyor? Onlara karşı ne hissediyorsunuz? (=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Ben genel olarak hümanist bir insanım. Biri bana herhangi bir soru sorduğunda genelde yardımcı olmak amaçlı cevap vermeye çalışıyorum erkek ya da kadın fark etmeden. Ama kötü şeylere maruz kaldığımda bütün insanlar kötüyümüş gibi ve hiç kimseye cevap vermemeliymişim gibi hissediyorum. Bütün insanları kötü olarak genel bir tümevarım yapıyorum bu konu hakkında.

Bu tarz olaylara maruz kaldığımızda sizde kalıcı bir hasar kaldığını düşünüyor musunuz? (=sondaj sorusu)

Kalıcı bir hasar vermiyor ancak geçici bir süreliğine tabi ki de psikolojimi büyük derecede etkiliyor.

Bu olaylar gündelik rutinlerinizi etkiliyor mu? (=sondaj sorusu)

Evet, etkiliyor. Arkadaşlık ilişkiimi etkiliyor, aile ilişkiimi etkiliyor. Ama bu aylarca süre devam eden bir şey değil. Bir şekilde ben bu durumu kendi kendime yeniyorum.

Siber zorbalığa maruz kalınca ne yapıyorsunuz? Siber zorbalığa maruz kalınca yakınlarınıza ifade ediyor musunuz? Ya da yasal başvuru (savcılık, polis, vb.) yapıyor musunuz?

Paylaştığım zamanlar oluyor ancak küfürlü taciz içerikli mesajlarla karşılaştığımda utandığım için herhangi biri ile paylaşmıyorum. İnstagram'da şikâyet et butonu var ona basıyorum ya da engelliyorum. Şu ana kadar herhangi bir yasal sürece girmedim. Ama tabi ki çok büyük bir durum olursa onu da düşünebilirim.

Güvenliğinizi tehdit eden yazılı ya da online (çevrimiçi) mesaj alır mısınız?

Evet, aldım ve korkmuştum. Ama onu da bir şekilde yendim.

Bu olayla nasıl başa çıktığınızı, bu olayı nasıl yendiğinizden bahsedebilir misiniz? (=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Avukat arkadaşlarımla paylaştım. Onlarda gerekenin yapılacağını söyleyip beni rahatlattılar. Ama yasal sürece başvurmadım.

Tehdit mesajlarının içerikleri nelerdi bahsedebilir misiniz? (=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Benimle görüşmezsen şöyle şöyle yaparım, evini bulurum, evini taciz ederimi kapına gelirim gibi söylemler.

Online (çevrimiçi) kavgalarda bulunur musunuz?

Hayır, başıma daha önce böyle bir olay gelmedi.

Başkaları tarafından size karşı ötekileştirici, damgalayıcı ifadelerle karşılaşır mısınız?

Zaten bir erkeğe cevap vermediğinizde bir şekilde o ötekileştirmeye maruz kalıyorsunuz yani sen cevap vermediğin için istediğini alamadığı için bir şekilde seni damgalıyor. Kötüsün diye damgalıyor, çirkinsin gibi birçok sıfat yüklemesi oluyor.

Kötüsün çirkinsin söylemlerinin dışında herhangi bir sıfat yüklemesi oldu mu? (derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Evet, cinsel anlamda kötü şeyler söyleyenlerde oldu. Şerefsizsin, orospusun tarzında kötü söylemlerle karşılaştım. En kötülerini bunlardı.

Başkaları tarafından ırkınızla, dininizle, fiziksel özellikleriniz ile ilgili hakaret ve kötü söylemler ile karşılaşır mısınız?

Genelde dinsel bir ayrımcılık yok ya da etnik kökenle alakalı değil fiziksel olarak bir ötekileştirme ya da fiziksel durumumdan dolayı bir taciz söz konusu oldu.

Anonim bir hesabınız var mı? Varsa o hesabı kullanırken kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

Anonim bir hesabım yok.

Sosyal medya kullanırken kendinizi ulaşılabilir hissediyor musunuz? (=sondaj sorusu)

Evet, hissediyorum.

Kendinizi güvensiz bir ortamda hissediyor musunuz? (=sondaj sorusu)

Kesinlikle kendimi güvensiz hissediyorum. Ve zaten güvensiz bir ortam. Sonuçta istemediğin bir halde profilin kapalı olsa da belli kişilerden mesaj gelebiliyor.

Bu tarz olaylarla başa çıkabilmek için herhangi bir yönteminiz var mı? (=sondaj sorusu)

Evet, şöyle bir yöntem geliştirdim. Artık yazan hiç kimseye hiçbir şekilde cevap vermiyorum.

Kendinizi ifade ederken en başta yardımsever ve sıcakkanlı olarak tabir ettiniz. Bu olaylar başımıza geldikten sonra kendinizde bir değişim olduğunu ifade edebilir miyiz? (derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Kesinlikle söyleyebiliriz. Yani şu anda herhangi bir insana kadın ya da erkek maddi ya da manevi sosyal medya üzerinden herhangi bir yardımda bulunmuyorum. Hatta bulunmayı da düşünmüyorum. Çünkü kendimi güvende hissetmiyorum. Bu anlamda bir değişim yaşadım.

Sosyal hayata yansıyan bir değişim söz konusu mu? (derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Hayır, onunla ilgili herhangi bir problem yaşamıyorum.

Yazılı mesaj dışında görsel içerikli bir taciz yaşadınız mı? (=sondaj sorusu)

Görsel olarak erkeklerden gelen çıplak fotoğraflar gönderenler de oldu.

Görsel bir mesaj aldığınızdaki his ile yazılı olarak aldığınız mesajdaki hissiniz aynı mı? (=sondaj sorusu)

Tabi ki de görsel olarak daha büyük bir etki yaratıyor, daha kötü hissettiriyor.

Bu kişilere karşı hisleriniz nelerdir? Bu mesajları ilk aldığınızda ki hislerinizi paylaşabilir misiniz? (=sondaj sorusu)

İlk olarak kötü hissediyorsunuz kendinizi. Bir kadın olduğunuzdan dolayı kötü hissediyorsunuz, eksik hissediyorsunuz, yetersiz hissediyorsunuz. İlk mesajı aldığım da ağlamıştım. Neden bana böyle şeyler geliyor? Acaba diğerlerine de geliyor mu? Beni farklı kılan şey ne? Diye sorgulamaya başladım. Yani kendinizi sorgulamaya başlıyorsunuz. Kendinizde bir problem varmış gibi hissediyorsunuz. Karşı tarafa sıçramaktan ziyade kendinizi daha çok suçluyorsunuz. Bu da kötü bir psikoloji oluyor sonuç olarak

4.2.1.4: Katılımcı IV:

Katılımcı 4:

Demografik Sorular:

Yaşınız?

23

Eğitim Durumu; Üniversite – Bölümünüz?

4. sınıf Tarih

Mesleğiniz veya çalışma durumu?

Öğrenci

İnternete en çok hangi araçtan ulaşıyorsunuz?

İnstagram'ı telefon üzerinden kullanıyorum

Günde kaç saat internette vakit geçiriyorsunuz?

3-4 saat

En çok hangi sosyal medya mecrasını kullanıyorsunuz ve nasıl kullanıyorsunuz?

İnsatgram'ı kullanıyorum. Takipleştiğim yakın arkadaşlarımdan haberdar olmak, bölümümle alakalı haberleri ve duyuruları öğrenmek için kullanıyorum.

Siber zorbalık kavramını biliyor musunuz? Siber zorbalık: teknoloji aracılığıyla bir kişiyi rahatsız etmek, taciz etmek, utandırmak veya hedef gösteren paylaşımların yapılmasıdır. Örnek olarak: İfşa, Bir başkası gibi davranmak, Suçlama, Hilecilik ve Şantaj vb.

Biraz biliyorum. İçerisinde bizi kötü hissettiren, içerisinde taciz olarak adlandırabileceğimiz fotoğraf olabilir, sözel ya da mesaj yoluyla olabilir karşıdan gelen dış hamle olarak özetleyebilirim.

Sosyal medya kullanırken istemediğiniz bir durum ile karşı karşıya kaldığınız durumlardan bahseder misiniz?

Sosyal sorumluluk projesinin içerisinde çocuklarla beraber gönüllülük yapıyordum o projeden tanıştığım birisi tarafından yaşadım. Projenin sonuna doğru aynı zamanda sözel tacizde başlamıştı. Bu zamana kadar gerek davranışların da gerekse konuşmasında rahatsız olduğum bir durum yoktu.

Hoş olmayan adına taciz diyebileceğimiz üzücü bir durum yaşandı. Ama şunu da belirtmek istiyorum ki yaptığının taciz olarak nitelendirmiyordu, bunun taciz olduğunun farkında ve bilincinde değildi. Sonrasında ben bunu telefon yoluyla bu durumu söyledim onunla paylaştım. Bu yaptığının taciz olduğunu ve yapmaması gerektiğini söyledim. Kesinlikle inkâr etti. Yapılan şeyin herhangi bir taciz ya da kötü bir durum olduğunu kabullenme süreci olmadı. Bir süre aramalar devam etti. Ben açmadım birkaç kez benim yerime arkadaşlarım açtı. Her yerden engellemek durumunda kaldım. Üzerinden birkaç ay geçti ben yeni bir instagram hesabı açtım. Yeni hesabıma beni suçlayan uzun uzadıya mesajlar atmaya devam etti. Onun hayatına

mahvettiğime dair, onu insanlara sapık olarak dillendirdiğime dair mesajlar. Oysaki olaylar çok farklıydı.

Hem mesaj hem de arama yoluyla olan bu tacizde mesajların ve aramaların içerikleri neydi? Sıklıkları hakkında bilgi verebilir misiniz? (=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Gün içerisinde tahmini olarak 5-6 defa arama oluyordu. Ardından whatsapp üzerinden, Instagram üzerinden ya da sms üzerinden mesajlar geliyordu. Ta ki ben bütün araçlar üzerinden engelleyene dek.

Bu tacizi fiziksel olarak aynı ortamı paylaştığınız bir dönemde verdiğiniz olumsuz cevap üzerinde intikam almak adına yaptığını düşünüyor musunuz? (=sondaj sorusu)

Yani öyle olduğunu düşünmüyorum açıkçası ama tamamıyla kendini meşrulaştırmak üzere benimle iletişime geçme çabası içerisindeydi diye düşünüyorum. Benim yaptığım kötü bir şey değildi, bu kötü bir şey değildi, ben iyi niyetliydim düşüncesi altındaydı. Toplumumuzda kadın farklı davranmış ama kadın da böyle demeseymiş ama düşüncesi vardır ya onunda ben karşıdan bunu almıştım ama tarzında şeyleri de vardı.

Bütün bunları size zarar vermek amacıyla mı yaptı? (=sondaj sorusu)

Bana zarar verme maksatlı değil ama benim anladığım şeydu kendisinin yanlış bir şey yapmadığı benim onun hakkını yediğim, benim vicdanıma oynama, benim ona iftira attığım yanlış yapanın ben olduğum onun olmadığına dair aktarma vardı.

Bu kişiyi engellemeniz sizi güvende hissettirdi mi? Yoksa hala erişilebilir bir konumda olduğunuzu mu hissettiriyordu? (=sondaj sorusu)

O kişiyle alakalı bir durumdu. Başka bir insan olsaydı belki engellesem bile kendimi güvende hissetmeyebilirdim ama engelledikten sonra kendimi tehdit altında ya da güvensiz bir durumda hissetmedim.

Sosyal medya kullanırken kendinizi erişilebilir güvensiz bir ortamda olarak hissediyor musunuz? (=sondaj sorusu)

Kesinlikle, kesinlikle hissediyorum. Benim kendi kişisel hesabımda tanıdığım insanlarla paylaşım yapıyorum. Çok fazla fotoğraf paylaşmamaya özen gösteriyorum. Çok fazla özel hayatımı ifşa etmek istemiyorum. Klişe olacak ama fotoğraflarımın kötü ellere geçmesini istemiyorum. Fotoğrafım yarın öbür gün farklı şekillerle önüme gelir diye tedirginliklerim var.

Bu olayı yaşadıkdan sonra herhangi bir yardım mekanizmasından talepte bulundunuz mu? Herhangi bir yasal sürece başvurduunuz mu?

Kullanmadım. Bir arkadaşım olayı biliyor. O da aynı ortamı paylaştığımız için. Eğer aynı ortamı paylaşmasaydık paylaşır mıydım emin değilim. Çünkü haberlerde izliyorum sosyal medyadan takip ediyorum bir kadın bir durum yaşadığında rahatsız edici genelde kadının korunması gereken bir durumda kadın suçlanıyor. Bu nedenle şikâyet mekanizmalarına çok fazla güvenmiyordum. Yani herhangi bir yasal süreç işlemedi.

Bu tarz olaylar yaşadığınızda hangi mekanizmadan yardım talebinde bulunmanız gerektiğini biliyor musunuz?(=sondaj sorusu)

O dönemde yoktu. Aklımdan polise gitsem acaba ilgilenirler mi sorusunun geçtiğini hatırlıyorum. Yazacaklar ve beni yollayacaklar diye üzülererek bunu söylüyorum böyle bir algım vardı. Şu an da o vakte nazaran ne yapmam gerektiğini daha iyi bildiğimi düşünüyorum. Koruma tedbiri çıkarttırabileceğimi, nerelere başvurmam gerektiğini, devletin bana sağladığı hangi hakların olduğu konusunda daha bilgiliyim.

Bu olayı yaşadıkdan sonra gündelik rutinlerinizde herhangi bir değişim oldu mu? (=sondaj sorusu)

Oldu diyebilirim. Mahallede karşı cinse yönelik benim iş arkadaşım olabilir, ofis arkadaşım olabilir, ya da herhangi bir yerden insana yaklaşımım daha farklılaştı. Daha temkinli davranmaya başladım.

Bu olayı yaşadıkdan sonraki hisleriniz ve psikolojik durumunuz nasıldı? (=sondaj sorusu)

Üzülmekten çok kızgın, öfkeli ve sinirli hissettiğimi hatırlıyorum. Şu an bahsettiğimde içimde olan his öfke. İki türlü öfke; ilk olarak yaşadığım olay çok rahatsız ediciydi. Benim için çok rahatsız ediciydi. İkinci olarak karşı tarafın neyden bahsettiğimi

bilmiyormuş gibi, yaptığı olayın taciz olduğunu anlattığımda tamamıyla bir reddediş, beni suçlama hali, bunu kabul etmeyiş hali beni inanılmaz öfkelenmişti.

Sosyal medya ortamında kişiye zarar verme amacıyla yapılan saldırgan veya suçlayıcı mesajlar ya da aramalar gerçekleştirildiği zaman bir taraf siber zorba diğer taraf siber mağdur olur. Size zorbalık uygulayan kişi zorba olduğunu kabul etmiyor muydu? (=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Kesinlikle etmiyordu. Aksine beni suçlayıcı haldeydi. Aslında ben bir şey yapmadım ancak sen beni etiketliyorsun, sen beni sapık olarak görüyorsun, ben kendimi kötü hissediyorum söylemlerinde bulunuyordu.

Başkalarından size fiziksel olarak incitmek ile ilgili online (çevrimiçi) ya da yazılı mesaj alır mısınız? Alırsanız ne tür mesajlar alıyorsunuz?

Yok hayır.

Başkaları sizi kasıtlı olarak online (çevrimiçi) gruplardan çıkarır mı? Çıkartma olayı gerçekleşiyor ise sebepleri ve sonuçları nasıl oluyor?

Başıma bir kere geldi. Bununda beni etkilediğini söyleyemem.

Bu durumun sebepleri ve sonuçları nelerdi? Rızanız olmadan dışarıda bırakılma hissi nasıldı? (=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Bu aslında konudan konuya değişir. Benim çıkarıldığım grup aslında bunu yapan da akranlarım değil, hocalarım dediğim birlikte çalıştığımız, benim emek verdiğim işleri için oluşturulmuş bir whatsapp grubuydu ve alanında çok başarılı gözükten bir hoca bir artık bizimle değilsin tarzında bir mesaj atarak beni gruptan çıkardı.

Bu size ne hissettirdi? (=derinleştirmek ve detaylandırmak için sondaj sorusu)

Bu durum bana kaba geldi. Keşke böyle olmasaydı dedim.

Online (çevrimiçi) kavgalarda bulunur musunuz?

Yok hayır.

Başkaları tarafından size karşı ötekileştirici, damgalayıcı ifadelerle karşılaşır mısınız?

Bu bahsettiğim kişi üzerinden evet. Sen bana iftira attın asıl suçlu sensin tarzında söylemleri vardı.

Anonim bir hesabınız var mı? Varsa o hesabı kullanırken kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

Anonim bir hesabım yok.

Sizi anonim hesaplar sık sık ekler mi ya da herhangi bir mesaj isteği olur mu? (=sondaj sorusu)

Mesaj istediği yok ancak bolca takip isteği geliyor. Hiçbirini kabul etmiyorum.

Sizi güvende hissettiren hesabınızın kapalı olması mı? Yoksa gizli olmasa da sizin buna çözümünüz var mı? (=sondaj sorusu)

Aslında gizli olması. Gizli olsa bile mesaj istediği şeklinde gelebiliyor. Görmek istemediğim mesajları yazıları hesabım gizli olsa bile görebilirim. Ama hesabımın gizli olması daha koruyucu daha güvende, daha izole hissettiriyor. Hesabım açık olsa bile mesaj atan kişiyi engellemek, şikâyet etmek dışında aklıma gelen bir çözüm yolu yok.